

کانون مهر

(ویژه روز خانواده)

مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما

حسین بافقار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کانون مهر (ویژه روز خانواده)

نویسنده:

حسین بافکار

ناشر چاپی:

مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۲	کانون مهر (ویژه روز خانواده)
۱۲	مشخصات کتاب
۱۲	اشاره
۱۴	مقدمه
۱۶	بخش اول: سیمای خانواده
۱۶	اشاره
۱۷	فصل اول: خانواده در اسلام
۱۷	اشاره
۱۷	۱ _ تعریف خانواده
۲۱	۲ _ ضرورت تشکیل خانواده
۲۱	اشاره
۲۱	۱ _ ۲ _ حفظ نسل
۲۲	۲ _ ۲ _ پیش گیری از روابط ناسالم جنسی
۲۲	۳ _ ۲ _ ایجاد آرامش روحی، اخلاقی و فکری
۲۳	۴ _ ۲ _ تکمیل و تکامل انسانی
۲۴	۵ _ ۲ _ پرورش فرزندان
۲۶	۶ _ ۲ _ شکل دهی به هویت اجتماعی
۲۷	۷ _ ۲ _ کانون عطوفت
۲۷	۳ _ جایگاه خانواده
۳۰	۴ _ ساختار زندگی خانوادگی
۳۴	فصل دوم: روابط خانوادگی در اسلام
۳۴	اشاره
۳۴	۱ _ رابطه ی (همسران) زن و مرد

..... اشاره ۳۴

..... ۱ - ۱ - ۳۴ درک دوجانبه از کار و تلاش یکدیگر

..... ۱ - ۲ - ۳۶ برقراری رابطه ی عاطفی

..... ۱ - ۳ - ۳۶ چشم پوشی از خطاها

..... ۱ - ۴ - ۳۷ رعایت ادب و احترام

..... ۱ - ۵ - ۳۷ عیب پوشی و رازداری

..... ۱ - ۶ - ۳۸ رعایت پاکیزگی و آراستگی ظاهری

..... ۱ - ۷ - ۳۸ بردباری در برابر مشکلات زندگی

..... ۱ - ۸ - ۳۹ انصاف ورزی در درگیری های خانوادگی

..... ۱ - ۹ - ۳۹ برآوردن نیازهای جنسی

..... ۲ - رابطه ی پدر و مادر با فرزندان ۴۰

..... اشاره ۴۰

..... ۱ - ۲ - ۴۰ فراخوانی فرزندان به کارهای شایسته

..... ۲ - ۲ - ۴۰ برقراری ارتباط عادلانه با فرزندان

..... ۲ - ۳ - ۴۲ وفای به عهد

..... ۲ - ۴ - ۴۲ توجه به تفاوت های فردی

..... ۲ - ۵ - ۴۳ آزادی کافی همراه با نظارت

..... ۲ - ۶ - ۴۴ احترام به رفتار و گفتار فرزندان

..... ۲ - ۷ - ۴۵ مشورت با فرزندان و برخورد منطقی با خواسته های غیر منطقی

..... ۲ - ۸ - ۴۶ هم آهنگی در امر پرورش

..... ۲ - ۹ - ۴۷ شناخت کامل دوره های رشد فرزندان

..... ۳ - رابطه ی فرزندان با پدر و مادر ۴۸

..... اشاره ۴۸

..... ۳ - ۱ - ۴۸ پیروی از پدر و مادر

..... ۳ - ۲ - ۴۹ کوشش در خشنودی پدر و مادر

..... ۳ - ۳ - ۴۹ خوش رفتاری با پدر و مادر

- ۴ _ ۳ _ خودداری از رفتار کینه توزانه ۵۰
- ۵ _ ۳ _ سپاس گذاری از پدر و مادر ۵۰
- ۶ _ ۳ _ دعای خیر به پدر و مادر ۵۱
- ۷ _ ۳ _ محبت با یک نگاه ۵۲
- ۴ _ رابطه ی فرزندان با یکدیگر ۵۲
- اشاره ۵۲
- ۱ _ ۴ _ رعایت حق کوچک تر و احترام به بزرگ تر ۵۳
- ۲ _ ۴ _ احساس مسؤولیت نسبت به یکدیگر ۵۳
- ۳ _ ۴ _ همکاری با یکدیگر ۵۴
- ۴ _ ۴ _ خوش رفتاری با یکدیگر ۵۴
- ۵ _ رابطه ی افراد خانواده با سالمندان ۵۵
- ۶ _ رابطه ی خانواده با خویشاوندان ۵۷
- فصل سوم: سیره ی رفتاری معصومین علیه السلام در خانواده ۶۱
- اشاره ۶۱
- ۱ _ لزوم دخالت خویشاوندان در گشودن مشکلات خانوادگی ۶۱
- ۲ _ پذیرش مسؤولیت خانواده ۶۳
- ۳ _ عدم تبعیض میان دختر و پسر ۶۳
- ۴ _ تقسیم کار میان همسران ۶۴
- ۵ _ آموزش شجاعت و خدانشناسی به کودک در هنگام بازی ۶۴
- ۶ _ رعایت حقوق دیگران در خانواده ۶۵
- ۷ _ اهمیت انتخاب نام نیک برای فرزندان ۶۵
- ۸ _ ارزش آراستگی و پاکیزگی در زندگی مشترک ۶۶
- ۹ _ پاداش عدالت میان فرزندان ۶۶
- ۱۰ _ محبت به فرزندان ۶۷
- فصل چهارم: جایگاه خانواده در غرب و نقد آن از دیدگاه اسلام ۶۷
- اشاره ۶۷

- ۱ _ جایگاه خانواده در غرب ۶۸
- ۲ _ جایگاه زن در غرب ۷۰
- ۳ _ رابطه ی افراد خانواده در غرب ۷۴
- ۴ _ رابطه ی خویشاوندی در غرب ۷۷
- ۵ _ جای گزینی ازدواج در غرب ۷۹
- اشاره ۷۹
- ۱ _ ۵ _ زندگی مشترک بدون ازدواج ۸۰
- ۲ _ ۵ _ پیدایش کمون ها ۸۱
- ۳ _ ۵ _ تشکیل خانواده های هم جنس باز ۸۲
- ۶ _ پی آمدهای تزلزل خانواده در غرب ۸۳
- اشاره ۸۳
- ۱ _ ۶ _ گونه گونی در ساختار خانواده ۸۳
- اشاره ۸۳
- ۱ _ ۱ _ ۶ _ خانواده های تک سرپرست ۸۳
- ۲ _ ۱ _ ۶ _ خانواده های بی فرزند ۸۴
- ۳ _ ۱ _ ۶ _ خانواده های چندسرپرستی یا به هم پیوسته ۸۶
- ۴ _ ۱ _ ۶ _ خانواده هایی با پدران و مادران حرفه ای ۸۷
- ۵ _ ۱ _ ۶ _ خانواده هایی با یک فرد بالغ و چند کودک ۸۷
- ۲ _ ۶ _ افزایش سن ازدواج ۸۸
- ۳ _ ۶ _ افزایش آمار طلاق ۸۹
- ۴ _ ۶ _ افزایش کودکان نامشروع ۹۱
- ۵ _ ۶ _ افزایش سوء استفاده ی جنسی از کودکان و زنا با محارم ۹۲
- ۶ _ ۶ _ افزایش خیانت همسران ۹۳
- فصل پنجم _ آسیب شناسی خانواده ۹۵
- اشاره ۹۵
- ۱ _ دگرگونی نظام ارزش های پدر و مادر و فرزندان ۹۵

- ۲ _ نبود درک دوجانبه میان پدر و مادر و فرزندان ۹۷
- ۳ _ کاهش پای بندی اعضای خانواده به آداب و سنت های خانوادگی ۹۸
- ۴ _ کاهش کارکرد پرورشی نظام خانواده ۹۸
- ۵ _ کاهش الگوپذیری ۱۰۰
- ۶ _ کاهش آرامش روانی ۱۰۱
- ۷ _ کاهش نقش نظارتی خانواده ۱۰۱
- ۸ _ افزایش ناسازگاری های خانوادگی ۱۰۲
- ۹ _ نقش صدا و سیما در آسیب پذیری خانواده ۱۰۳
- اشاره ۱۰۳
- ۱ _ ۹ _ افزایش شکاف میان نسل ها ۱۰۴
- ۲ _ ۹ _ تحمیل فرهنگ مصرف گرایی ۱۰۵
- ۳ _ ۹ _ اثرگذاری بر رفتار کودکان ۱۰۷
- ۴ _ ۹ _ مانع آفرینی در راه گفت و گویای خانوادگی ۱۰۹
- فصل ششم: راه کارهای تقویت نظام خانواده ۱۱۰
- اشاره ۱۱۰
- ۱ _ درک درست و علمی از نیازمندی های فرزندان ۱۱۰
- ۲ _ تلاش برای کاهش جمعیت خانواده و فاصله ی سنی پدر و مادر با فرزندان ۱۱۱
- ۳ _ افزایش نقش پرورشی پدر و مادر ۱۱۲
- ۴ _ تقویت سنت پسندیده «صله ی رحم» ۱۱۳
- ۵ _ تقویت اقتدار خانواده برای نظارت بر دوستی های نامتعارف ۱۱۴
- ۶ _ کاهش پیش زمینه های ناسازگاری اعضای خانواده با ارزش های خانوادگی ۱۱۵
- ۷ _ تلاش برای انتقال ارزش ها و اخلاق اسلامی به فرزندان ۱۱۶
- ۸ _ توجه به نقش مثبت صدا و سیما در تقویت نهاد خانواده ۱۱۸
- بخش دوم: برگزیده ادب فارسی ۱۲۰
- اشاره ۱۲۰
- شعرها ۱۲۱

- ۱۲۱ اشاره
- ۱۲۷ به شما می گویم؛ پدر! مادر! به شما محتاجم!
- ۱۳۷ تک بیتی ها
- ۱۳۹ سخنان اندیشمندان
- ۱۳۹ اشاره
- ۱۳۹ زندگی مشترک
- ۱۴۱ دلیل اختلاف روحیه ی زن و مرد
- ۱۴۱ کلید خوشبختی زندگی مشترک
- ۱۴۱ روش حل اختلاف زندگی مشترک
- ۱۴۲ داستان زندگی مشترک
- ۱۴۲ تربیت قلب و فکر
- ۱۴۳ حکایات
- ۱۴۳ اشاره
- ۱۴۳ جوان مردی در زندگی مشترک
- ۱۴۳ گذشت در زندگی مشترک
- ۱۴۳ مدارا در زندگی مشترک
- ۱۴۶ بخش سوّم: همراه با برنامه سازان
- ۱۴۶ اشاره
- ۱۴۷ پیشنهادهای کلی
- ۱۴۷ اشاره
- ۱۴۷ ۱ - حفظ جایگاه ارزشی نهاد خانواده:
- ۱۴۷ ۲ - گسترش ایمان مذهبی
- ۱۴۸ ۳ - آموزش
- ۱۴۹ ۴ - پیش گیری از اثرگذاری نامطلوب
- ۱۴۹ ۵ - الگوسازی
- ۱۵۰ ۶ - باروری حس مسؤولیت

۱۵۰	پیشنهادهای برنامه ای
۱۵۱	پرسش های مسابقه ای
۱۵۲	پرسش های مردمی
۱۵۴	معرفی کارشناس
۱۵۵	پیام های مجری (زیرنویس)
۱۶۲	منابع
۱۶۶	درباره مرکز

کانون مهر (ویژه روز خانواده)

مشخصات کتاب

سرشناسه : بافکار، حسین

عنوان و نام پدیدآور : کانون مهر (ویژه روز خانواده) / حسین بافکار.

مشخصات نشر : قم: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۰.

مشخصات ظاهری : ۱۳۲ص.:جدول.

شابک : ۹۶۴۹۳۸۳۵۳۰

وضعیت فهرست نویسی : فهرست نویسی توصیفی

یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۲۹-۱۳۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

شناسه افزوده : صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. مرکز پژوهش های اسلامی

شماره کتابشناسی ملی : ۱۱۳۸۹۲۹

ص: ۱

اشاره

خانواده اولین و مهم ترین نهاد برای تربیت انسان است. آغازی است برای صعود به قله های انسانیت و پیمودن پله های تعالی، خانواده فضایی است که در آن ارزش های اخلاقی و اجتماعی از نسلی به نسل دیگر پایه گذاری شده و اسباب رشد و تعالی انسان را موجب می شود.

خانواده چتر عطف و کانون مهرورزی است. خانواده باغستانی است که در آن باغبان تربیت با سختی و تلاش دایمی، نونهالان را از گزند آفات روحی و روانی و محیطی دور می سازد و با تربیت و آموزش صحیح، در باروری استعدادها و استقلال شخصیت تأثیر بسزایی ایفا می کند. این نهاد مقدس در عصر پیشرفت علوم و فنون، و دست یابی به کهنکشانها با انحطاط و افول خود روبه روست و این سقوط تا جایی است که در اصل این بنا تشکیک شده یا ساختارهای دیگری غیر از ساختار همیشگی آن پیشنهاد می شود.

این در حالی است که اسلام به خانواده اهمیت فراوانی قایل شده و آن را در تخلق آدمی به ارزش های الهی و انسانی لازم و ضروری می داند. اسلام

برای حفظ این بنیان مقدس دستورها و سفارش های فراوانی ارائه کرده که در قرآن و گفتار و سیره عملی معصومان(ع) به وفور مشاهده می شود.

پژوهشگر ارجمند جناب آقای حسین بافکار در این نوشتار بر آن است تا خانواده را از نگاه اسلام و غرب به تصویر بکشد، و افزون بر آن، آسیب های خانواده و برون رفت از این آسیب ها را نیز طرح نماید.

با تشکر از ایشان، امید است مورد استفاده برنامه سازان ارجمند قرار گیرد و گامی باشد در جهت تحکیم و تثبیت پایه های مانای خانواده.

«انشاءالله»

«أنه وليّ التوفيق»

«مدیریت پژوهشی مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما»

بخش اول: سیمای خانواده

اشاره

بخش اول: سیمای خانواده

فصل اول: خانواده در اسلام

فصل دوم: روابط خانوادگی در اسلام

فصل سوم: سیره ی رفتاری معصومین (ع) در خانواده

فصل چهارم: جایگاه خانواده در غرب و نقد آن از دیدگاه اسلام

فصل پنجم: آسیب شناسی خانواده

فصل ششم: راه کارهای تقویت نظام خانواده

سفید است

فصل اوّل: خانواده در اسلام

اشاره

فصل اوّل: خانواده در اسلام

زیر فصل ها

۱ _ تعریف خانواده

۲ _ ضرورت تشکیل خانواده

۳ _ جایگاه خانواده

۴ _ ساختار زندگی خانوادگی

۱ _ تعریف خانواده

۱ _ تعریف خانواده

امروزه دانشمندان علوم اسلامی، جامعه شناسی، جمعیت شناسی، روان شناسی و آموزش و پرورش، در زمینه ی جایگاه خانواده در اجتماع و شیوه های بررسی نقش های این نهاد اجتماعی، پژوهش های فراوانی انجام داده اند. اینان بر اساس دیدگاه فکری خود، تعریف ویژه ای از خانواده به دست می دهند. البته دانشمندان هر گروه نیز درباره ی تعریف خانواده، نظر یگانه ای ندارند. برای نمونه، گروهی از جامعه شناسان «آن را یک نهاد اجتماعی می نامند و عده ای دیگر، مینیاتوری از سازمان اجتماعی می شمارند. برخی از آن به عنوان پناه گاهی برای اعضا نام می برند و بعضی، آن را یک گروه اجتماعی می دانند.»^(۱) همین مسأله درباره ی دانشمندان علوم اسلامی و آموزش و پرورش صدق می کند. آنان بر پایه ی برداشت خود از آیات قرآنی و روایت های اسلامی، به تعریف این نهاد سرنوشت ساز اجتماعی می پردازند. اینک، این تعریف ها را پی می گیریم.

«اسلام، خانواده را گروهی متشکل از افراد، دارای شخصیت مدنی، حقوقی و معنوی معرفی می کند که هسته ی اولیه ی آن را ازدواج مشروع زن و مرد تشکیل می دهد. نکاح، عقدی است که بر اساس آن، رابطه ی زوجیت بین زن و مرد برقرار و پس از آن، طرفین دارای وظایف و حقوق جدید می شوند. ارتباط خویشاوندی در سایه ی نکاح پدید می آید و اعضای آن دارای روابط قانونی،

اخلاقی و عاطفی می گردند.» (۱)

هرچند چنین تعریفی از نظر حقوق خانواده، درست است، ولی برای آشکار شدن تعریف دقیق خانواده و ماهیت آن در اسلام، باید به قرآن مراجعه کنیم و کلید گشایش این معما را در آن بجوییم. «از نظر قرآن اصولاً خلقت انسان ها جفت جفت است... و بر حسب فطرت خود در پی یافتن جفت خود، کوشش می کنند و هر کدام با تکنیک مخصوص خود، این وظیفه ی فطری را انجام می دهند؛ مرد با تکنیک مردانه ی خود و زن با تکنیک زنانه ی خود. سرانجام همدیگر را می جویند و کامل می کنند.» (۲)

منطق قرآن در این باره، این گونه است:

۱ _ خداوند می فرماید:

و خَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا. (۳)

ما، شما را جفت آفریدیم.

۲ _ آن گاه مراحل آفرینش را برمی شمارد:

وَ اللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا (۴)

خدا، شما نوع بشر را نخست از خاک بیافرید، سپس از نطفه خلق کرد. آن گاه، شما را جفت قرار داد.

۱- نظام حیات خانواده در اسلام، علی قائمی، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، ص ۲۰.

۲- خانواده در قرآن ۳، احمد بهشتی، انتشارات طریق القدس، ص ۹.

۳- نبأ، ۸.

۴- فاطر، ۱۱.

۳- درباره ی ساختار ازدواج (جفت آفرینی) در نظام آفرینش می فرماید:

فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذُرُّكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ. (۱)

خدای آفریننده ی زمین و آسمان ها برای شما از جنس خودتان، جفت قرار داد و نیز چهارپایان را جفت آفرید تا با این (تدبیر) خلق شما را بی شمار سازد.

۴- درباره ی هدف از آفرینش جفت انسانی می گوید:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً (۲)

و یکی از نشانه های الهی آن است که برای شما، از جنس خودتان، جفتی بیافرید که در بر او آرامش یابید و با هم انس گیرید و میان شما، رأفت و مهربانی برقرار ساخت.

قرآن با این سخنان به فلسفه ی اساسی تشکیل خانواده اشاره کرده است. «در واقع، اگر جفت گرایی در طینت انسان نبود و همسران وسیله ی سکون و آرامش یکدیگر نبودند، انسان چه نیازی داشت که با بستن پیمان زناشویی، استقلال فردی خود را در جمع کوچک خانواده محدود سازد و همه ی لوازم و نتایج آن را تحمّل کند؟!» (۳)

خداوند در این باره می فرماید:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ (۴)

خداست که آرامش را بر دل های مؤمنان فرو فرستاده است.

۱- شورا، ۱۱.

۲- روم، ۲۱.

۳- خانواده در قرآن ۳، صص ۱۱ و ۱۲.

۴- فتح، ۴.

«این جاست که انسان با الهام از قرآن مجید پی می برد خانواده تنها محیط آمیزش جنسی نیست، بلکه محیط آمیزش روح ها، جذب و انجذاب باطنی زن و مرد و پُر شدن خلأ روحی هریک به وسیله ی دیگری و به وحدت رسیدن آن ها و فنای آن ها در یکدیگر است»^(۱).

گفت معشوقی به عاشق ز امتحان

در صبحی کای فلان بن الفلان!

مر مرا تو دوست تر داری عجب

یا که خود را؟! راست گو یا ذالکرب!

گفت: من در تو چنان فانی شدم

که پُرم از تو ز ساران تا قدم

بر من از هستی من جز نام نیست

در وجودم جز تو ای خوش کام نیست

زان سبب فانی شدم من این چنین

هم چو سر که در تو بحر انگبین

۲_ ضرورت تشکیل خانواده

اشاره

۲_ ضرورت تشکیل خانواده

«در علل پیدایش خانواده، طرز تفکرهای مختلف وجود دارد. در نظر برخی افراد که قایل به اصالت غرایز جنسی هستند، ازدواج و تشکیل خانواده تنها وسیله‌ی هدف‌های جنسی و ارضای هوس‌های شهوانی است. دسته‌ی دیگر که تمایلات سودجویی دارند، به آن جنبه‌ی اقتصادی می‌دهند و چنین می‌پندارند که پیوند زناشویی یک نوع تجارت و معامله بین دو خانواده است. این گونه طرز فکرها با هدف اصلی زناشویی که یک ضرورت اجتماعی است و به منظور بقای نسل صورت می‌گیرد، فاصله‌ی زیاد دارد.» (۱) «مولر لیر»، جامعه‌شناس آلمانی می‌گوید: «سه عامل افراد را به سوی ازدواج می‌کشاند که عبارتند از: نیاز اقتصادی، میل به داشتن فرزند و عشق. این عوامل با این که در کلیه‌ی جوامع وجود داشته، اما اهمیت آن‌ها در ادوار مختلف متغیر بوده است. در جوامع اولیه، علل اقتصادی اهمیت بیشتری داشته است، حال این که در مدنیت‌های باستانی، زاد و ولد و در مدنیت‌های امروزی، عشق مقام مهم‌تر را دارا بوده است.» (۲)

اینک به عوامل و اهداف تشکیل خانواده در اسلام می‌پردازیم:

۱_ ۲_ حفظ نسل

۱_ ۲_ حفظ نسل

اسلام با فراخوانی به تشکیل خانواده _ که بهترین وسیله برای حفظ عفت عمومی است _ به ندای فطرت آدمی، پاسخ می‌دهد. اسلام، زناشویی را یگانه وسیله‌ی پیدایش فرزندان درست کار و حفظ نسل شناخته است. از این رو، در

۱- سیمای تمدن غرب، سیدمجتبی لاری، ص ۱۷۲.

۲- جامعه‌شناسی، ساموئل کینگ، برگردان: مشفق همدانی، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۴۹، چ ۴، ص ۲۳۲.

قرآن آمده است:

وَ اللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَ حَفَدَةً وَ رَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ... (۱)

خداوند برای شما از جنس خودتان، همسرانی قرار داد و برای شما از همسران تان، فرزندان و نوادگانی پدید آورد و نعمت های پاکیزه را روزی شما ساخت.

۲-۲_ پیش گیری از روابط ناسالم جنسی

۲-۲_ پیش گیری از روابط ناسالم جنسی

اسلام بر این باور است که تشکیل خانواده و به کار بستن قوانین ازدواج تنها راه پیش گیری از پی آمدهای زیان بار افراط و تفریط در روابط جنسی و رستگاری جامعه ی انسانی است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید:

ای ملت مسلمان! دختران شما به منزله ی میوه ی رسیده ی بالای درخت هستند. اگر میوه های مطبوع و تازه به هنگام از درخت چیده نشود، تابش آفتاب و دیگر عوامل جوّی، آن ها را فاسد و تباه خواهد ساخت. هم چنین اگر به ندای عزّت دختران خود، پاسخ درست و مثبت ندهید و برای آنان، شوهر نگزینید و با ازدواج، سلامت مزاج شان را فراهم نیاورید، هرگز از انحراف و گرایش آنان به فساد، در امان نخواهید ماند، زیرا آنان نیز بشرند و باید به نیازمندی های شان پاسخ داد. (۲)

۳-۲_ ایجاد آرامش روحی، اخلاقی و فکری

۳-۲_ ایجاد آرامش روحی، اخلاقی و فکری

آرامش روحی، اخلاقی و فکری یکی از پایه های رستگاری آدمی است که با پیوند ازدواج فراهم می آید و به نگرانی های موجود در زندگی پایان می دهد. خداوند فرموده است:

۱- نمل، ۷۲.

۲- فروع کافی، محمدبن یعقوب کلینی، چاپ بیروت، ۱۴۰۵ _ ۱۹۸۵، ج ۵، ص ۲۳۷.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً... (۱)

یکی از نشانه های الهی این است که برای شما از جنس خودتان، همسرانی قرار داد تا در پناه آنان به آرامش خاطر برسید و میان شما، رحمت و مهربانی قرار داد.

یک همسر خوب و شایسته می تواند با فعالیت های جنسی و اراییه ی پیشنهادهای سودمند، اعتدال ورزیدن در خانه و دست کم با سخنان امیدبخش از نگرانی های همسرش در زمینه ی مسایل گوناگون اجتماعی، اقتصادی، خانوادگی و... بکاهد.

«روزی مردی به محضر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله آمد و گفت: یا رسول الله! همسری دارم که چون به خانه می روم، به پیشبازم می آید و وقتی بیرون می روم، بدرقه ام می کند. اگر مرا غصه دار ببیند، می گوید: غم مخور که اگر غم روزی می خوری، خداوند آن را به عهده گرفته است، اگر هم برای آخرت غم داری و اندیشه می کنی، خداوند بر اندیشه ی تو بیافزاید. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: او را به بهشت بشارت ده و به وی بگو: تو یکی از عاملان خداوندی و در هر روز پاداش هفتاد شهیده برای تو خواهد بود.» (۲)

۴_۲_ تکمیل و تکامل انسانی

۴_۲_ تکمیل و تکامل انسانی

به یقین، ازدواج از جمله اموری است که آدمی را در بُعد مادی و معنوی به سوی کمال سوق می دهد و مایه ی تکامل او است. زن و مرد در سایه ی ازدواج حس می کنند که کامل شده اند، زیرا دختر وارد جرگه ی زنان و مادران و پسر به دنیای مردان و پدران پیوسته است. این امر به ویژه در زمانی شکل می گیرد که

۱- روم، ۲۱.

۲- مکارم الاخلاق، به نقل از: تعالیم آسمانی اسلام، ص ۲۷، با تلخیص و تصرف.

پیوند زناشویی با معنویت همراه باشد و زن و شوهر در سایه ی آن، احساس آرامش کنند و به خدا نزدیک تر شوند. (۱) بدین گونه، زن و مرد می توانند به سرچشمه ی مشترک آفرینش برسند، زیرا به گفته ی قرآن از نفس واحدی پدید آمده اند:

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا... (۲)

اوست خدایی که شما را از یک نفس واحد آفرید و زوجش را از جنس او مقّرر داشت تا با او آرام گیرد.

یکی از حقوق زن و شوهر آن است که در طریق تکمیل و تکامل یکدیگر بکوشند و آن کس که در این مسیر گام بر ندارد، هدف ازدواج را نادیده گرفته است».

۵-۲_ پرورش فرزندان

۵-۲_ پرورش فرزندان

در جامعه ی اصیل اسلامی، خانواده در نگهداری، پرورش و آموزش فرزندان بزرگ ترین نقش را بر عهده دارد. از دیدگاه اسلام، یکی از وظیفه های اصلی پدر و مادر، پرورش فرزندان بر پایه ی اصول درست اخلاقی است که اگر در انجام آن، کوتاهی ورزند، با بازخواست الهی روبه رو خواهند شد.

پیامبر گرامی اسلام می فرماید:

يَلْزِمُ الْوَالِدَيْنِ مِنَ الْعُقُوقِ لَوْلَدِهِمَا مَا يَلْزِمُ الْوَالِدَ لَهُمَا مِنْ عُقُوقِهِمَا. (۳)

۱- سیری در مسایل خانواده، حبیب الله طاهری، ص ۴۶.

۲- اعراف، ۱۸۹.

۳- وسایل الشیعه، ج ۲۱، ص ۴۸۰، ش ۲۷۶۴۲.

اگر فرزندان به وظیفه ی خود در برابر پدر و مادر عمل نکنند، عاق والدین می شوند. اگر پدر و مادر نیز به وظیفه ی خود در برابر فرزندان عمل نکنند، عاق خواهند شد.

هر کودکی، دین و مذهب و باورهای بنیادین خود را نخستین بار در دامن خانواده فرا می گیرد و در آن جاست که با اصول و فروع و «باید» و «نبایدهای» آن آشنا می گردد.

به عنوان مثال، کودک مسلمان، نماز خواندن، روزه گرفتن، حلال و حرام و واجب و مستحب خود را پیش از هر کس و هر جا از خانواده و درون آن فرا می گیرد^(۱) و این وظیفه ای است که دین مقدس اسلام بر دوش خانواده نهاده است.

امام صادق علیه السلام در این زمینه می فرماید:

الْغُلَامُ يَلْعَبُ سَبْعَ سِنِينَ وَيَتَعَلَّمُ الْكِتَابَ سَبْعَ سِنِينَ وَيَتَعَلَّمُ الْحَلَالَ وَالْحَرَامَ سَبْعَ سِنِينَ (۲)

پسر باید تا هفت سالگی بازی کند. آن گاه هفت سال خواندن و نوشتن بیاموزد. سپس هفت سال نیز حلال و حرام خدا را یاد بگیرد.

هم چنین ایشان درباره ی پرورش فرزندان و آموزش آداب و رفتار اجتماعی به فرزندان می فرماید:

اَكْرِمُوا اَوْلَادَكُمْ وَاَحْسِنُوا اَدَابَهُمْ (۳)

۱- جامعه شناسی خانواده، ص ۶۵ و ۶۶.

۲- وسایل الشیعه، ج ۱۷، ص ۳۳۱، ۲۲۶۸۸.

۳- بحار الانوار، ج ۱۰۴، ص ۹۵، ش ۶۴.

فرزندانتان را گرامی بدارید و به آنان، آداب پسندیده بیاموزید.

امام علی علیه السلام درباره ی پرورش فرزندان می فرماید:

خَيْرُ مَا وَرَثَ الْآبَاءُ الْآبْنَاءَ الْأَدَبُ (۱)

بهترین ارثی که پدران و مادران می توانند برای فرزندان خویش بر جای بگذارند، ادب و پرورش درست است.

«متأسفانه این نقش خانواده در دهه های اخیر به علت ورود الگوهای غربی صدمه دیده است و اینک بسیاری از والدین با ثبت نام فرزندان خود در یک مدرسه ی _ به اصطلاح _ خوب، مسئولیت خویش را پایان یافته تلقی می کنند.» (۲)

۶-۲ _ شکل دهی به هویت اجتماعی

۶-۲ _ شکل دهی به هویت اجتماعی

در بسیاری از جوامع صنعتی معاصر به ویژه در جوامع طبقاتی، خانواده تعیین کننده ی پایگاه اجتماعی و هویت افراد محسوب می شود. کودک در داخل خانواده متولد می شود و با افکار و شیوه ی زندگی و شرایط آن پرورش می یابد. از این رو، می توان گفت خانواده در این جوامع، آگاهانه یا ناخودآگاه، وظیفه ی اساسی تعیین هویت اجتماعی اعضای خود را به دوش دارد و در این مورد نقش مهمی ایفا می کند.» (۳) در حالی که در جامعه ی اسلامی، تقوا، علم و عمل، تعیین

۱- غررالحکم، سیدهاشم رسول محلاتی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ج ۱، ص ۴۳۰، ش ۴۱۴/۲۰.

۲- جامعه شناسی سال دوم دبیرستان، ص ۶۷.

۳- جامعه شناسی خانواده، ص ۶۸ و ۶۹.

کننده ی پایگاه اجتماعی افراد است. در این میان، وظیفه ی فراهم آوردن بستر تکامل فرد به طور غیر مستقیم بر عهده ی خانواده قرار دارد.

قرآن مجید در این باره می فرماید:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىكُمْ (۱)

گرامی ترین شما نزد خداوند، پرهیزگارترین شماست.

۷-۲_ کانون عطوفت

۷-۲_ کانون عطوفت

«با وجود تغییراتی که خانواده در طول تاریخ به خود دیده است، هنوز هم این نهاد اجتماعی، کانون مهر و محبت میان زن و شوهر و فرزندان شمرده می شود.» (۲) در گذشته، این نقش پررنگ تر بود و همبستگی خانوادگی سبب می شد میان نوباوگان جامعه و سالخوردهان پیوند پدید آید و آنان در پرتو امنیت حاکم بر خانواده به آرامش خاطر بیش تری دست یابند. یکی از اهداف های اصلی تشکیل خانواده در اسلام، پدید آمدن آرامش و رابطه ی عاطفی میان افراد خانواده به ویژه زن و شوهر است.

قرآن کریم با اشاره به همین هدف می گوید: (۳)

یکی از نشانه های خدا این است که برای شما از جنس خودتان، همسرانی قرار داد تا در پناه آنان آرامش بیابید و میان شما، رحمت و مهربانی برقرار ساخت.

۳_ جایگاه خانواده

۳_ جایگاه خانواده

خانواده در اسلام از جایگاه ممتازی برخوردار است. در این مکتب، خانواده

۱- حجرات، ۱۳.

۲- جامعه شناسی خانواده، ص ۶۸ و ۶۹.

۳- روم، ۲۱.

خشت بنای اجتماع است و هر قدر خشت این بنا محکم باشد، جامعه پویاتر است و افراد جامعه، رستگارتر خواهند بود. خانواده در ساختمان جامعه «اسلامی» هم چون اتم در ساختمان اجسام طبیعی است. در ساختمان اتم، دو جزء اصلی به نام «الکترون» و «پروتون» وجود دارد که این دو جزء در جذب و انجذاب یکدیگر قرار دارند. پروتون، هسته ی مرکزی است و الکترون ضمن تکاپوی شبانه روزی همواره بر گرد مرکز خود می چرخد و از حوزه ی جاذبه ی مرکزی خارج نمی شود و فاصله نمی گیرد. اگر با نیروی شکننده ی اتم _ که نیروی قهری و غیر طبیعی است _ این دو جزء مکمل از حوزه ی جذب و انجذاب یکدیگر خارج شوند، نیروی مهار شده ی عظیمی رها می شود که می تواند ویرانی هایی به بار آورد.

زن و مرد دو جزء مکمل یکدیگرند و سازنده ی اتم «خانواده» هستند. مرد الکترون وار بر محور زن که در حکم پُرْتون است، می چرخد و نباید از حوزه ی جذب و انجذاب همسر خویش خارج شود. زن نیز باید جاذبه ی وجودی خود را در کُنش شوهر تقویت کند تا این اتم متلاشی نشود. اگر این اتم متلاشی شود و گره یا پیوند خانواده از راه طلاق پاره شود، نیرویی رها می شود که «عرش عظیم» خدا را به لرزه در می آورد. (۱) به همین دلیل رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید:

تَزَوُّجُوا وَلَا تُطَلِّقُوا فَإِنَّ الطَّلَاقَ يَهْتَرُ مِنْهُ الْعَرْشُ (۲)

ازدواج کنید، ولی طلاق ندهید، زیرا عرش خدا از طلاق می لرزد.

۱- خانواده در قرآن ۳، مقدمه ی کتاب.

۲- وسایل الشیعه، ج ۲۲، ص ۸، ش ۲۷۸۸۰.

همچنین می فرماید:

مَا بُنِيَ بِنَاءٌ فِي الْإِسْلَامِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنَ التَّرْوِجِ. (۱)

در اسلام هیچ بنایی نزد خدا محبوب تر از بنای ازدواج نیست.

ارزش و اهمیت تشکیل خانواده به گونه ای است که خداوند کسانی را که خانواده تشکیل می دهند، به لطف و مرحمت خود بشارت داده است:

وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ... (۲)

زنان و مردان را همسر دهید و هم چنین غلامان و کنیزان شایسته و درست کار خود را، اگر نیازمند و فقیر باشند، خداوند از لطف و فضل خویش، آن ها را بی نیاز می سازد.

پیامبر گرامی اسلام نیز می فرماید:

مَنْ تَزَوَّجَ أَخْرَزَ نِصْفَ دِينِهِ (۳)

هر کس ازدواج کند، نصف دینش را حفظ کرده است.

اسلام برای تشکیل خانواده و ازدواج، ارزش بسیاری قایل است. برای نمونه، پیامبر فرموده است:

مَا مِنْ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ بَيْتٍ يُعْمَرُ بِالنِّكَاحِ (۴)

نزد خداوند متعال هیچ چیز از خانه ای که برای ازدواج ساخته می شود، با ارزش تر نیست.

همه ی این آیه ها و روایت ها نشان می دهد که ازدواج و تشکیل خانواده،

۱- وسایل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۴، ش ۲۴۹۰.

۲- نور، ۳۲.

۳- وسایل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۷، ۲۴۹۰۸.

۴- وسایل الشیعه، ص ۱۶، ۲۴۹۰۷.

سنتی الهی و عبادتی پسندیده است. با برگزیدن این امر مقدس می توان به رستگاری دنیا و آخرت رسید؛ هم از لذت های زندگی بهره برد، هم با دور ماندن از گناهان، دوستی خویش را با خدا، پیامبر و اهل بیتش استوارتر ساخت.

۴_ ساختار زندگی خانوادگی

۴_ ساختار زندگی خانوادگی

ساختار زندگی خانوادگی یکی از مسایل مهمی است که نظرهای گوناگونی درباره ی آن بیان شده است و دشمنان دیرینه ی اسلام، غرض ورزان و برخی ناآگاهان بدان دامن می زنند. «از جمله تبلیغاتی که در قرون وسطی علیه اسلام می شد، این بود که می گفتند: پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله برای اولین بار تعدد زوجات را در جهان اختراع کرد(!) آنان مدعی بودند که اساس اسلام بر تعدد زوجات استوار بوده و علت پیشرفت سریع اسلام در میان اقوام و ملل گوناگون همین اجازه ی تعدد زوجات بوده است. البته از طرفی دیگر، علت انحطاط مردم مشرق زمین را نیز در همین تعدد زوجات می دانستند.»^(۱) این در حالی است که به گفته ی خود غربیان، چند همسری در پیش از اسلام نیز رایج بوده است. «ویل دوران در این باره می گوید: علمای دینی در قرون وسطی چنین تصور می کردند که تعدد زوجات از ابتکارات پیامبر اسلام است، در صورتی که چنین نیست. سپس ویل دوران وجود این روش را در ملل متعدد متذکر شده و به علت رواج تعدد زوجات که همان فزونی زن بر مرد است، اشاره می کند.»^(۲) هم چنین به گواه تاریخ، «در چین طبق قانون «لیکی»، هر مردی حق داشت تا ۱۳۰ زن بگیرد.

۱- سیری در مسایل خانواده، ص ۱۷۲.

۲- نظام خانواده در اسلام، مرتضی مطهری، انتشارات صدرا، ص ۴۸.

در آیین یهود نیز یک مرد می توانست تا چند صد زن داشته باشد»^(۱).

هرچند ساختار زندگی خانوادگی در اسلام و قوانین آن از تهمت های دشمنان در امان نمانده است، ولی همین دانشمندان غربی در نوشته های خود اعتراف کرده اند که قوانین و ساختار زندگی خانوادگی در اسلام از پیشرفته ترین قوانین خانوادگی به شمار می آید و همانند آن در هیچ یک از ادیان و مکتب های حقوقی وجود ندارد.

دکتر «گوستاولوبون» فرانسوی در این باره می گوید: «در اروپا هیچ یک از رسوم شرق به قدر تعدد همسر بد معرفی نشده و درباره ی هیچ رسمی نظر اروپا این قدر به خطا نرفته است. به راستی من متحیرم و نمی دانم که تعدد همسر مشروع مشرق زمین از تعدد همسر سالوسانه ی غربی ها چه کمی دارد و چرا کم تر است؟ برعکس، من معتقدم که تعدد زوجات مشروع از هر جهت بهتر و شایسته تر است»^(۲). «انی بیزانت» انگلیسی، رهبر «جنبش عرفان» می گوید: «غرب ادعا می کند که تعدد همسر را نپذیرفته است، ولی حقیقت امر این است که در غرب، تعدد زوجات وجود دارد و البته بدون مسئولیت، یعنی مرد پس از این که از رفیقہ اش کام یابی حاصل کرد، او را از خود طرد می کند و به تدریج این معشوقه ی ترک شده در کوچه و خیابان سرگردان می شود؛ زیرا عاشق اول برای آینده ی او مسئولیتی ندارد. وضع چنین زن سرگردانی صد بار بدتر از وضع زنی

۱- حقوق زن در اسلام و اروپا، حسن صدر، تهران، کتاب های پرستو امیرکبیر، ۱۳۴۸، چاپ چهارم، ص ۲۱۵.

۲- تمدن اسلام و عرب، صص ۵۲۶ _ ۵۲۷، به نقل از، سیمای تمدن غرب.

است که همسر قانونی و مادر شده است و در خانواده تحت حمایت شوهر زندگی می کند. وقتی که ما هزاران زن بدبخت را می بینیم که در طول شب در خیابان های شهرهای اروپا سرگردانند، مطمئن می شویم که غربی ها باید از نکوهش اسلام در مورد تعدد همسر لب فرو بندند. زن با توجه به وضع تعدد زوجات با داشتن شوهر و داشتن کودک قانونی در آغوش خود و با وضع محترمانه ای که در خانه دارد، از هر جهت از زنی که در کوچه و خیابان در سرگردانی به سر می برد و احتمالاً با داشتن طفل نامشروع هیچ قانونی از او حمایت نمی کند و قربانی شهوات دیگران شده است، بهتر و سعادت مندتر و محترم تر زندگی می کند.»^(۱)

با نگاهی به قرآن مجید و گفتار و کردار پیشوایان دینی، ساختار زندگی خانوادگی در اسلام را می توان چنین ترسیم کرد: «سیستم حیات خانواده در اسلام به شیوه ی تک همسری است، ولی بنا به دلایلی ممکن است به صورت چند همسری و البته در قالب چند زنی باشد. در چند همسری اسلامی، اهداف و مقاصدی است که در همه حال، از شهوت رانی، دور و برکنار است و هر مسلمان باید آن را در نظر داشته باشد.»^(۲)

خداوند در قرآن می فرماید:

... فَأَنْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَ ثُلَاثَ وَ رُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً...^(۳)

۱- سیمای تمدن غرب، صص ۳۴۵ و ۳۴۶.

۲- نظام حیات خانواده در اسلام، ص ۲۰.

۳- نساء، ۳.

پس هرچه از زنان که شما را پسند افتاد، دو دو، سه سه، چهارچهار، به زنی بگیرید و اگر بیم دارید با این کار، نمی توانید راه عدالت بپیمایید پس تنها به یک زن اکتفا کنید.

خداوند در این آیه شریفه، ازدواج مرد با چهار زن را به شرط رعایت عدالت میان آنان آزاد گذاشته است. همین شرط سبب شده است شماری از افراد به ازدواج دوباره، روی نیاورند.

اسلام در پدیده ی «چند زنی»، با پافشاری بر حفظ شئون خانوادگی و شرایط اسلامی، آن را از صورت «حرم سرایی» در آورده و به ۳ یا ۴ زن محدود کرده است. در صدر اسلام، کسانی بودند که بیش از چهار زن داشتند، ولی اسلام آنان را مجبور کرد که مقدار زاید را رها کنند. از آن جمله، مردی ۱۰ زن داشت. رسول خدا صلی الله علیه و آله او را مجبور کرد که شش تای آن ها را رها کند» (۱)

رعایت عدالت، شرط مهم تری است که مکتب اسلام بدان نظر داشته است. رسول خدا صلی الله علیه و آله چندین زن داشت که از نظر جمال و کمال و سنّ و سال با هم یک سان نبودند. با این حال، هیچ گونه تبعیضی میان آنان روا نمی داشت و می کوشید عدالت را درباره ی آنان رعایت کند. «رسول اکرم صلی الله علیه و آله حتی در آن بیماری که به فوت ایشان انجامید و توانایی حرکت نداشت، عدالت را در کمال دقت مراعات می کرد. برای این که عدالت را مراعات کرده باشد، هر روز بسترش را از اتاقی به اتاق دیگر منتقل می کرد تا آن که یک روز همه ی زنان خود را جمع کرد و از آن ها اجازه خواست که به خاطر ناتوانی، در یک اتاق بماند و همه ی زنان اجازه دادند که در خانه ی عایشه بماند» (۲)

۱- سیری در مسایل خانواده، صص ۱۶۸ و ۱۶۹.

۲- سیری در مسایل خانواده، صص ۱۶۸ و ۱۶۹.

بنابراین، ساختار زندگی خانوادگی در اسلام بر پایه ی همان تک همسری است. با این حال، چند همسری را با رعایت شرایط بسیار دقیق آن، جایز دانسته است. اسلام با این کار کوشیده است پدیده ی «چند همسری» را از شایبه ی هوس رانی برخی ناآگاهان دور نگاه دارد.

فصل دوم: روابط خانوادگی در اسلام

اشاره

فصل دوم: روابط خانوادگی در اسلام

زیر فصل ها

۱ _ رابطه ی (همسران) زن و مرد

۲ _ رابطه ی پدر و مادر با فرزندان

۳ _ رابطه ی فرزندان با پدر و مادر

۴ _ رابطه ی فرزندان با یکدیگر

۵ _ رابطه ی افراد خانواده با سالمندان

۶ _ رابطه ی خانواده با خویشاوندان

۱ _ رابطه ی (همسران) زن و مرد

اشاره

۱ _ رابطه ی (همسران) زن و مرد

هدف اسلام از پافشاری بر برقراری پیوند همسری میان زن و مرد این است که نهاد خانواده از آرامش روحی و اخلاقی آکنده گردد و بستری مناسب برای پرورش فرزندان درست کار پدید آید. برای رسیدن به این هدف، «هزار نکته باریک تر از مو» وجود دارد که هر یک در تفاهم زن و شوهر و استواری زندگی زناشویی نقش مهمی ایفا می کنند. اینک به مهم ترین آن ها اشاره می شود:

۱ _ ۱ _ درک دوجانبه از کار و تلاش یکدیگر

۱-۱_ درک دوجانبه از کار و تلاش یکدیگر

زن و مرد باید برای کار همدیگر در درون یا بیرون خانه ارزش قایل شوند و بدانند که زن در درون خانه و مرد در بیرون خانه، مسئولیت سنگین برای فراهم آوردن نیازهای خانواده و فرزندان بر دوش دارند. با چنین درکی، هیچ‌گاه درباره‌ی کار و تلاش همدیگر یک سوویه داوری نخواهند کرد. بدین ترتیب، روابط خانوادگی به تعادل می‌رسد.

«مرد با این که تمام خطوط برجسته‌ی ناراحتی خود را در بیرون تماشا می‌کند، باید تمام خطوط برجسته‌ی ناراحتی زن را در داخل خانه از نظر کار در

نظر داشته باشد. در نتیجه مرد باید برای کار زن در خانه احترام قایل شود.»^(۱)

۲- ۱- برقراری رابطه ی عاطفی

۲- ۱- برقراری رابطه ی عاطفی

«روابط محبت آمیز، احساس خوبی است که باعث افزایش صمیمیت در یک زندگی محبت آمیز می شود و فقدان این برخورد های بشری می تواند به انزوای شدید و دوری از یکدیگر و سردی زندگی منجر شود، تقدیم یک شاخه گل، تکان دادن دست برای یکدیگر و حتی گفتن یک کلمه ی محبت آمیز، احساس خوشبختی بین زوجین را بیش از پیش متجلی می سازد.»^(۲)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این باره می فرماید:

تَصَافَحُوا فَإِنَّ التَّصَافِحَ يُدْهِبُ السَّحِيمَةَ^(۳)

دست یکدیگر را با محبت بفشارید، زیرا فشردن دستان یکدیگر، کینه ها را از بین می برد.

۳- ۱- چشم پوشی از خطاها

۳- ۱- چشم پوشی از خطاها

برای حفظ استواری خانواده زن و شوهر باید بیش از هر کس دیگر از اشتباه ها و لغزش های یکدیگر چشم پوشند. تنها در این صورت است که می توانند از زندگی دلنشین و مطلوبی بهره مند گردند. در قرآن کریم درباره ی این مسأله آمده است:

وَالكَاطِمِينَ الْغَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ...^(۴)

۱- گفتارهای تربیتی، محمدجواد باهنر، ص ۱۲۲.

۲- مقاله ی «خوشبختی دور نیست» محمد مکی آبادی، روزنامه ی همشهری، ش ۲۲۶۷، ص ۱۲.

۳- بحار الانوار، ج ۷۷، ص ۱۶۰، ش ۱.

۴- آل عمران، ۱۳۴.

کسانی که خشم خود را فرو می برند و از مردم در می گذرند، و خداوند نکوکاران رادوست دارد.

۴-۱ رعایت ادب و احترام

۴-۱ رعایت ادب و احترام

هر انسانی دوست دارد دیگران به او احترام بگذارند. به همین دلیل، به کسی که به او احترام می نهد، با محبت برخورد می کند. هرچند با ازدواج زن و مرد، دوگانگی به یگانگی تبدیل می شود و تشریفات و آداب و رسوم معمول در جامعه از میان آنان، رخت بر می بندد، ولی رعایت ادب، قاعده ی انوشته ای است که همواره پایدار می ماند. یکی از جنبه های رعایت ادب، پرهیز از شوخی های بی جا است، زیرا چنین کاری به پیدایش کدورت و کینه میان همسران می انجامد.

مکتب آگاهی بخش اسلام نیز در این باره، دستورهایی دارد. برای نمونه، امام علی علیه السلام می فرماید:

هر کس شوخی بی جا بکند، بخشی از خرد خویش را از دست می دهد. (۱)

۵-۱ عیب پوشی و رازداری

۵-۱ عیب پوشی و رازداری

هیچ انسانی از عیب و ضعف، تهی نیست. از آن جا که خداوند عیب ها را می پوشاند، دوست دارد بندگانش نیز چنین باشند. «هرگاه زن و شوهر عیبی یا نقطه ضعفی در دیگری دیدند، اگر قابل اصلاح و رفع است، باید در رفع عیب دیگری کوشا باشند. اگر هم امری است که قابل اصلاح نیست، آن را از بیگانگان و حتی خویشان و بستگان پوشانند و بکوشند آن را به رُخ نکشند و همدیگر را آزرده خاطر ن سازند» (۲)؛ زیرا این کار در اسلام بسیار نکوهش شده است. امام

۱- نهج البلاغه، حکمت ۴۵۰.

۲- تعالیم آسمانی اسلام، ص ۶۷.

علی علیه السلام می فرمایند:

فاش ساختن راز، بدترین خیانت هاست. (۱)

۶-۱ رعایت پاکیزگی و آراستگی ظاهری

۶-۱ رعایت پاکیزگی و آراستگی ظاهری

زن و شوهر باید از وضعیت ظاهری بدن، لباس و سر و صورت خود غافل نباشند و به اندازه ی عقلانی، آراستگی ظاهری خویش را حفظ کنند، تا برای یکدیگر دوست داشتنی باشند. در سیره ی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله آمده است که ایشان برای آراستگی خویش بسیار اهمیت قایل بود و همیشه پاکیزه بود. امام صادق علیه السلام می فرماید:

هزینه ی عطر و پاکیزگی پیامبر از هزینه ی خوراکش بیشتر بود. (۲)

۷-۱ بردباری در برابر مشکلات زندگی

۷-۱ بردباری در برابر مشکلات زندگی

زن و مرد فهمیده باید بدانند که جاده ی زندگی، فراز و نشیب های گوناگون دارد و هر آن ممکن است برای آنان، مشکلی پیش آید. پس در گذر از این جاده ی دشوار باید با بهره گیری از نیروی خرد و بردباری دشواری ها را پشت سر گذاشت. هم چنین باید بدانند که بر اساس مژده ی خداوندی، در پی هر دشواری، راحتی در پیش است:

فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا (۳)

به یقین، پس از دشواری، آسانی پیش روست.

۱- وسایل الشیعه، ج ۲، ص ۱۴۶، ش ۱۷۵۹.

۲- وسایل الشیعه، ج ۲، ص ۱۴۶، ش ۱۷۵۹.

۳- انشراح، ۵.

۸-۱_ انصاف ورزی در درگیری های خانوادگی

۸-۱_ انصاف ورزی در درگیری های خانوادگی

(۱)

اختلاف نظر در هر خانواده ای وجود دارد که نشانه ی اندیشمندی و بلوغ فکری دو طرفه به شمار می رود. نفس اختلاف، مشکل ساز نیست، بلکه شیوه ی برخورد همسران با آن، ممکن است به کشمکش درون خانوادگی بیانجامد. باید دانست همسران می توانند اندیشه ی خویش را به یکدیگر بازگو کنند، ولی باید با رعایت احترام، از خشونت و ایراد و تهمت های ناروا به یکدیگر پرهیزند.

۹-۱_ برآوردن نیازهای جنسی

۹-۱_ برآوردن نیازهای جنسی

برآوردن نیاز جنسی یکی از عوامل ازدواج و تشکیل خانواده است، داشتن آمادگی روحی و جسمی برای آمیزش جنسی از امور بسیار مهم و مورد سفارش پیشوایان دینی است. از این رو، زن و مرد باید با رعایت حقوق همدیگر، نیازهای جنسی شان را به درستی برآورده سازند. اهمیت این امر از آن جا ریشه می گیرد که برآوردن درست نیاز جنسی بر دیگر امور خانوادگی به ویژه رفتار دوجانبه ی زن و شوهر تأثیر می گذارد. کوچک ترین بی توجهی به این مسأله، پی آمدهای زیان بار خانوادگی و اجتماعی خواهد داشت.

۱۰-۱_ همکاری دوجانبه (۲)

اگر زن و شوهر در کارها همیار یکدیگر باشند، فرزندان نیز با سرمشق پذیرفتن از آنان، به همیاری همدیگر برخوانند خاست. روزی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به خانه ی دخترش، فاطمه زهرا علیهاالسلام رفت. دید

۱- مقاله ی خوشبختی دور نیست، روزنامه ی همشهری، محمد مکی آبادی، ش ۲۲۶۷، ص ۱۲.

۲- صله ی رحم و اخلاق در خانواده، صص ۹۷ _ ۹۸.

فاطمه علیها السلام کنار دیگ نشسته است و علی علیه السلام برایش عدس پاک می کند. از صفا و صمیمیت این زن و شوهر شادمان شد و فرمود:

مردی که از روی محبت و وفا به زن و فرزندش خدمت کند، خداوند خیر دنیا و آخرت را برایش خواسته است.

۲_ رابطه ی پدر و مادر با فرزندان

اشاره

۲_ رابطه ی پدر و مادر با فرزندان

برقراری ارتباط عاطفی و دوستانه میان زن و شوهر در برخورد درست پدر و مادر با فرزندان اثر دارد و به تکامل روحی و روانی فرزندان می انجامد. دین مقدس اسلام با بیان حقوق فرزندان یادآور می شود که رعایت این حقوق در بهبود روابط پدر و مادر با فرزندان، نقش برجسته ای خواهد داشت.

۱_ ۲_ فراخوانی فرزندان به کارهای شایسته

۱_ ۲_ فراخوانی فرزندان به کارهای شایسته

والدین از مهم ترین الگوهایی هستند که مورد توجه و تقلید فرزندان قرار می گیرند و تمام حرکات و سکنات والدین سرمشقی است برای کودکان و نوجوانان

پس شایسته است آنان با دقت در گفتار و رفتار خود، فرزندان را به کارهای شایسته فراخوانند. امام صادق علیه السلام می فرماید:

مردم را با کردار خود بخوانید نه با زبان خویش.

پدر و مادر باید بکوشند با دست یافتن به وحدت نظری و عملی، به آن چه می گویند، ایمان داشته باشند و بدان عمل کنند. بدین ترتیب درس بزرگی به فرزندان خویش خواهند آموخت.

۲_ ۲_ برقراری ارتباط عادلانه با فرزندان

۲_ ۲_ برقراری ارتباط عادلانه با فرزندان

«تمام فرزندان حق دارند از محبت و احترام پدر و مادر خود برخوردار شوند. تخلف از این قانون الهی، مسؤولیت سنگینی

برای والدین ایجاد می کند و موجب

دشمنی میان فرزندان خواهد شد.» (۱) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرمایند:

در میان فرزندان خود به عدالت رفتار کنید، همان گونه که دوست دارید در محبت و لطف با عدالت با شما رفتار کنند. (۲)

۳ _ ۲ _ وفای به عهد

۳ _ ۲ _ وفای به عهد

پدر و مادر باید به وعده هایی که به فرزندان شان می دهند، عمل کنند و از دادن وعده هایی که ناممکن است یا به صلاح فرزندان شان نیست، بپرهیزند. پدر و مادر در وفای به عهد باید به گونه ای رفتار کنند که فرزندان حتی احتمال پیمان شکنی و سرپیچی از وعده را ندهند. پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله درباره ی وفای به عهد می فرمایند:

بچه های تان را دوست بدارید و آنان را نوازش کنید و هرگاه به آنان چیزی وعده دادید، به وعده ی خود عمل کنید. (۳)

۴ _ ۲ _ توجه به تفاوت های فردی

۴ _ ۲ _ توجه به تفاوت های فردی

در این دنیای پهناور هیچ انسانی یافت نمی شود که کاملاً شبیه انسان دیگری باشد. خداوند درباره ی آفرینش آدمیان فرموده است:

وَ قَدْ خَلَقْنَاكُمْ أَطْوَارًا (۴)

به یقین، شما را گوناگون آفریده است.

«والدین باید بدانند همان گونه که فرزندان شان از نظر شکل و ظاهر با کودکان

۱- مسایل ازدواج و حقوق خانواده، علی اکبر بابازاده، ص ۹۸.

۲- بحار الانوار، ج ۱۰۴، ص ۹۲، ش ۱۶.

۳- فروع کافی، ج ۶، ص ۴۹.

۴- نوح، ۱۴.

دیگر متفاوتند، از لحاظ هوش، حافظه، مهارت ها و شخصیت، استعداد های تحصیلی و غیره نیز با هم متفاوت هستند.» بنابراین، باید به میزان توانایی شان، از آن ها انتظار داشت. «هم خوانی انتظارات و امکانات ایجاب می کند که سه امر در راستای یکدیگر مورد توجه والدین قرار گیرد:

الف _ درك عمیق و روشن از توانایی های فرزندان در زمینه های گوناگون.

ب _ استنباط و روشن بینی والدین نسبت به تمایلات و علایق آن ها.

ج _ تنظیم و تفویض مسؤولیت ها به آنان بر مبنای توجه به تمایلات و توانایی های فرزندان.» (۱)

۵_۲_ آزادی کافی همراه با نظارت

۵_۲_ آزادی کافی همراه با نظارت

پدر و مادر «ضمن اعطای آزادی به فرزندان باید مراقب رفتار، گفتار و ابتکارات فرزندان خود باشند. اعطای آزادی بیان، فرزندان را برای اجتماع بهتر آماده می کند و موجب می شود ابتکارات، خلاقیت ها و لیاقت های خود را بروز دهند.» (۲)

شایسته است پدر و مادر هم زمان با دادن آزادی به فرزندان، بر همه ی جنبه های رفتاری آنان، نظارت داشته باشند. هم چنین می توانند با اولیای مدرسه ی فرزند خود ارتباط برقرار سازند و فرزندان خویش را به شرکت در برنامه های فوق برنامه مانند: اردوها، مراسم ها و... تشویق کنند. بدین ترتیب، حس اعتماد به نفس در آنان تقویت می شود و به شکوفایی استعدادها می انجامد.

«احساس کفایت در زندگی پیچیده ی حاضر بیش از هر زمان دیگر ضرورت

۱- خانواده ی متعادل، ص ۱۶۰.

۲- نحوه ی رفتار والدین با فرزندان، ص ۷۲.

می یابد به ویژه زمانی که فرد با مستقل شدن از خانواده، خود را در برابر همه ی مشکلات یکه و تنها می بیند. سالم سازی روابط درون خانواده و پرهیز از برخوردهای موهن و تحقیر آمیز، اولین گام در جهت تأمین احساس کفایت است» (۱).

۶-۲_ احترام به رفتار و گفتار فرزندان

۶-۲_ احترام به رفتار و گفتار فرزندان

هنگامی که به نظر فرزندان توجه شود و آنان اجازه یابند عقیده ی خویش را آزادانه مطرح کنند، وابستگی و پیوند آنان با خانواده بیشتر خواهد شد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید:

به فرزندان خود احترام بگذارید و در ادب و پرورش آنان کوشا باشید. (۲)

یکی از دستوره‌های اخلاقی اسلام این است که هرگاه کسی با شما سخن می گوید، کاملاً به او گوش فرا دهید. هم چنین باید به گوینده بنگرید و با دقت به سخنانش توجه کنید؛ زیرا توجه کامل به طرف مقابل در خودسازی افراد نیز نقش دارد. «شاید این داستان را شنیده اید که پیامبر صلی الله علیه و آله از مسجد به مقصد خانه حرکت می کرد. عدی بن حاتم که هنوز مسلمان نشده بود، دید پیرزنی در بین راه به پیامبر صلی الله علیه و آله می رسد و درد دل می کند. پیامبر نیز گوش فرا می دهد و جواب می فرماید. عدی بن حاتم می گوید: من این صحنه را که دیدم، فهمیدم حساب پیامبر از اُمرأ و فرماندهان جدا است و متعلق به مردم و از آن مردم است.

۱- خانواده ی متعادل، ص ۱۷۲.

۲- بحار الانوار، ج ۱۰۴، ص ۹۵، ش ۴۴.

وی با دیدن همین صحنه، ایمان آورد.»^(۱)

۷-۲_ مشورت با فرزندان و برخورد منطقی با خواسته های غیر منطقی

۷-۲_ مشورت با فرزندان و برخورد منطقی با خواسته های غیر منطقی

هنگامی که فرزند نوجوان یا جوان خانواده، طرف مشورت پدر و مادر قرار می گیرد، احساس بزرگی و استقلال به او دست می دهد. وی می اندیشد اکنون که مورد اعتماد خانواده قرار گرفته است، باید چنان رفتار کند که این حس اعتماد از دست نرود. همین مسأله، خود، عامل مهمی در کنترل رفتار فرزندان به شمار می رود. «والدین خود محور و مستبَدی که فرزندان را به حساب نمی آورند و در دوره ی وزارت (هفت سال سوم)، قدرت، خلاقیت، تفکر، تعاون، هم آهنگی و مسؤولیت فرزندان خود را با مشورت پرورش نمی دهند، بزرگ ترین لطمه را به آنان می زنند.»^(۲) در اهمیت مشورت همین بس که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به مشورت فرا خوانده شده، در حالی که خود، داناترین انسان جهان است. خداوند به آن حضرت می فرماید:

و شاورهم فی الامرِ فاذا عزمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَی اللّهِ...^(۳)

ای پیامبر! با مردم در امور گوناگون، مشورت داشته باش و چون تصمیم گرفتی بر خدا توکل کن.

«والدین در حالی که از طریق مشورت، فرزندان را محترم می شمارند، نباید آنان را خودرو و خیره سر بار بیاورند... فرزندان در دوره ی وزارت باید احساس

۱- گفتارهای تربیتی، پاورقی ص ۱۵۴.

۲- نحوه ی رفتار والدین با فرزندان، ص ۷۶.

۳- آل عمران، ۱۵۹.

کنند که فردی رها شده نیستند و باید اصولی را در خانواده محترم بشمارند... نوجوان اغلب تحت تأثیر تمایلات و خواسته های خویش است و بدون آینده نگری می خواهد به این تمایلات برسد. او در این راه اصرار می ورزد و میل دارد که حرف خود را به گرسی بنشانند. پس والدین باید با منطق قوی در برابر خواسته های غیر منطقی فرزندان قاطعیت نشان دهند و فرزندان را در جای خود به انعطاف وادار کنند.»(۱)

۸-۲_ هم آهنگی در امر پرورش

۸-۲_ هم آهنگی در امر پرورش

پدر و مادر باید بدانند اختلاف نظرها و درگیری های پی در پی آنان با یکدیگر برای نوجوانان، پی آمدهای زیان باری دارد. اگر کشمکش های خانوادگی به فرجامی خوش نرسد، روند پرورش فرزندان دچار نارسایی خواهد شد. در این صورت، ممکن است مادر بی اعتنا به نیازهای عاطفی فرزند، او را از عاطفه ی مادرانه ی خود محروم سازد. هم چنین دوری پدر از خانواده و برخورد خشک و بی روح وی با فرزند، چنین فرزندى را بی روح و عاطفه، بار خواهد آورد.

خانواده ای، متعال است که رابطه ی زن و شوهر در آن، عاطفی، دوجانبه و متعهدانه باشد. در این حالت، هرگاه یکی از آنان، رفتاری را از فرزندشان بخواهد، دیگری نیز از آن پشتیبانی خواهد کرد. بدین ترتیب، فرزند درمی یابد که این رفتار را باید انجام بدهد؛ زیرا پدر و مادر از او خواسته اند و به یقین، به سود اوست. با این حال، اگر میان پدر و مادر هم آهنگی نباشد، افزون بر این که فرزند به تضاد رفتاری دچار می شود، از اختلاف پدر و مادر برای خنثی کردن سخنان

یکی از آن دو، سود می جوید. بدین گونه پرورش، یکی از عناصر اصلی خود، یعنی هم آهنگی در رفتار را از دست می دهد و به شکست می انجامد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله درباره ی همین مطلب، به علی علیه السلام فرمود:

یا علی! لعنت خدا بر پدر و مادری باد که زمینه های عاق شدن فرزندشان را فراهم می کنند. (۱)

ایشان در حدیث دیگری درباره ی پدر و مادری که وظیفه ی خود را به درستی انجام می دهند، چنین می فرماید:

رحمت خدا بر پدر و مادری باد که فرزند خود را در انجام کار نیک نسبت به پدر و مادرشان، یاری می رسانند. (۲)

۹_۲_ شناخت کامل دوره های رشد فرزندان

۹_۲_ شناخت کامل دوره های رشد فرزندان

پدر و مادر باید از دوره های رشد فرزندان خود آگاهی کامل داشته باشند. آنان باید بدانند که فرزندان شان در هر دوره ای از رشد، با چه مشکلاتی روبه رو می شوند و نیازهای شان در آن دوره چیست. در این زمینه، شایسته است با کارشناسان امر رشد و پرورش، رای زنی کنند و آگاهی های لازم را به دست آورند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با توجه به اهمیت دوران رشد در شکل گیری شخصیت فرزندان می فرماید:

فرزند تا هفت سالگی سرور است، هفت سال دوم، خدمت گزار و هفت سال سوم، وزیر خانواده است. (۳)

۱- وسایل الشیعه، ج ۲۱، ص ۳۸۹، ش ۲۷۳۷۷.

۲- وسایل الشیعه، ج ۲۱، ص ۴۸۰، ش ۲۷۶۴۱.

۳- وسایل الشیعه، ج ۲۱، ص ۴۷۶، ش ۲۷۶۲۷.

۳_ رابطه ی فرزندان با پدر و مادر

اشاره

۳_ رابطه ی فرزندان با پدر و مادر

همان گونه که پدر و مادر نسبت به فرزندان، وظیفه ای دارند، فرزندان نیز در برابر پدر و مادر، وظیفه هایی دارند. پدر و مادر، دو وجود پر ارزش هستند که همه ی ادیان الهی و غیر الهی به پاسداشت مقام آنان، سفارش کرده اند. «خدمت به پدر و مادر، بزرگ ترین خدمتی است که فردی می تواند درباره ی فردی انجام دهد و هستی انسان در قسمتی از مراحل زندگی در گرو جان فشانی های این دو مربی است. از این جهت به حکم وجدان باید به آن ها مهر ورزید و احترام آنان را در تمام مراحل زندگی نگاه داشت.» (۱) قرآن و پیشوایان دین همواره بر اهمیت ارزش پدر و مادر، پافشاری کرده اند. چنان که قرآن می فرماید:

وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا (۲)

آدمی را سفارش کردیم که به پدر و مادرش نیکی ورزد.

یا این که در قرآن آمده است:

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا (۳)

خدا را پرستید و چیزی را شریک او مسازید و به پدر و مادر خود نیکی کنید.

در این گفتار می کوشیم با استناد به این دو منبع لایزال (قرآن و سنت)، چگونگی رابطه ی فرزندان را با پدر و مادر بررسی کنیم.

۱_ ۳_ پیروی از پدر و مادر

۱_ ۳_ پیروی از پدر و مادر

۱- صله ی رحم و اخلاق در خانواده، ص ۷۵.

۲- عنکبوت، ۸.

۳- نساء، ۳۶.

امام علی علیه السلام می فرماید:

حق پدر بر فرزند این است که از او فرمان ببرد، مگر در مواردی که گناه باشد.

بنابراین، «اگر در انجام مستحبات و مکروهات و مباحات، مخالفت با آنان لازم بیاید به گونه ای که به ناراحتی ایشان بیانجامد و خاطر آنان آزرده گردد، مخالفت کردن با ایشان، حرام و گناه کبیره محسوب می شود»^(۱).

۲-۳_ کوشش در خشنودی پدر و مادر

۲-۳_ کوشش در خشنودی پدر و مادر

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید:

خشنودی پدر و مادر (از فرزندان) مایه ی خُشنودی خداوند است و خشم خداوند در خشم پدر و مادر است.^(۲)

«مردی خدمت رسول محترم اسلام شرفیاب شد و عرض کرد: یا رسول الله! من جوانی هستم با نشاط و آماده ی فعالیت و خدمت. دوست دارم در جبهه ی جنگ شرکت کنم، ولی مادرم مخالفت می ورزد. رسول خدا فرمود: برو نزد مادرت باش. سوگند به آن خدایی که مرا به پیامبری برانگیخت، اگر یک شب در خدمت مادرت باشی و او به دیدار تو دل خوش باشد، ثواب آن از یک سال جهاد بیش تر است»^(۳).

۳-۳_ خوش رفتاری با پدر و مادر

۳-۳_ خوش رفتاری با پدر و مادر

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید:

آنان را با نام صدا نزنید. پیشاپیش آنان راه نروید. بیش تر از آنان ننشینید و

۱- صله ی رحم و اخلاق در خانواده، ص ۸۲.

۲- بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۸۰، ش ۸۲.

۳- تعالیم آسمانی اسلام، ص ۹۰؛ اصول کافی، ج ۳، ص ۲۳۳، ش ۱۰.

کاری نکنید که مردم به آنان ناسزا بگویند. (۱)

«فرزندان باید با دید عظمت به پدر و مادر خود بنگرند و در تمام مراحل زندگی نباید کاری کنند که شخصیت آنان تحقیر شود. در نشست و برخاست، راه رفتن، صدا کردن و بالاخره در تمام شؤون زندگی باید احترام والدین را مراعات کنند... و با دیگران چنان رفتار کنند که همگان روش تربیتی و اخلاقی پدر و مادر را تحسین کنند و از هرگونه داوری ناپسند و ناسزاگویی درباره ی آنان خودداری ورزند.»

۴ _ ۳ _ خودداری از رفتار کینه توزانه

۴ _ ۳ _ خودداری از رفتار کینه توزانه

«ممکن است پدر و مادر در اثر ناآگاهی یا شعله ور شدن خشم و غضب نسبت به فرزند خود جفا کنند و راه ناصحیح و ستم گری را در پیش بگیرند و دل های حساس فرزندان را آزرده سازند، ولی فرزندان باید با خویشتن داری، ادب و انسانیت را از دست ندهند.» (۲) چنان که امام صادق علیه السلام می فرماید:

هرکس با بغض و کینه به چهره ی پدر و مادر بنگرد، حتی اگر آنان بر او ستم کرده باشند، خداوند هیچ نمازی را از وی نمی پذیرد. (۳)

۵ _ ۳ _ سپاس گذاری از پدر و مادر

۵ _ ۳ _ سپاس گذاری از پدر و مادر

خداوند در قرآن می فرماید:

إِنْ أَشْكُرْ لِيْ وَلِوَالِدَيْكَ. (۴)

۱- بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۴۵، ش ۶.

۲- مسایل ازدواج و حقوق خانواده، صص ۱۷، ۱۸ و ۲۵.

۳- بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۶۱، ش ۲۶.

۴- لقمان، ۱۳.

برای من و پدر و مادر خود سپاس گذاری کن.

«در این مسأله که هر شخص در مقابل خدمت و محبت دیگری باید عکس العمل مثبت نشان دهد، جای گفت گو نیست؛ زیرا این عمل از عواطف هر انسان سرچشمه می گیرد. این موضوع آن چنان بدیهی و عمومی است که به انسان ها اختصاص ندارد. حتی حیوانات و گیاهان نیز نوعی بازدهی و تشکر از خود نشان می دهند... پس اگر بازدهی و تشکر از خدمت ها و محبت هایک وظیفه ی انسانی و طبیعی است، باید در برابر پدر و مادر و فداکاری های آنان کمر همت بست و به عنوان حق شناسی از زحمات طاقت فرسای والدین، تشکر کرد.» (۱)

۶-۳ _ دعای خیر به پدر و مادر

۶-۳ _ دعای خیر به پدر و مادر

خداوند می فرماید:

وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا. (۲)

و بگو پروردگارا! همان گونه که آنان مرا در کوچکی پرورش دادند، مورد لطف شان قرار ده.

دعای خیر برای پدر و مادر افزون بر داشتن پاداش اخروی، نشانه ی قدرشناسی از آنان است و بر دیگران نیز اثر خواهد گذاشت. «امام صادق علیه السلام می فرمایند: شخصی که نسبت به داشتن فرزند بی علاقه بود و از داشتن فرزند کراهت داشت، در یکی از سال ها در ایام حج در (وقوف عرفه) دید که جوانی

۱- مسایل ازدواج و حقوق خانواده، صص ۱۷، ۱۸ و ۲۵.

۲- اسراء، ۲۴.

همراه گریه و زاری، والدین خود را دعا می کند. این عمل آنچنان در وی مؤثر شد که به داشتن فرزند علاقه مند گردید». (۱)

۷-۳ _ محبت با یک نگاه

۷-۳ _ محبت با یک نگاه

محبت ورزیدن به پدر و مادر، شیوه های گوناگونی دارد که زیباترین و کم هزینه ترین آن، نگاه خالصانه و بدون نفرت به پدر و مادر است. پاداش این کار با یک حج پذیرفته شده، برابری می کند. پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید:

هر فرزند صالحی که با محبت ویژه ای به چهره ی پدر و مادرش بنگرد، خداوند به پاس هر نگاهش، پاداش یک حج پذیرفته شده را به او مرحمت می کند. (۲)

۴ _ رابطه ی فرزندان با یکدیگر

اشاره

۴ _ رابطه ی فرزندان با یکدیگر

خداوند در قرآن کریم می فرماید:

انَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ... (۳)

همانا مؤمنان با یکدیگر برادرند.

در اسلام، رابطه ی همه ی مسلمانان با یکدیگر همانند رابطه ی اعضای یک خانواده است. پیامبر عظیم الشان اسلام، حضرت محمد صلی الله علیه و آله، پدر اُمت اسلام است و مسلمانان، فرزندان او هستند. پدر اُمت اسلامی، حقوق برادران مسلمان را در برابر یکدیگر به شرح زیر بیان می کند که در رابطه ی فرزندان نیز باید مورد توجه قرار گیرد. ایشان می فرماید:

هر فرد مسلمان باید از لغزش های برادر دینی خود چشم پبوشد و در ناراحتی ها

۱- فروع کافی، ج ۶، ص ۵.

۲- بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۱۸۰، باب ۲، ش ۸۳.

۳- حجرات، ۱۰.

بر او ترحم کند. اسرار او را پنهان دارد و اشتباه های او را نادیده انگارد. عذر او را بپذیرد و در برابر بدگویان و عیب جویان، از او پشتیبانی کند. همیشه او را پند و اندرز دهد و روابط دوستانه ی خود را با او حفظ کند. اگر بیمار شد، به عیادتش برود و دعوت او را بپذیرد. هدیه ی او را قبول کند و در مقابل، عطایای او را پاداش دهد. از محبت های او سپاس گذاری کند و با او به بیان خوب، سخن گوید. با دوستان او دوست باشد و او را در برابر حوادث تنها نگذارد. آن چه را برای خود دوست دارد، برای او نیز بخواهد و آن چه برای خود نمی پسندد، برای او نپسندد. (۱)

افزون بر این، با نگاهی به دیگر سخنان پیشوایان دینی، برخی وظیفه های فرزندان در برابر یکدیگر را می توان به شرح زیر بیان کرد.

۱-۴ _ رعایت حق کوچک تر و احترام به بزرگ تر

۱-۴ _ رعایت حق کوچک تر و احترام به بزرگ تر

در یک خانواده ی متعادل، فرزندان کوچک خانواده نباید به دلیل کوچکی سن، مورد اهانت فرزندان بزرگ تر قرار بگیرند. البته فرزندان کوچک تر نیز باید احترام بزرگ ترها را نگه دارند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید:

کسی که به خردسالان ما رحم نکند و بزرگان را بزرگ ندارد، از ما نیست. (۲)

۲-۴ _ احساس مسؤولیت نسبت به یکدیگر

۲-۴ _ احساس مسؤولیت نسبت به یکدیگر

فرزندان افزون بر درست انجام دادن وظیفه هایی که خانواده بر دوش آنان نهاده است، باید در تکمیل و تکامل همدیگر بکوشند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید:

همه ی شما مسؤولید. به همین دلیل، از مسؤولیتی که نسبت به دیگران دارید،

۱- بحارالانوار، ج ۷۴، ص ۲۳۶، ش ۳۶.

۲- بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۱۳۷، ش ۴.

بازخواست خواهید شد. (۱)

از نظر روان شناسی نیز ثابت شده است که خواهران و برادران، امکان اجتماعی شدن یکدیگر را فراهم می آورند. «وظیفه ی اصلی خواهران و برادران آن است که به یکدیگر امکان دهند تا به بهترین وجهی اجتماعی شوند. این امر وقتی تحقق می یابد که از مرحله ی رقابت به مرحله ی دوستی و همکاری قدم بگذارند. پیدایش دو صفت اخیر نشان دهنده ی آن است که روابط خواهران و برادران به طور طبیعی تکامل یافته است.» (۲)

۳-۴ _ همکاری با یکدیگر

۳-۴ _ همکاری با یکدیگر

یکی دیگر از وظیفه های خواهران و برادران نسبت به همدیگر، یاری یکدیگر به هنگام نیاز است که این کار نیک سبب نزدیکی بنده به خداوند می شود. امام صادق علیه السلام می فرماید:

با مواسات و ورزیدن و یاری رساندن به برادران دینی، خود را به درگاه خداوند نزدیک گردانید. (۳)

۴-۴ _ خوش رفتاری با یکدیگر

۴-۴ _ خوش رفتاری با یکدیگر

یکی از وظیفه های فرزندان در خانواده، داشتن اخلاق پسندیده در برخورد با برادران و خواهران است. آنان باید با ادب با همدیگر روبه رو شوند و همدیگر را با نام هایی ناپسند صدا نزنند. هم چنین باید علاقه و محبت شان را به یکدیگر

۱- بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۳۸، ش ۳۶.

۲- مباحث اصلی روانشناسی تربیتی خانواده، محمد خدیوی زند، انتشارات تربیت، چاپ اول، ۱۳۷۳، ص ۱۷۰.

۳- بحارالانوار، ج ۷۴، ص ۳۹۱، ش ۵.

نشان دهند. رسول گرامی اسلام می فرماید:

همانا دارنده ی اخلاق خوب، برنده ی رستگاری دنیا و آخرت است. (۱)

۵_ رابطه ی افراد خانواده با سالمندان

۵_ رابطه ی افراد خانواده با سالمندان

یکی از مسایل مهم خانوادگی در جامعه های امروزی، مسأله ی پیری و سالمندی پدر و مادر و دشواری هایی است که در روابط خانوادگی با آنان پدید می آید. وضعیت پیران و سالخوردگان به صورت بسیار شایسته در قرآن کریم و سخنان معصومین علیه السلام ترسیم شده است. خداوند در قرآن می فرماید:

وَمَنْ نُعْمِرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ (۲)

کسی را که عمر دراز دهیم، او را در خلقت دچار اُفت می کنیم. آیا نمی اندیشید؟

هم چنین در قرآن آمده است:

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمَرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا. (۳)

و خدا شما را آفرید. سپس [جان] شما را می گیرد و بعضی از شما تا خوارترین [دوره ی] سال های زندگی [فرتوتی] بازگردانده می شوید، به گونه ای که پس از [آن همه] دانستن، [دیگر] چیزی نمی دانید.

روایت شده که مقصود از «أَرْذَلِ الْعُمَرِ» این است که انسان به جایی می رسد که خردش به میزان خرد یک کودک هفت ساله می شود. (۴)

رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید:

۱- بحارالانوار، ج ۸، ص ۱۱۹، ش ۷.

۲- یس، ۶۸.

۳- نحل، ۷۰.

۴- بحارالانوار، ج ۷۳، ص ۳۸۹، ش ۹.

فرزند آدم به پیری می رسد، ولی دو ویژگی در وجودش جوان و شکوفا می گردد، یکی حرص و دیگری، آرزو^(۱).

بنابراین، با توجه به آیات و روایات یاد شده «پیر کسی است که از جهت جسم، بزرگ و از لحاظ قوه و قدرت در ناتوانی محض و از نظر عقل و درک در حدّ یک بچه ی هفت ساله است و از لحاظ توقع و حرص و آرزو در حدّ یک جوان و بلکه قوی تر از آن است.»^(۲) در این صورت، زندگی با چنین فردی بسیار دشوار خواهد بود و وظیفه ی افراد خانواده در قبال او بسیار خطیر است. به همین دلیل، در قرآن و روایات به نیکی با پیران و سالخوردگان بسیار سفارش شده تا جایی که تکریم پیران، تکریم خداوند معرفی گردیده است.

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید:

از جمله تکریم خداوند، احترام به سالخوردگان مسلمان است.^(۳)

هم چنین در مکتب اسلام، پیران خانواده از ارزش والایی برخوردارند، چنان که امام صادق علیه السلام می فرماید:

وجود پیر سالخورده در خانواده همانند پیامبر الهی در میان امت اوست.^(۴)

افزون بر آن، پیران سالخورده نه تنها بزرگ خانواده بلکه مایه ی برکت خانواده اند.

۱- تحف العقول، ابو محمد الحسن بن... الحرانی، برگردان: بهزاد جعفری، نشر صدوق، ص ۹۴.

۲- سیری در مسایل خانواده، ص ۹۷.

۳- بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۱۳۸، ش ۲.

۴- بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۱۳۷، ش ۴.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

پیران سالخورده در میان شما مایه ی افزایش نعمت های الهی اند. نگهداری و احترام به سالخورده گان در اسلام نه تنها وظیفه ی خانواده بلکه وظیفه ی اجتماع و تک تک افراد جامعه است. (۱)

رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید:

کسی که پیر مسلمانی را بزرگ دارد، خداوند او را از ترس روز قیامت ایمن نگه می دارد. (۲)

هم چنین در روایات آمده است که پیرمردی خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله شرفیاب شد. کسانی که در محضر آن حضرت نشسته بودند، در جای دادن به او درنگ و تسامح کردند. رسول خدا از این رفتار خلاف ادب آنان ناراحت شد و فرمود:

کسی که به خردسالان ما ترحم نکند و پیران ما را مورد تکریم و احترام قرار ندهد، از ما نیست و با ما بستگی و پیوستگی ندارد. (۳)

۶_ رابطه ی خانواده با خویشاوندان

۶_ رابطه ی خانواده با خویشاوندان

در اسلام، رابطه ی خانوادگی با خویشاوندان، با عنوان «صله ی رحم» مطرح است. به یقین محکم ترین پیوندها در میان افراد بشر پیوند خویشاوندی است؛ زیرا در فطرت بشر ریشه دارد. نزدیک ترین مردم نسبت به یک فرد، بستگان و خویشاوندان او هستند و هر حادثه ای برای یکی از خویشاوندان پیش آید،

۱- نهج الفصاحه، کلمه ۱۱۱۰.

۲- بحار الانوار، ج ۷، ص ۳۰۲، ش ۵۳.

۳- بحار الانوار، ج ۷، ص ۱۳۷، ش ۴.

همه ی آنان را در بر می گیرد. حفظ رابطه ی خویشاوندی به محبت و اعتماد افراد به همدیگر بستگی دارد و گسترش هرگونه بی مهری، بدگمانی و اختلاف به فروپاشی این رابطه می انجامد. یکی از دستورهایی که در قرآن کریم مکرر به آن بر می خوریم امر به مُحَبَّت و احسان با خویشاوندان است.

در قرآن از صله ی رحم با عنوان «عهد الهی» یاد می شود که خداوند به پیوند آن دستور داده است:

وَ الَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ. (۱)

آنان که به آن چه خدا به پیوستنش فرمان داده است، می پیوندند و از پروردگارشان می ترسند و از سختی روز حساب بیم دارند.

هم چنین در قرآن آمده است:

وَ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ. (۲)

و آنان که عهد الهی را پس از محکم کردن می شکنند و پیوندهایی را که خدا به برقراری آن دستور داده است، از هم می گسلند و در روی زمین فساد می کنند، لعنت خدا و بدی سرای آخرت برای آنان است.

حقّ خویشاوندی آن است که با احترام و گفتار خوب و در صورت توانایی، یاری رساندن به خویشاوند، از آنان یاد کنیم تا افزون بر شادی بخشیدن به خانواده ی آنان، از خشم خداوند نیز دور مانیم.

امام حسین علیه السلام فرمود:

۱- رعد، ۲۱.

۲- رعد، ۲۵.

کسی که دوست می دارد مرگش به تأخیر افتد و روزی او افزون شود باید صله ی رحم به جای آورد. (۱)

کسانی که از صله ی رحم سر باز زنند و وظیفه ی خویش را نسبت به خویشاوندان انجام ندهند، از لطف و مرحمت خداوند فاصله خواهند گرفت. پیامبر عظیم الشان اسلام در این زمینه می فرماید:

کسی که پیوند خود را با خویشاوندانش بگسلد، به بهشت نمی رود. (۲)

«تاریخ می نویسد أسود بن وهب، خالوی (دایی) پیغمبر نزد آن حضرت آمد. پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله ردایش را پهن کرد که روی آن بنشیند. او گفت: روی همین فرش که شما نشسته اید، می نشینم. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: روی ردای من بنشین که خالو به جای پدر است.» (۳)

بی جهت نیست که امام سجاد علیه السلام در دعای مکارم الاخلاق می فرماید:

وَمِنْ عَدَاوَةِ الْأَذْنِينَ الْوَلَايَةِ، وَ مِنْ عُقُوقِ ذَوِي الْأَرْحَامِ الْمَبْرَةِ وَ مِنْ خِدْلَانِ الْأَقْرَبِينَ النَّصْرَةَ. (۴)

خداوندا! دشمنی آشنایان را به دوستی و بدرفتاری خویشان را به خوش رفتاری و خوار گردانیدن نزدیکان را به یاری کردن مبدل فرما.

سخن آن بزرگوار این است که خویشاوندان باید یار و یاور هم دیگر باشند تا دوستی و محبت جای گزین کینه و نفرت شود. جلال الدین محمد بلخی در

۱- بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۹۱، ش ۱۵.

۲- بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۹۱، ش ۱۱.

۳- صله ی رحم و اخلاق در خانواده، صص ۲۴۱ و ۲۴۲.

۴- صحیفه ی سجادیه، برگردان: حسین انصاریان، انتشارات پیام آزادی، ۱۳۷۶، ص ۱۱۰.

این باره گفته است:

بیا تا قدر همدیگر بدانیم

که تا ناگه ز یکدیگر نمانیم

چو مؤمن آینه مؤمن یقین شد

چرا با آینه ما رو گردانیم

کریمان جان فدای دوست کردند

سگی بگذار ما هم مردمانیم

غرض ها تیره دارد دوستی را

غرض ها را چرا از دل نرانیم

گهی خوشدل شوی از من که میرم

چرا مرده پرست و خصم جانیم

چو بر گورم بخواهی بوسه دادن

رُخم را بوسه ده کانون همانیم (۱)

فصل سوم: سیره ی رفتاری معصومین علیه السلام در خانواده

اشاره

فصل سوم: سیره ی رفتاری معصومین علیه السلام در خانواده

زیر فصل ها

۱_ لزوم دخالت خویشاوندان در گشودن مشکلات خانوادگی

۶_ رعایت حقوق دیگران در خانواده

۷_ اهمیت انتخاب نام نیک برای فرزندان

۸_ ارزش آراستگی و پاکیزگی در زندگی مشترک

۹_ پاداش عدالت میان فرزندان

۱۰_ محبت به فرزندان

۱_ لزوم دخالت خویشاوندان در گشودن مشکلات خانوادگی

۱_ لزوم دخالت خویشاوندان در گشودن مشکلات خانوادگی

(۱)

پس از جنگ «بنی قریظه» که غنیمت های فراوانی به دست مسلمانان افتاد، زنان رسول خدا صلی الله علیه و آله از آن حضرت درخواست خرج بیشتر و زندگی تجملی کرده بودند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله این درخواست را نپذیرفت و فرمود:

من رهبر مسلمانان هستم و باید زندگی بسیار عادی داشته باشم، تا بینوایان احساس حقارت نکنند.

با این حال، آنان حضرت را بسیار آزردهند، به گونه ای که پیامبر از آنان دوری کرد.

چند روزی گذشت. روزی پیامبر به «حفصه» فرمود: آیا داوری مردی را میان من و خود می پذیری؟ حفصه عرض کرد: آری. رسول خدا در پی عمر فرستاد. چون عمر آمد، پیامبر به حفصه فرمود: سخن بگو. حفصه عرض کرد: ای رسول خدا! شما سخن بگویید، ولی حق را بگویید! عمر با شنیدن این سخن برآشفته و به گوش دخترش حفصه، سیلی زد. پیامبر اکرم ناراحت شد و به عمر فرمود: من تو را برای زدن دخترت طلب نکردم، بلکه تو را خواستم تا میان ما آشتی برقرار کنی. پس با ناراحتی

مجلس را ترک گفت. چندی بعد این آیات نازل شد:

ای پیامبر! به همسران خود بگو: اگر شما زندگانی و زینت و زیور دنیا را طالب هستید، بیایید تا مهریه ی شما را پردازم و همگی شما را به خوبی طلاق بدهم و اگر طالب خدا و رسول و

۱- الگوهای تربیت کودکان و نوجوانان، محمدعلی کریمی نیا، ص ۴۶.

مشتاق آخرت هستید، خداوند نیز به نیکوکاران شما پاداش بزرگی خواهد داد. (۱)

۲_ پذیرش مسؤولیت خانواده

۲_ پذیرش مسؤولیت خانواده (۲)

هنگامی که در صدر اسلام، آیه ای درباره ی عذاب دوزخیان نازل شد، چند تن از جوانان از ترس گرفتاری به چنین عذابی سر به بیابان نهادند و زندگی عادی خویش را رها کردند. همسران آنان خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله آمدند و شرح حال شوهران خود را باز گفتند. رسول خدا صلی الله علیه و آله از این ماجرا ناراحت شد و به سوی مسجد شتافت. مسلمانان را نیز به مسجد فرا خواندند و چنین فرمودند:

من که پیامبر شما هستم، همسر اختیار کرده ام، غذا می خورم و از بدنم نگه داری می کنم و در میان اجتماع به سر می برم و با مردم تماس دارم، هرکس از سنت و روش من روی بگرداند، از من نیست.

۳_ عدم تبعیض میان دختر و پسر

۳_ عدم تبعیض میان دختر و پسر (۳)

روزی مردی در محضر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نشست. ناگهان برای آن مرد خبر آوردند که همسرش، دختری به دنیا آورده است. رنگ از چهره ی مرد عرب پرید و پریشان خاطر شد. پیامبر به عنوان دلداری به وی فرمود:

زمین بار سنگینی او را تحمل می کند، آسمان بر سر او سایه می اندازد و خدا هم روزی او را می رساند. تو چرا نگرانی؟ دختر تو، چون گلی است که او را استشمام می کنی، این که ناراحتی ندارد!

۱- احزاب، ۲۸ و ۲۹.

۲- الگوهای تربیت کودکان و نوجوانان، ص ۴۴.

۳- الگوهای تربیت کودکان و نوجوانان، ص ۱۱۰.

۴_ تقسیم کار میان همسران

۴_ تقسیم کار میان همسران (۱)

علی علیه السلام و حضرت فاطمه علیهما السلام پس از تشکیل زندگی مشترک، ترتیب و تقسیم کارهای خانه را به نظر و مشورت رسول اکرم صلی الله علیه و آله وا گذاشتند. آنان به آن حضرت گفتند:

یا رسول الله! ما دوست داریم ترتیب و تقسیم بندی کارهای خانه با نظر شما باشد.

پیامبر نیز کارهای بیرون خانه را بر عهده ی علی علیه السلام و کارهای داخلی را بر عهده ی حضرت زهرا علیها السلام گذاشت. علی و زهرا علیهما السلام از این که نظر رسول خدا را در زندگی خصوصی خود دخالت داده اند، بسیار خرسند بودند. از آن تاریخ، کارهایی مانند: آوردن آب، آذوقه و سوخت و خرید بازار را علی علیه السلام انجام می داد و کارهای دیگر هم چون: آرد کردن گندم و جو با آسیادستی، پختن نان، آشپزی و پاکیزگی خانه نیز به دست حضرت زهرا علیها السلام انجام می شد. البته هرگاه علی علیه السلام فراغت می یافت، در کارهای داخلی خانه به یاری حضرت زهرا علیها السلام می شتافت. هم چنین اگر گرفتاری، مسافرت یا جهادی برای علی علیه السلام پیش می آمد، حضرت زهرا علیها السلام کار بیرون را نیز انجام می داد.

۵_ آموزش شجاعت و خدانشناسی به کودک در هنگام بازی

۵_ آموزش شجاعت و خدانشناسی به کودک در هنگام بازی (۲)

در روایتی آمده است: هنگامی که امام حسن علیه السلام کودکی خردسال بود، فاطمه زهرا علیها السلام با او بازی می کرد و هنگام بازی، فرزند خود را بالا و پایین می انداخت. در آن حال درس شجاعت و شهامت به او می آموخت و می فرمود:

۱- داستان راستان، صص ۳۹۸ _ ۳۹۹.

۲- الگوهای تربیت کودکان و نوجوانان، ص ۳۴۳.

ای حسن! مانند پدرت باش

بند اسارت را از گردن حق بگشای

خداوند احسان کننده را پرستش کن

و هرگز با کینه توزان دوستی مکن

۶_ رعایت حقوق دیگران در خانواده

۶_ رعایت حقوق دیگران در خانواده (۱)

علی بن ابی طالب علیه السلام می فرماید: روزی پیامبر صلی الله علیه و آله در منزل ما استراحت کرده بود. حسن علیه السلام آب طلبید. رسول خدا صلی الله علیه و آله از جا برخاست. مقدرای شیر دوشید، در ظرفی ریخت و به دست حسن داد. در این هنگام امام حسین علیه السلام از جای خویش بلند شد و خواست کاسه ی شیر را از دست حسن بگیرد. پیامبر جلوی حسین را گرفت و نگذاشت شیر را از حسن بگیرد. حضرت زهرا علیه السلام که این منظره را تماشا می کرد، گفت: ای رسول خدا! گویا حسن را بیش تر دوست می داری؟ پیامبر پاسخ داد: چنین نیست، بلکه دفاع من از حسن برای این است که او حقّ تقدّم دارد و زودتر از حسین آب خواسته است. پس حسین باید نوبت را رعایت کند.

۷_ اهمیت انتخاب نام نیک برای فرزندان

۷_ اهمیت انتخاب نام نیک برای فرزندان (۲)

ابو هارون گوید: هم نشین امام صادق علیه السلام بودم. چند روزی به خدمت آن حضرت رفتم. پس از آن که به دیدارش رفتم، فرمود: چند روزی است که تو را

۱- الگوهای تربیت کودکان و نوجوانان، ص ۱۴۴.

۲- الگوهای تربیت کودکان و نوجوانان، ص ۲۵ _ ۲۶.

ندیده ام؟ عرض کردم: خداوند فرزندی به من عطا فرموده است. فرمود: خدا قدمش را بر تو مبارک قرار دهد. برای او چه نامی انتخاب کرده ای؟ گفتم: نامش را «محمد» گذاشتم. حضرت با گونه هایش به طرف زمین رو کرد و گفت: محمد، محمد، و به اندازه ای خم شد که نزدیک بود صورتش به زمین برسد. سپس فرمود: جانم و فرزندانم و اهل بیتم و پدرم و همه ی اهل زمین فدای رسول خدا صلی الله علیه و آله باد! آن گاه افزود: به کودک خود دشنام مده. او را کتک زن و به او بدی نکن و بدان که «در روی زمین خانه ای نیست که نام «محمد» در آن باشد، مگر آن که هر روز از لوث شیطان پاک می شود»

۸_ ارزش آراستگی و پاکیزگی در زندگی مشترک

۸_ ارزش آراستگی و پاکیزگی در زندگی مشترک (۱)

حسن بن جهم می گوید: حضرت موسی بن جعفر علیه السلام را دیدم که خضاب کرده بود با شگفتی از علت آن پرسیدم. فرمود: توجه مرد به آراستن سر و صورت و لباس بر عفت زن می افزاید. زنان بسیاری به دلیل بی تفاوتی شوهران شان از جاده ی عفاف، قدم بیرون نهاده اند. سپس فرمود: آیا دوست داری همسرت را ژولیده و در هم و بر هم ببینی؟ گفتم: نه. فرمود: او هم مانند توست و دوست ندارد همسر خود را کثیف و ژولیده ببیند. همانا پاکیزگی و به کار بردن عطر و اصلاح سر و صورت از اخلاق پیغمبران است.

۹_ پاداش عدالت میان فرزندان

۹_ پاداش عدالت میان فرزندان (۲)

زنی با دو فرزند کوچکش بر عایشه، همسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد شد.

۱- تعالیم آسمانی اسلام، محمد صفحی، ص ۷۷.

۲- الگوهای تعلیم و تربیت، ص ۱۴۸.

عایشه، سه دانه ی خرما به زن داد. مادر به هریک از بچه ها، یک دانه ی خرما داد. خرمای دیگر را نیز نصف کرد و نیمی از آن را به هریک از بچه ها داد. چون پیامبر صلی الله علیه و آله به خانه برگشت، عایشه جریان را برای آن حضرت تعریف کرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: آیا از کار آن زن تعجب کردی؟ خدا به دلیل رعایت عدالت و مساوات، آن زن را به بهشت خواهد برد.

۱۰ _ محبت به فرزندان

۱۰ _ محبت به فرزندان (۱)

روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله، امام حسن و امام حسین علیه السلام را می بوسید. مردی که حاضر بود، گفت: من ده فرزند دارم که هیچ یک از آنان را نبوسیده ام. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که رحم نکند، بر او رحم نمی شود.

فصل چهارم: جایگاه خانواده در غرب و نقد آن از دیدگاه اسلام

اشاره

فصل چهارم: جایگاه خانواده در غرب و نقد آن از دیدگاه اسلام

اندیشمندان اجتماعی غرب بر این باورند که «تاریخ بشر دو انقلاب را پشت سر گذاشته است؛ انقلاب کشاورزی (موج اول) و انقلاب صنعتی (موج دوم) و اکنون در آستانه ی سومین آن، یعنی الکترونیک (موج سوم) قرار گرفته است. همان گونه که انقلاب صنعتی باعث ویرانی ساختارهای نظام کشاورزی شد، این انقلاب نیز ساختارهای نظام صنعتی را متلاشی خواهد کرد و بحران جهان کنونی «از جمله بحران خانواده» ناشی از این انتقال پرتنش است.»^(۲) در دوره ی کشاورزی، خانواده در بیشتر کشورهای جهان، گسترده بود و از پدر، مادر، شمار

۱- شنیدنی ها، حسین صالح، ص ۵۱.

۲- موج سوم، آلوین تافلر، ص ۶.

فراوانی فرزند و خویشاوند از جمله پدربزرگ ها، مادربزرگ ها، عموها، دایی ها، عمه ها، خاله ها و بچه های آنان تشکیل می شد. این گونه خانواده بی تحرک بود و انتقال آن به دوره ی صنعتی دشوار بود. از این رو، در دوره ی صنعتی، خانواده شکل «هسته ای» به خود گرفت که افراد آن از پدر و مادر و شمار فرزند تشکیل می شد. در جهان پیشرفته ی صنعتی که اینک به دوره ی «فرا صنعتی» پا نهاده است، خانواده ی هسته ای نمی تواند با دگرگونی های جامعه هم گام و همراه باشد. «بنابراین، انتظار می رود که بسیاری از آیندگان، فرآیند سیال کردن خانواده را یک گام دیگر به پیش ببرند.»^(۱)

این گام اکنون برداشته شده است. «اگر ما خانواده ی هسته ای را متشکل از یک شوهر شاغل و یک زن خانه دار و دو کودک بدانیم و بررسییم چند نفر از آمریکایی ها واقعا هنوز در این گونه خانواده ها زندگی می کنند، پاسخ حیرت آور است. ۷٪ از کل جمعیت ایالات متحده امریکا از این الگو پیروی می کنند و ۹۳٪ در چهارچوب این مدل نمی گنجند.»^(۲) کار به جایی رسیده است که همواره شنیده می شود که در آینده، خانواده از هم می پاشد و خانواده مهم ترین مسأله ی روز است.»^(۳)

۱ _ جایگاه خانواده در غرب

۱ _ جایگاه خانواده در غرب

واقعیت این است که امروزه پایه های خانواده در غرب که بر اساس منافع

۱- شوک آینده، آلون تافلر، ص ۲۴۳.

۲- موج سوم، ص ۲۹۳.

۳- موج سوم، ص ۲۸۹.

مادی تمدن غرب بنا گردیده، بیش از هر زمان دیگر متزلزل شده است. ارزش های والای انسانی در خانواده های غربی زیر پا نهاده شده است و از کرامت های اخلاقی خبری نیست. هم چنین ثبات و آرامشی که زاینده ی روابط حسنه است، از خانواده ها رخت بر بسته است. «امروز بار دیگر انسان ها احساس می کنند که شخصیت شان مانند پوسته ی تخم مرغی که بر دیوار کوبیده شده، خرد گشته است، ولی بر خلاف گذشته، گناه کنونی ناشی از گسیختگی خانواده است نه عامل اقتصادی». (۱)

«فردیناند لاندبرگ»، نویسنده ی «دنیای تحول» می گوید: «خانواده به نقطه ای رسیده که در شرف امحای کامل است». (۲)

«ویلیام وُلف»؛ روان کاو نیز اظهار می دارد: «خانواده غیر از یکی دو سال اوّل که برای پرورش کودک لازم است، وجودی است مُرده. تنها کارکرد خانواده همین است و بس». (۳) صفا و صمیمیتی که میان اعضای خانواده ها در جامعه های سنتی دیده می شود، در غرب به رؤیا تبدیل شده است. دگرگونی های پدید آمده در خانواده های غربی با خوشبختی همراه نبوده است. «زندگی به هیچ روی همواره تصویری از هم آهنگی و خوشبختی نیست. رویه ی تاریک خانواده را در الگوهای تجاوز جنسی و خشونت خانوادگی که بیشتر در درون خانواده رخ می دهند، می توان یافت». (۴) با این حال، درباره ی آینده ی خانواده، در غرب دو نظر

۱- موج سوم، ص ۲۸۸.

۲- شوک آینده، ص ۲۳۹.

۳- شوک آینده، ص ۲۳۹.

۴- جامعه شناسی، گیدنز، ص ۴۴۴.

وجود دارد. نظر بدبینانه می گوید که خانواده به سوی فراموشی می رود، ولی نمی گویند که چه چیزی جای آن را می گیرد. (۱) نظر خوش بینانه نیز چنین استدلال می کند که «چون خانواده در این مدت وجود داشته است، هم چنان به حیات خود ادامه خواهد داد. این نظر حتی تا آن جا پیش رفته است که می گوید عصر طلایی خانواده در آینده پدیدار می شود.» (۲)

این در حالی است که خانواده در اسلام از جایگاه مستحکمی برخوردار است. بنا بر فرمایش پیامبر عظیم الشان اسلام صلی الله علیه و آله: هیچ بنایی در اسلام محبوب تر از بنای خانواده نیست. در سایه ی خانواده است که انسان ها می توانند به تکامل برسند و در کنار یکدیگر احساس خوشبختی کنند. انسان ها با پیوند قلبی و اعتماد و اطمینان دوجانبه به یکدیگر می توانند در کنار هم به آرامشی دل پذیر دست یابند.

۲_ جایگاه زن در غرب

۲_ جایگاه زن در غرب

ارزش زن در غرب به عنوان یکی از ارکان اساسی تشکیل خانواده بسیار کاهش یافته است. «پیش از انقلاب صنعتی که ملل غرب مراحل ساده ی زندگی را طی می کردند، محیط خانواده ی آن ها لطف و صفای ویژه ای داشت. مردان برای تأمین معیشت به کارهای خارج می پرداختند و زنان تربیت و پرورش کودکان خویش را بر هر چیز ترجیح می دادند. به طور کلی، فعالیت های آنان از

۱- شوک آینده، ص ۲۳۹.

۲- شوک آینده، ص ۲۳۹.

محیط خانواده تجاوز نمی کرد.»^(۱) با این حال، برای پانهادن به مرحله ی صنعتی، جامعه به افراد فراوانی نیاز داشت تا مراکز صنعتی، اداره های دولتی، تجارت خانه ها و دیگر سازمان ها را اداره کند. ویل دورانت در این باره می گوید: «زنان کارگران ارزان تری بودند و کارفرمایان، آنان را بر مردان سرکش و سنگین قیمت ترجیح می دادند. یک قرن پیش در انگلستان، کار پیدا کردن بر مردان دشوار گشت، اما اعلان ها از آن ها می خواست که زنان و کودکان خود را به کارخانه ها بفرستند. کارفرمایان باید در اندیشه ی سود و سهام خود باشند و نباید خاطر خود را با اخلاق و رسوم حکومت ها آشفته سازند. کسانی که ناآگاهانه برای «خانه برانداز»ی توطئه کردند، کارخانه داران وطن دوست قرن نوزدهم انگلستان بودند.»^(۲) آنان برای دست یابی فوری به نتیجه ی کارهای خود به تبلیغ دو مسأله پرداختند، نخست بی حجابی و دیگری، طلاق. «از یک سو، زن را به مثابه ی ابزاری برای استثمار و به فساد کشاندن جامعه و مصرف آن همه وسایل آرایشی و تزئینی به کار گرفتند. او را هم چون جواهرات بدلی، بدون پوشش در خیابان ها به گردش درآوردند و آن چنان دختر و پسر را مختلط کردند که عطش ازدواج و عشق و موّدت عمیق را از بین بردند... به گونه ای که دیگر عشق به تشکیل خانواده از نهادشان رخت بر بسته است... از سوی دیگر، با تدوین حمایت خانواده و دفاع از حقوق زن، اختیار طلاق را به حدّ زیادی از مرد سلب کردند و در اختیار زنان قرار دادند. دادگاه ها را نیز در اجبار شوهر به طلاق مجاز

۱- سیمای تمدن غرب، ص ۹۸.

۲- لذات فلسفه، ویل دورانت، ص ۵۰۴.

دانستند.»^(۱) اینان با این کار در ظاهر، مقام و جایگاه زنان را هم پای مردان ساختند، ولی در اصل، او را از جایگاه حقیقی اش و رسالت و وظیفه ی اصلی اش که «نقش مادری» است، دور ساختند.

امروزه زن در غرب به جای این که الگویی برای فرزندان خود باشد و با حضور در خانواده به این کانون، گرمی و آرامش ببخشد، به «مانکن» تبلیغاتی سرمایه داران غربی تبدیل شده است و هرروز، نیاز جدیدی را به وسیله «مد» برای بشر تبلیغ می کند.

از آن جا که سازمان بدن زن برای کار بیرون از خانه (کارهای سخت) ساخته نشده است، زنان در غرب از بیماری های روحی و جسمی فراوانی رنج می برند و از نظر عاطفی مشکلاتی را برای فرزندان شان به وجود آورده اند که به هیچ صورت جبران پذیر نیست. الکسیس کارل در این باره می گوید: «اشتباه بزرگ اجتماع امروزی در این است که از سنین کوچکی، کودکان را جایگزین کانون خانواده و دامن مادر کرده است. این امر را باید معلول خیانت زنان دانست. مادرانی که کودکان خود را به کودکان می سپارند... سبب خاموشی اجاق های خانوادگی می شوند که کودکان در آن ها بسی چیزها فرا می گیرند...»^(۲)

«کسانی که امروز با شور و هیجان از آزادی زن در غرب بحث می کنند _ با در نظر گرفتن شرایط محیط آن زمان _ از نهضت اسلام در موضوع زن که يك

۱- سیری در مسایل خانواده، صص ۴۱ و ۴۲.

۲- سیمای تمدن غرب، ص ۱۱۲.

جهش انقلابی بود، بی خبرند. هر کس واقعیت و روح و تاریخ این دین را به موازات همدیگر بررسی کند، کاملاً درک می کند که تمدن غرب بر جهش انقلابی اسلام در خصوص طبقه ی زن چیزی اضافه نکرده است، مگر آزادی برای فساد اخلاق و بی بندوباری... (اسلام) با صراحت اعلام می کند که زن و مرد هیچ گونه امتیازی بر یکدیگر ندارند. تنها ملاک فضیلت و امتیاز... مرد و زن.. کارهای نیک و پسندیده است.»(۱)

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوَةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ(۲)

هر کس _ از مرد یا زن _ کار شایسته کند و مؤمن باشد، قطعاً او را با زندگی پاکیزه ای، حیات [حقیقی] بخشیم، و مسلماً به آنان بهتر از آنچه انجام می دادند پاداش خواهیم داد.

افزون بر آن، اسلام در قانون گذاری خود همیشه نیازمندی های طبیعی و فطرت بشر را منظور داشته است به همین سبب، زن و مرد را در مواردی که تساوی آن دو منطبق با طبیعت و فطرت باشد، مساوی قرار داده است. هم چنین در جایی که تفاوت میان آنها بر طبق طبیعت و فطرت نباشد، میان آن دو تفاوت و فرق قایل گردیده است...

تا چندی پیش، قوانین کشورهای متمدن اروپا، زن را از همه ی حقوق مربوط به مالکیت و تصرف در املاک محروم می داشت... اما اسلام، استقلال اقتصادی زن و حق مالکیت و انواع تصرفات مالکانه ی او را در چهارده قرن پیش بدون

۱- سیمای تمدن غرب، ص ۱۱۲.

۲- نحل، ۹۷

نظارت و قیمومیت مرد تثبیت کرده است. هم چنین به زن حق داده است بدون کسب اجازه از شوهر یا شخص دیگر در اموالی که به دست می آورد... هر نوع تصرفی به عمل آورد و در حقیقت، این یکی از مفاخر اسلام است.»^(۱)

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْتُمْ وَّ لِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْتُمْ...^(۲)

برای مردان از آن چیزهایی که به دست آورده اند، بهره ای است و برای زنان نیز از آن چیزهایی که به دست آورده اند، بهره ای.

هم چنین اسلام در مسأله ی ازدواج که مهم ترین و حساس ترین مسایل زندگی است، برای استقلال و آزادی زن ارزش قایل شده است. امروزه وضع بسیاری از زنان در شرق رضایت بخش نیست، ولی این نقص ناشی از نقص قانون اسلامی نیست، بلکه اشکال کار مربوط به شرایط سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و هم چنین نظام غیر اسلامی حاکم بر جامعه ی مسلمین است. پس سرچشمه ی این نواقص را باید در جاهای دیگر جست جو کرد نه در اسلام.»^(۳)

۲_ رابطه ی افراد خانواده در غرب

۳_ رابطه ی افراد خانواده در غرب

چشم اندازی که جامعه شناسان غربی از روابط خانوادگی در غرب ارایه می دهند، چندان خوش آیند نیست. پیوند قلبی پدر و مادر با فرزندان بسیار ضعیف است و زن و مرد هم چون دو شریک تجاری در کنار یکدیگر زندگی می کنند. آنان گاه به دلیل اشتغال فراوان، اندیشه های متفاوتی دارند. حتی ممکن

۱- سیمای تمدن غرب، صص ۲۹۱ و ۲۹۲.

۲- نساء، ۳۲.

۳- سیمای تمدن غرب، صص ۲۹۱ و ۲۹۲.

است به دلیل وضعیت کاری، به ندرت با یکدیگر دیدار کنند یا دیدارشان به تعطیلات پایان هفته منحصر باشد. «مرد دیگر رییس خانواده و زن مدیر یا کدبانوی آن نیست. اقتدار آن به صورت ۵۰٪ برای مرد و ۵۰٪ برای زن درآمده است.» (۱) هم چنین روابط خانوادگی میان زن و شوهر، پدر و مادر، برادران و خواهران یا میان خویشاوندان دور می تواند گرم و ارضا کننده باشد، ولی رویه ی تاریک زندگی خانوادگی بسیار گسترده است و با تصویرهای خوش بینانه ی حاکی از هم آهنگی که بی وقفه در فیلم های تجارتنی تلویزیون و در جاهای دیگر در رسانه های جمعی مشاهده می کنیم در تناقض است. رویه ی ناخوش آیند خانواده دارای جنبه های متعددی است. ارتباط خانوادگی با آغاز بیماری روانی و ویران گرتترین آن، تجاوز جنسی به کودکان و خشونت خانوادگی... همراه است.» (۲) رابطه ی فرزندان با پدر و مادر نیز این گونه است به صورتی که فرزندان در عمل از حیطه ی قدرت خانواده خارج شده اند. «فرزندان به واسطه ی کمبود محبت، نسبت به والدین مسؤولیت و تکلیفی در خود احساس نمی کنند. بسیار اتفاق می افتد که سال ها اعضای خانواده یکدیگر را ملاقات نمی کنند. طرز رفتار والدین نسبت به کودکانی که به سنین بالای تقریباً هیجده سالگی می رسند، نامطلوب و خشن می شود. مکرر دیده می شود که فرزندان همین که به سن قانونی رسیدند، از منزل اخراج می شوند و ناچارند خانه ی پدری را ترک گویند و به تنهایی زندگی کنند. چنان چه فرزندان اجازه یابند در خانه بمانند، باید

۱- حیات خانواده در اسلام، ص ۳۵.

۲- جامعه شناسی، گیدنز، ص ۴۳۶.

مخارج روزانه را پردازند... این گونه رفتارها به ویژه در روحیه ی دختران اثر بسیار نامطلوبی دارد. بیشتر آنان رنج تنهایی را به ماندن در خانه ی پدر و مادر ترجیح می دهند و در اثر تنهایی و دوری از خانواده و نداشتن یک مربی دلسوز و تماس با جوانان «منحرف»، به انواع مفسد آلوده می شوند»^(۱).

نویسنده ی کتاب «سیمای تمدن غرب» هنگام بیان دوران درمان بیماری خود در خارج از کشور، از رابطه ی خانوادگی در غرب، داستانی نقل می کند که شگفت انگیز است. وی سرگذشت پروفیسور تازه مسلمانی را می آورد که به دلیل بیماری سرطان با او در یک اتاق بیمارستان بستری بوده است. او نقل می کند: «همسر و فرزند آن فرد پس از آگاهی از بیماری وی به دیدارش آمدند و گفتند شما در اثر ابتلا به سرطان در آستانه ی مرگ قرار گرفته اید و بیش از چند روز دیگر از عمرتان باقی نیست. ما برای آخرین بار با شما خداحافظی می کنیم و از عیادت دوباره ی شما معذوریم. پروفیسور پس از چند روز ناراحتی روحی و جسمی، زندگی را بدرود گفت. برای انجام مراسم دینی کفن و دفن، شماری از مسلمانان به بیمارستان رفتند و جنازه را به قبرستان بردند. در همین زمان، جوانی پیدا شد که ادعا می کرد فرزند پروفیسور است و جنازه ی پدرش را به مبلغ ۳۰ مارک به بیمارستان فروخته است که حاضران در آن جا با اینکار مخالفت کردند و او ناچار گردید از پی گیری ماجرا دست بردارد.»^(۲) این حادثه واقعیت تلخی است که نشان می دهد عواطف انسانی در غرب رو به نابودی نهاده است.

۱- سیمای تمدن غرب، صص ۱۱۳ و ۱۱۴.

۲- سیمای تمدن غرب، صص ۱۱۵ و ۱۱۶.

۴_ رابطه ی خویشاوندی در غرب

۴_ رابطه ی خویشاوندی در غرب

پیش از انقلاب صنعتی در غرب، خانواده نه تنها تعداد نسبتاً زیادی فرزند بلکه عده ی فراوانی افراد متعلق به خود مثل پدر بزرگ ها، مادر بزرگ ها، عموها، دایی ها، عمه ها، خاله و بچه های این ها را در بر می گرفت.»^(۱)

انقلاب صنعتی نه تنها خانواده را محدود کرد بلکه رابطه ی خویشاوندی را نیز از بین برد. هنگامی که رابطه ی اعضای یک خانواده، با یکدیگر از هر گونه محبت، عاطفه و حق شناسی، تهی باشد، چگونه می توان از رابطه ی خویشاوندی سخن گفت. در غرب، واژه های زیبایی هم چون: وجدان، ایثار، گذشت، هم دردی و... در میان چرخ ماشین های صنعتی متلاشی شده است. در این میان، سالمندان خانواده ها مانند پدر بزرگ ها و مادر بزرگ ها بیش از همه در عذابند.

«خانواده از همان آغاز انقلاب صنعتی به طور روزافزونی از زیر بار مسؤلیت سالمندان شانه خالی کرد.»^(۲) و به خانه های سالمندان روی آورد. البته «ساختن خانه های سالمندان نه تنها مسأله را حل نکرد، بلکه مشکلی نیز بر آن افزود. در این خانه ها، رابطه ی سالمندان با اقوام خود قطع می شود و علائق انسانی آنان به ملاقات و صحبت با همسالان محدود می شود.»^(۳) وضعیت سالمندان خانواده ها در غرب چنان وخیم است «که از آنان تحت عنوان «انبوه منزوی» نام برده می شود. برای نمونه، در کشورهایمانند سوئد، نروژ، دانمارک

۱- شوک آینه، ص ۲۴۳.

۲- موج سوم، ص ۲۹۵.

۳- جامعه شناسی خانواده، صص ۵۵ و ۵۶.

و... شعار «سالخوردگان را از انزوا نجات دهید» سر زبان ها افتاده است» (۱). هم چنین میزان خودکشی در سالمندان روز به روز در حال افزایش است.

آن چه به جای رابطه ی خویشاوندی می نشیند، طاعون مرگ بار تنهایی است. «از لوس آنجلس تا لنینگراد، نوجوانان، زوج های ناراضی، مادران یا پدران تنها، مردم عادی که کار می کنند و افراد مُسن همگی از انزوای اجتماعی دل تنگ اند. تنهایی امروز چنان همه گیر شده که به طرزی باور نکردنی به صورت یک تجربه ی مشترک در آمده است... امروزه میلیون ها نفر از مصاحبت با یکدیگر محروم اند و دقیقا به همان اندازه نسبت به نهادهایی که خود بخشی از آن هستند، احساس بیگانگی و گسستگی می کنند» (۲). تمام این ها نشان دهنده ی بی معنا شدن رابطه ی خویشاوندی و تضعیف هنجارهای مربوط به آن در غرب است (۳).

رابطه ی خانوادگی و خویشاوندی در مقابل، با عنوان «صله ی رحم» مطرح است. «رابطه ی خویشاوندی در اسلام از مهم ترین روابط اجتماعی است. در واقع، در دل جامعه ی بزرگ انسانی، گروه های فشرده تری به وجود می آورد که همکاری نزدیک تری با هم خواهند داشت و در حل مشکلات حیاتی با یکدیگر تعاون و همکاری خواهند کرد. با این حال، مقیاس خویشاوندی در اسلام به

۱- جامعه شناسی خانواده، صص ۵۵ و ۵۶.

۲- موج سوم، ص ۵۰۷ و ۵۰۸.

۳- تحول فرهنگی در جامعه ی پیشرفته ی صنعتی، رونالد اینگلهارت، برگردان: مریم وتر، انتشارات کویر، چ ۱، ص ۲۰۳.

محبّت و مودّت است نه به نزدیکی نسبی. «(۱) امام حسن مجتبی علیه السلام می فرماید:

الْقَرِيبُ مَنْ قَرَّبَتْهُ الْمَوَدَّةُ وَإِنْ بَعُدَ نَسَبُهُ وَالْبَعِيدُ مَنْ بَاعَدَتْهُ الْمَوَدَّةُ وَإِنْ قَرَّبَ نَسَبُهُ. (۲)

نزدیکان کسانی هستند که محبّت بیش تری دارند، اگرچه نسب شان دورتر باشد و خویشاوندان دور کسانی هستند که محبّت کم تری دارند، اگرچه نسبت شان نزدیک تر باشد.

۵_ جای گزینی ازدواج در غرب

اشاره

۵_ جای گزینی ازدواج در غرب

آزادی های بی اندازه و حساب جنسی در غرب سبب شده است از آمار ازدواج های مشروع در کشورهای غربی کاسته شود و در عوض، آمار طلاق افزایش یابد. اینک «جوانان در غرب به سادگی تن به ازدواج نمی دهند؛ زیرا می توانند به سادگی به لذت های جنسی دست پیدا کنند و وسایل عیاشی به طور آسان و کم هزینه در اختیارشان است. آزادی های جنسی در غرب به ویژه در آلمان، فرانسه، سوئد، دانمارک در حد افراط است و ازدواج به صورت یک سنت فراموش شده درآمده است.» انسان تنوع طلب و سیری ناپذیر از شهوت در غرب، ساختار مقدس ترین پیوند _ ازدواج _ را به هم ریخته و در پی راه های نامشروع و بدون مسؤولیت برآورده ساختن شهوت خود است. «ازدواج دیگر شرط تجربه ی منظم جنسی برای زن و مرد نیست و اساس فعالیت اقتصادی را تشکیل نمی دهد. در این صورت، شکل گوناگونی از روابط اجتماعی و جنسی پدیدار خواهد

۱- یکصد و پنجاه درس زندگی، ناصر مکارم شیرازی، ص ۹۴.

۲- بحارالانوار، ج ۷۸، ص ۱۰۵، ش ۱۰۴.

شد» (۱) که اینک نمونه هایی از آن ها را برمی شماریم:

۱-۵_ زندگی مشترک بدون ازدواج

۱-۵_ زندگی مشترک بدون ازدواج

«زندگی مشترک بدون ازدواج در بیشتر کشورهای غربی گسترش یافته است. در سوئد، آلمان و برخی دیگر از کشورها، زندگی مشترک قبل از ازدواج برای زوج ها به صورت هنجار در آمده است. یک بررسی در سوئد درباره ی افراد ازدواج نکرده که با همدیگر زندگی می کردند و در سال ۱۹۷۱ دارای فرزند شده بودند، نشان داد که اکثریت آن ها در سال ۱۹۷۵ زمانی که کودکان به سن چهارسالگی رسیده بودند، هنوز با هم زندگی می کردند. در این سال تنها ۴۳٪ زوج ها ازدواج کرده بودند.» (۲)

شهید مطهری در کتاب «فلسفه ی اخلاق» از قول یکی از دوستان فاضلش که به اتریش سفر کرده بود، حکایت جالبی را آورده است. آن فرد در این سفر با زن و مردی ۶۰ ساله آشنا می شود که خود را زن و شوهر معرفی می کردند. پس از مدتی اعتراف می کنند که ۳۰ سال پیش با همدیگر آشنا شده اند. آنان می گویند چون نسبت به همدیگر احساس علاقه می کردند، قرار گذاشتند مدتی با هم معاشرت کنند تا اگر به تفاهم اخلاقی رسیدند با همدیگر ازدواج کنند. اینک این معاشرت ۳۰ سال به درازا انجامیده و هنوز نیز به جایی نرسیده است. (۳)

۱- جامعه شناسی گیدنز، صص ۴۴۱ و ۴۴۴.

۲- جامعه شناسی گیدنز، صص ۴۴۱ و ۴۴۴.

۳- فلسفه ی اخلاق، ص ۲۳۴.

۲- ۵- پیدایش کمون ها

۲- ۵- پیدایش کمون ها (۱)

کمون ها گروه های زندگی اشتراکی گرد آمده از زنان مردان و کودکانی است که به روابط جنسی آزاد در درون گروه و نگه داری دسته جمعی از کودکان اعتقاد دارند. هسته ی نخستین کمون در میانه ی قرن نوزدهم بر پایه ی نظریه های «جان هامفری نویس» (۲) در نیوانگلند امریکا تشکیل گردید. در این اجتماع مردان با همه ی زنان پیمان ازدواج بسته بودند و همگی آنان، پدران، مادران و فرزندان اجتماع به شمار می آمدند. از آن زمان تا کنون کمون های فراوان دیگری در بریتانیا و بسیاری از کشورهای غربی برپا گردیده است که بسیاری از آن ها در سال ۱۹۶۰ بنیان نهاده شدند. «هرچند برخی رهبران کمونیسم (فردریک انگلس) نیز در قرن نوزدهم پیشنهاد تشکیل چنین زندگی زناشویی را داده بودند، ولی بنا بر کتاب «فروید و تحریم زناشویی با محارم» در اثر تجارب تلخ و ناگواری که از این ناحیه به عمل آمده بود، در سال ۱۹۳۸، قانون تک همسری از سوی برخی کشورهای نیرومند کمونیستی (شوروی سابق)، یگانه قانون رسمی شناخته شد و مسأله ی کمونیسم جنسی و اشتراک در زوجیت ممنوع اعلام گردید.» (۳) یکی از نمونه های زندگی خانوادگی اشتراکی «کیوتص» در اسرائیل است. بیش از ۲۴۰ کیوتص با بیش از ۱۰۰ هزار نفر عضو در اسرائیل فعالیت دارد کیوتص ها، مؤسسه های کشاورزی گروهی بودند که امروزه به تولید صنعتی روی آورده اند.

۱- جامعه شناسی، گیدنز، ص ۴۴۰.

۲- ۲۱- John Humphry nojes

۳- سیری در مسایل خانواده، ص ۱۵۴.

هر کیبوتص به گونه ای رفتار می کند که گویی یک خانواده است. در برخی کیبوتص ها، کودکان در خانه های کودکان زندگی می کنند و به احتمال قوی، رژیم صهیونیستی آنان را برای انجام خون ریزی و خشونت در جهان آموزش های ویژه می دهد.

۳_ ۵_ تشکیل خانواده های هم جنس باز

۳_ ۵_ تشکیل خانواده های هم جنس باز

بی بندوباری های لجام گسیخته ی غرب، شهوت سیری ناپذیر انسان غربی را برآورده نمی سازد، بلکه او را حریص تر می کند. خداوند، همه ی نیازهای آدمی را در آفرینش منظور کرده است، به گونه ای که وی می تواند به وسیله ی ازدواج با جنس مخالف نیاز غریزه ی جنسی خود را برآورده سازد. با این حال، انسان غربی با پای مال کردن همه ی ارزش های والای انسانی و قوانین الهی، برای سیراب کردن عطش شهوت حیوانی خود، به ازدواج با هم جنس خود، تن در می دهد. شگفت تر این که بعضی روحانیان جامعه که وظیفه ی ارشاد و راهنمایی افراد جامعه را بر عهده دارند، بر این کار مهر تأیید می زنند. «چندی پیش یک کشیش کاتولیک در کشور هلند، دو فرد هم جنس گرا را به عقد یکدیگر درآورد و برای منتقدان توضیح داد که این دو از جمله افراد مؤمنی هستند که باید به آن ها کمک کرد».^(۱)

و باز هم شگفت تر این که خواص جامعه به جای مبارزه با انحراف، به آن شکل قانونی می دهند. روزنامه ی اطلاعات در تاریخ ۱۴/۴/۴۶ خبر داد که: «مجلس عوام بریتانیا پس از یک بحث هشت ساعته، قانون هم جنس بازی را

تصویب کرد.» (۱) در این قانون همان حقوق یک خانواده برای هم جنس بازان در نظر گرفته می شود. «روزنامه ی انگلیسی «گاردین» می نویسد: «بنا بر رأی دادگاه عالی نیویورک، ازدواج افراد هم جنس باز در آمریکا آزاد شد.» دادگاه مزبور وقیحانه اعلام کرده است از این پس تشکیل خانواده توسط زن و مرد تنها نوع تشکیل خانواده در آمریکا نیست و دو هم جنس باز نیز می توانند تشکیل خانواده دهند... هم جنس بازان نیویورک در صورتی که به طور رسمی با هم زندگی کنند، از حقوق افراد خانواده برخوردار خواهند شد. (۲)

۶_ پی آمدهای تزلزل خانواده در غرب

اشاره

۶_ پی آمدهای تزلزل خانواده در غرب

از هم گسیختگی خانواده در جامعه های غربی افزون بر دگرگون ساختن کارکردهای بنیادین خانواده، از نظر ساختار خانواده ها و شکسته شدن حرمت ها، مشکلات فراوانی را به وجود آورده است. برخی از این مشکلات را برمی شماریم:

۱_ ۶_ گونه گونی در ساختار خانواده

اشاره

۱_ ۶_ گونه گونی در ساختار خانواده

این سخن بدان معنی است که امروزه خانواده ی هسته ای، تنها نوع خانواده نیست بلکه با شکل های جدیدی از خانواده روبه رو هستیم که بیشتر آن ها ناقص هستند. ممکن است یکی یا هر دو رکن خانواده یا فرزندان خانواده، واقعی نبوده یا جایگزین شده باشند. اینک نمونه هایی از این گونه خانواده ها را می آوریم:

۱_ ۱_ ۶_ خانواده های تک سرپرست

۱_ ۱_ ۶_ خانواده های تک سرپرست

۱- سیری در خانواده، ص ۱۸۰.

۲- روزنامه ی جمهوری اسلامی، ۲۱/۴/۶۱، ص ۳.

«از هم گسیختگی خانواده حتی با وضوح بیشتری خود را در افزایش حیرت انگیز خانواده های تک والدی نمایان ساخته است. در سال های اخیر به قدری متارکه در خانواده های هسته ای اتفاق افتاده است که امروزه از هر هفت کودک امریکایی، یک نفر تحت سرپرستی یکی از والدین قرار دارد. در نواحی شهری این رقم بالاتر است؛ یعنی به یک نفر از چهار نفر می رسد... البته این پدیده صرفاً امریکایی نیست. امروزه در بریتانیا تقریباً از هر ده خانواده، یک خانواده فقط یک سرپرست دارد؛ یعنی سرپرست ۶۱ آن ها فقط پدرها هستند. سازمانی در آلمان، یک مجتمع آپارتمانی مخصوص این خانواده ها ساخته است... در نروژ و سوئد، بعضی اوقات یک خانواده ی تک والدی حتی قادر است در مقایسه با یک خانواده ی هسته ای از سطح زندگی بالاتری برخوردار باشد»^(۱).

۲_۱_۶_ خانواده های بی فرزند

۲_۱_۶_ خانواده های بی فرزند

تحول مهم دیگر افزایش شمار زوج هایی است که بچه نمی خواهند و به اصطلاح شیوه ی زندگی بدون بچه را بر می گزینند. امروزه سازمان هایی به وجود آمده که زندگی بدون بچه را تشویق می کنند و بی میلی نسبت به داشتن بچه در بسیاری از کشورهای صنعتی رو به افزایش گذاشته است»^(۲).

جدول شماره ی ۱، میزان مولید اروپا از سال ۱۹۶۰ تا ۱۹۸۵ م در هر هزار

۱- موج سوم، صص ۲۹۶ و ۲۹۷.

۲- موج سوم، ص ۲۹۵.

نفر جمعیت را نشان می دهد. (۱)

جدول شماره ی ۱

۱۹۶۰، ۱۹۷۰، ۱۹۸۰، ۱۹۸۵ کشور سال

۱۷/۱۳۴/۱۰۴/۹۱/۶ آلمان غربی

۱۷/۱۶۹/۱۴۸/۱۳۹/۹ فرانسه

۱۸/۱۶۱/۱۱۸/۱۰۳/۱۱ ایتالیا

۲۰/۱۸۸/۱۲۳/۱۲۸/۳ هلند

۱۴۱۷/۱۲۸/۱۱۶/۶ بلژیک

۱۵/۱۱۳۹/۱۱۴/۲ لوکزامبورگ

۱۷/۱۶۵/۱۳۳/۱۳۴/۱۳ انگلستان

۲۱/۲۱۵/۲۱۸/۱۷۸/۶ ایرلند

۱۶/۱۴۶/۱۱۴/۱۰۲/۵ دانمارک

۱۸/۱۶۹/۱۵۵/۱۱۴/۸ یونان

۲۳/۲۰۹/۱۶۲/۱۲۲/۸ پرتغال

____ ۲۱/۱۹۷/۱۵۶/۲ اسپانیا

۱۹۱۶۱۲۳ جامعه ی اروپا

ردیف پنجم ردیف چهارم ردیف سوم ردیف دوم ردیف اول

۱- منابع آمار اروپا، آمارهای جمعیتی ۱۹۸۷ و آمار جامعه ی اروپا لوکزامبورگ، ۱۹۸۵، به نقل از: تحول فرهنگی در جامعه ی پیشرفته ی صنعتی، ص ۲۳۰.

این در حالی است که در اسلام، فرزندان به عنوان ثمره ی زندگی از جایگاه والایی در استحکام خانواده ها برخوردارند. قرآن بر جایگاه و منزلت فرزندان در خانواده تأکید می کند تا آن جا که از فرزندان نیک به عنوان نورچشمان آدمی نام می برد:

رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَ ذُرِّيَّتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ (۱)

پروردگارا! به ما از همسران و فرزندانمان آن ده که مایه ی روشنی چشم مان باشد.

در دیدگاه الهی، هرگاه پدر از نعمتی ارزش مند برخوردار می شود، خواهان آن است که فرزند او نیز از چنان نعمتی برخوردار گردد. به همین دلیل می بینیم که حضرت ابراهیم علیه السلام از خداوند می خواهد مقام امامت را در ذریه ی او قرار دهد. خداوند نیز می فرماید عهد ما به ستم کاران نمی رسد:

وَ إِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ (۲)

به یاد آر هنگامی که خداوند، ابراهیم را به کلماتی امتحان فرمود و او همه را به جای آورد، خدا بدو گفت: من تو را به پیشوایی خلق برمی گزینم. ابراهیم علیه السلام عرض کرد: از دودمانم [چطور؟] خداوند فرمود: عهد من هرگز به مردم ستمکار نخواهد رسید.

برخلاف این اندیشه، امروزه در غرب، فرزندان برای برآورده شدن منافع مادی جامعه و رفاه و آسایش پدر و مادر، قربانی می شوند.

۳- ۱- ۶- خانواده های چندسرپرستی یا به هم پیوسته

۳- ۱- ۶- خانواده های چندسرپرستی یا به هم پیوسته

این نوع «خانواده بر پایه ی زوج هایی استوار است که پیش تر جدا شده و

۱- فرقان، ۷۴.

۲- بقره، ۱۲۴.

دوباره ازدواج کرده اند. همه ی کودکان در این خانواده به صورت عضوی از یک خانواده ی بزرگ محسوب می شوند. جامعه شناسان هنوز توجه چندانی به این پدیده نکرده اند. (۱)

۴-۱-۶_ خانواده هایی با پدران و مادران حرفه ای

۴-۱-۶_ خانواده هایی با پدران و مادران حرفه ای

پدران و مادران حرفه ای، کسانی هستند که نقش پدر و مادر و خویشاوندان را برای کودکان بازی می کنند و در برابر نگهداری و سرپرستی از آنان، دستمزد دریافت می کنند. «مارگارت میچل» جامعه شناس آمریکایی می گوید: «وظیفه ی پدر و مادری فقط به اندکی از خانواده ها محوّل خواهد شد که کار اصلی شان پرورش کودکان است. مابقی جمعیت برای اولین بار در تاریخ به حال خود رها خواهند شد تا به هر کاری مایلند دست بزنند.» (۲) گفتنی است «والدین حرفه ای را نباید فقط افراد متخصص در نظر گرفت بلکه باید به آن ها هم چون کانون های واقعی زندگی نگریست که در ازای دستمزد خوبی که می گیرند، وظیفه ی پرورش کودکان به آنان سپرده می شود. این خانواده ها به گونه ای طراحی شده اند که چند نسل را در خود جای می دهند و این فرصت را در اختیار کودکان می گذارند تا مثل خانواده های قدیمی روستایی، انواع افراد بزرگ تر از خود را سرمشق قرار دهند...» (۳)

۵-۱-۶_ خانواده هایی با یک فرد بالغ و چند کودک

۵-۱-۶_ خانواده هایی با یک فرد بالغ و چند کودک

۱- شوک آینده، ص ۲۵۰.

۲- شوک آینده، صص ۲۴۳ و ۲۴۵.

۳- شوک آینده، صص ۲۴۳ و ۲۴۵.

این خانواده ها از یک فرد بالغ مجرد اعم از زن یا مرد و چند کودک تشکیل می شود و ممکن است فرد بالغ مجرد، کودکی را به فرزندگی بپذیرد. «به عنوان نمونه، عکاسی در لندن که در ۲۰ سالگی ازدواج کرده و اندکی بعد، از همسرش جدا شده بود، توانست حق نگهداری فرزند خردسالش را به دست آورد و اعلام کرد که آماده است بچه های دیگری را نیز به فرزندگی قبول کند او آشکارا اعلام کرد که قصد ازدواج مجدد ندارد، ولی کودکان را دوست دارد.»^(۱)

نگهداری از کودکان بی سرپرست و یتیم از کارهای نیک و پسندیده ای است که اسلام بدان تأکید می کند. خداوند در قرآن، یتیمی پیامبر صلی الله علیه و آله و مرحمتی که از سوی خداوند به ایشان شده است، یادآور می شود. آن گاه به پیامبر می فرماید:

الْمَ يَجِدُكَ يَتِيمًا فَآوَى... فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ. ^(۲)

اگر با این دید به مسأله بنگریم، کاری نیکو و پسندیده است، ولی اگر یک نفر مجرد بدون هیچ دلیل منطقی ازدواج نکند و تنها به نگهداری کودکان علاقمند باشد، جای بسی پرسش است.

۲_۶_ افزایش سن ازدواج

۲_۶_ افزایش سن ازدواج

افزایش آزادی های جنسی، آمار طلاق، سن ازدواج و شمار افراد سالخورده ای که همسران آنان در گذشته اند، آمار مجردان را در کشورهای غربی افزایش داده است. جدول شماره ۲، درصد افرادی را نشان می دهد که در انگلستان به تنهایی در خانه های شخصی زندگی می کنند.^(۳)

۱- شوک آینده، ص ۲۴۸.

۲- ضحی، ۶ و ۹.

۳- جامعه شناسی، گیدنز، ص ۴۴۲.

مردان و زنان مردان مردان زنان

جدول شماره ی ۲ (۱)

گرو سنی ۱۹۷۳۱۹۸۴۱۹۸۵

۲۴ _ ۱۶۵/۱۴/۳۶/۳

۴۴ _ ۲۵۴/۲۴/۵۳/۵

۶۴ _ ۴۵۱/۸۴/۱۰۶/۱۰

۷۴ _ ۶۵۷/۲۵۲۸۹/۲۸

۷۵ یا بیشتر ۴۰۶/۴۶۴۷

همه ی افراد ۱۶ سال یا بیشتر ۱/۹۳/۱۲۳/۱۲

۷۴ _ ۶۵۱/۱۳۸/۱۵۵/۱۶

۷۵ یا بیشتر ۲/۲۴۴/۲۹۲/۲۶

۷۴ _ ۶۵۸/۳۵۴/۳۷۸/۳۸

۷۵ یا بیشتر ۴۸۳/۵۶۱/۵۸

۳ _ ۶ _ افزایش آمار طلاق

۳ _ ۶ _ افزایش آمار طلاق

میزان طلاق در همه ی کشورهای اروپایی به جز جمهوری ایرلند افزایش یافته است؛ زیرا طلاق در ایرلند غیرقانونی است. البته طلاق در ایتالیا و اسپانیا نیز تا همین اواخر غیر قانونی بود. طلاق در جامعه ی اروپا از سال ۱۹۶۰ تا ۱۹۸۵، حدود ۴۰٪ افزایش یافته است. این پدیده نشان دهنده ی دگرگونی اساسی در

ارزش های اجتماعی مردم اروپاست. (۱)

جدول شماره ی ۳ نشان می دهد که بیش ترین آمار طلاق به ترتیب از آن انگلستان، دانمارک هلند و آلمان (غربی) و کم ترین آمار مربوط به ایرلند، اسپانیا و ایتالیا است. (۲)

جدول شماره ۳

۱ ۲ ۳ ۴ ۵

۱۹۶۰، ۱۹۷۰، ۱۹۸۰، ۱۹۸۵ کشور سال

۱۹/۰۱۳/۲۶/۱ آلمان غربی

۰/۰۶/۱۸/۱۵/۰ فرانسه

۰/۰۰/۰۲/۳/۰ ایتالیا

۰/۰۵/۱۸/۲۸/۳ هلند

۰/۰۵/۱۷/۱۵/۹ بلژیک

۰/۰۵/۱۶/۱۶/۸ لوکزامبورگ

۰/۰۱۵/۲۱/۳۸/۱ انگلستان

۰/۰۰/۰۰/۰ ایرلند

۱/۱۵/۲۹/۲۷/۸ دانمارک

۰/۰۳/۰۴/۰۷/۹ یونان

۱- تحول فرهنگی در جامعه ی پیشرفته صنعتی، ص ۲۳۰.

۲- منابع آمار اروپا، آمارهای جمعیتی ۱۹۸۷ و آمار پایه ی اروپا لوکزامبورگ، ۱۹۸۵ به نقل از: تحول فرهنگی در جامعه ی پیشرفته ی صنعتی، ص ۲۳۰.

۴_۶_ افزایش کودکان نامشروع**۴_۶_ افزایش کودکان نامشروع**

هرساله در کشورهای غربی میزان تولید مثل مشروع کاهش می یابد و بر تولید مثل ناشی از روابط جنسی نامشروع افزوده می شود. جدول شماره ی ۴، (۱) میزان تولید مثل نامشروع در هر هزار نفر را از سال ۱۹۶۰ تا ۱۹۸۵ نشان می دهد. بنابر پژوهش های انجام شده، در کل جامعه ی اروپا این پدیده حدود ۲۵٪ افزایش داشته است. (۲)

البته این آمار در آمریکا چنان بالا رفته است که «فرزندان ناشی از پیوند آزاد همانند فرزندان مشروع به حساب می آیند». (۳)

جدول شماره ی ۴

۱ ۲ ۳ ۴ ۵

۱۹۶۰، ۱۹۷۰، ۱۹۸۰، ۱۹۸۵ کشور سال

۹۴۷۶۵۵۶۳ آلمان غربی

۱۹۶۱، ۱۹۶۸ فرانسه

۱۵۳۴۳۲۲۲۴ ایتالیا

۱- منابع آمار اروپا، آمارهای جمعیتی ۱۹۸۷ و آمار پایه ی اروپا لوکزامبورگ، ۱۹۸۵ به نقل از: تحول فرهنگی در جامعه ی پیشرفته ی صنعتی، ص ۲۳۰.

۲- منابع آمار اروپا، آمارهای جمعیتی ۱۹۸۷ و آمار پایه ی اروپا لوکزامبورگ، ۱۹۸۵ به نقل از: تحول فرهنگی در جامعه ی پیشرفته ی صنعتی، ص ۲۳۰.

۳- نظام حیات خانواده در اسلام، ص ۳۶.

۸۳۴۱۲۱۱۴ هلند

___ ۴۱۲۸۲۱ بلژیک

۸۷۶۰۴۰۳۲ لوکزامبورگ

۱۱۸۹۱۱۵۸۰۵۲ انگلستان

۱۸۵۵۰۲۷۱۶ ایرلند

۴۳۰۳۳۲۱۱۰۷۸ دانمارک

۱۷۱۵۱۱۱۲ یونان

۱۲۳۹۲۷۳۹۵ پرغال

___ ۲۸۱۴۲۳ اسپانیا

۱۳۷۴۴۸۴۵ جامعه ی اروپا

۵_۶_ افزایش سوء استفاده ی جنسی از کودکان و زنا با محارم

۵_۶_ افزایش سوء استفاده ی جنسی از کودکان و زنا با محارم

«تجاوز جنسی نسبت به کودکان پدیده ای گسترده است که بیش تر در خانواده رخ می دهد... معمول ترین شکل زنا با محارم که تجاوز جنسی نیز به شمار می آید، رابطه ی زناکارانه میان پدران با دختران جوان است. زنا با محارم و تجاوز جنسی به کودکان، پدیده هایی هستند که تنها در طول ۱۰ یا ۲۰ سال گذشته کشف شده اند. بدیهی است پژوهش گران از دیرباز می دانستند که این گونه اعمال جنسی گاهی اتفاق می افتد، ولی گمان می کردند تابوهای شدیدی که علیه این رفتار وجود دارد، باعث می شود گسترده نباشد. آماری که از آمریکا گزارش شده است، افزایش سرسام آوری به میزان ۶۰٪ را در تجاوز جنسی به کودکان در سال های ۱۹۷۶ تا ۱۹۸۲ مشخص کرده است. در برخی بررسی ها که در دهه ی ۱۹۸۰ در انگلستان و امریکا انجام گردید، پژوهشگران دریافتند که بیش از ۳۱ زنان در کودکی، قربانی تجاوز جنسی گردیده بودند... و این رقم

مربوط به مردان ۱۰٪ است (۱).

۶-۶ افزایش خیانت همسران

۶-۶ افزایش خیانت همسران

یکی دیگر از پی آمدهای مهم سستی پایه های نهاد خانواده در غرب، خیانت همسران به یکدیگر است که روز به روز گسترش می یابد. یکی از عوامل مهم طلاق در این کشورها و کشورهای پیرو آن ها _ مانند ترکیه _ «ناسازگاری زوجین در مرحله ی اول و لجبازی و خیانت یکی از زوجین در مرحله ی بعدی است.» (۲)

«دیل کارنگی»؛ روان شناس معروف می گوید: «انجمن های علمی امریکا، آماری را تهیه کردند... که نشان می دهد تقریباً نصف شوهران به زنان خود خیانت می کنند و گروهی مرتباً این کار را انجام می دهند. البته نصف دیگر شوهران اگر امانت زناشویی را رعایت می کنند، از روی ناچاری است... چندسال پیش مکالمه های تلفنی نیویورک بازرسی شد و ملاحظه گردید که بسیاری از زنان به شوهر خود خیانت می کنند.» (۳)

با توجه به این گفته ها درمی یابیم که در درون دنیای به ظاهر زیبای غرب، پوسیدگی و از هم پاشیدگی خانواده ها، مفاسد اخلاقی، فرزندان نامشروع، طلاق های روزافزون، سوء استفاده ی جنسی از کودکان، زنا با محارم، خیانت همسران به یکدیگر، افزایش آمار مجردان و هزاران بدبختی دیگر نهفته است. این همه نارسایی که از زبان و قلم خود غریبان گفته آمد بیان گر تهی گشتن

۱- جامعه شناسی، گیدنز، ص ۴۳۶.

۲- روزنامه ی همشهری، ش ۲۳۲۱، مقاله ی «بحران خانواده در جهان»، ص ۱۶.

۳- آیین کامیابی، دیل کارنگی، ص ۵۸.

فرهنگ غرب از معنویت و به انزوا کشیده شدن دین در غرب است. بر اساس نگرش های انسان غربی به دین، نهادهای گوناگونی در جامعه ی انسانی وجود دارد. یکی از این نهادها دین است که ممکن است با بعضی نهادها رابطه داشته و با برخی نداشته باشد. در مقابل، نگرش مسلمانان با نگرش غربی متفاوت است. ما دین را جهان بینی و ایدئولوژی انسان می دانیم. در نگاه ما، دین شیوه ی نگرش انسان به هستی و زیربنای همه ی نهادهای اجتماعی است؛ یعنی همه ی نهادها در پرتو جهان بینی دین شکل می گیرند. «در یک جامعه ی متکامل انسانی که دارای دین آسمانی باشد، جهان بینی و ایدئولوژی جامعه نیز از آن دین ریشه می گیرد. پس هنجارها و ارزش های حاکم بر نهاد خانواده و حتی شکل آن به وسیله ی دین تعیین می گردد، تا جایی که بدون توجه به دستور شریعت آن دین، درک چگونگی شکل و بافت نهاد خانواده در آن جامعه غیر ممکن است.»^(۱) بنابراین، هیچ کاری نیست که دین در آن نقش نداشته باشد. این معنا را با مراجعه به قرآن به خوبی درمی یابیم. خداوند به حضرت ابراهیم علیه السلام می فرماید:

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.^(۲)

به مردم بگو: همانا نماز من، عبادت من، زندگی من و مرگ من برای خداست که پروردگار جهانیان است.

بنابراین، به گفته ی «هانری برگسن» تنها راه نجات غربیان از این انحراف ها: «بازگشت به سوی خداست».^(۳)

۱- جامعه شناسی سال دوم دبیرستان، ص ۵۶.

۲- انعام، ۱۶۱.

۳- تعالیم آسمانی اسلام، ص ۱۳۴.

فصل پنجم _ آسیب شناسی خانواده

اشاره

فصل پنجم _ آسیب شناسی خانواده

کارکرد نهاد خانواده در نیم قرن گذشته به طور عام و در دو یا سه دهه ی گذشته به طور خاص دستخوش دگرگونی های فراوانی شده است. این دگرگونی ها که بیش تر به دلیل دگرگونی در رابطه های شغلی، اجتماعی و اقتصادی، صنعتی شدن، مهاجرت های گسترده، پیشرفت های اطلاعاتی و نرم افزاری، پیدایش رایانه ها و ماهواره ها و... صورت پذیرفته، بر جنبه های عملکردی، ساختاری و ارزشی در نهاد خانواده اثر گذاشته است. همین مسأله به بی تفاوتی اعضای خانواده در پای بندی به نظام ارزشی و قانون مندی های متعارف خانواده ها انجامیده و بر جدایی نسل نوجوان و جوان از نسل پیشین، یعنی پدر و مادر افزوده است. (۱) این دگرگونی ها به ویژه در دو دهه ی گذشته، روند شتاب آلودتری یافته و آسیب هایی را متوجه سلامت، اقتدار و کارکرد خانواده ساخته است. مهم ترین این دگرگونی ها عبارتند از:

۱ _ دگرگونی نظام ارزش های پدر و مادر و فرزندان

۱ _ دگرگونی نظام ارزش های پدر و مادر و فرزندان

یکی از ریشه های گسستن پیوند فرزندان با پدر و مادر، اختلافی است که در گذر تاریخ میان نسل ها پدید می آید؛ یعنی نسل پیشین می رود و نسل نو می آید. چون نسل جدید نمی تواند به ارزش ها، مسایل، آداب، عادت ها، جهان بینی و

۱- بررسی و مقایسه ی نظام ارزش های پسران و دختران و عوامل مؤثر بر آن در شهر تهران، کاوه ی تیموری، رساله ی فوق لیسانس، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۷، به نقل از ماهنامه ی پیوند، ش ۲۴۹ و ۲۵۰ و ۲۵۱، ص ۵۵.

آن چه به نسل پیشین مربوط است، صد در صد وفادار بماند، نسبت به ارزش های گذشته تردید می کند. بنابراین، مسایل تازه ای برایش رخ می نماید. (۱)

امروزه دگرگونی در نظام ارزش و شیوه های رفتاری، زمینه های فرهنگی و در نتیجه، فاصله افتادن میان نسل ها بیش از هر زمان دیگری در جهان گسترش یافته است. نوجوانان، جوانان و گروه های سنی تا ۲۴ سال به عنوان قشرهای اثرپذیر بیش از دیگر قشرهای اجتماعی در معرض این دگرگونی ها قرار دارند. (۲)

«تحقیقاتی که بین دانش آموزان پسر مناطق ۳ و ۱۹ دبیرستان های تهران صورت گرفته است نشان می دهد که اولاً در اغلب گرایش های ارزشی بین پسران و پدران، فاصله ایجاد گردیده است. ثانياً این گرایش ها در زمینه ی ارزش های مذهبی و اجتماعی در نسل موجود «پسران» کاهش و در زمینه ی ارزش های هنری، سیاسی، علمی و اقتصادی افزایش نشان می دهد.» (۳)

امام علی علیه السلام فرمود:

أَدَّبُوا أَوْلَادَكُمْ بِغَيْرِ آدَابِكُمْ فَانَّهُمْ خُلِقُوا لِغَيْرِ زَمَانِكُمْ

فرزندان تان را برای زمان خودشان بار بیاورید؛ زیرا آنان برای زمانی جز زمان شما آفریده شده اند.

«شاید این روایت مؤید همین مسأله باشد که زمان به همراه خود خیلی مسایل را می آورد. پس نمی توان توقع داشت که هم فکری کامل در یک سطح

۱- گفتارهای تربیتی، محمدجواد باهنر، ص ۱۴۲.

۲- عوامل مؤثر در تغییرات ارزشی، فرهنگی و فاصله ی نسل ها، دکتر محمد شیخی، فصل نامه ی فرهنگ عمومی، ش ۱۶ - ۱۷، زمستان ۷۸.

۳- ماه نامه ی پیوند، ش ۲۴۹ و ۲۵۰ و ۲۵۱، ص ۵۵.

واحد بین فرزندان و اولیا برقرار باشد. ممکن است این مسأله برای فرزندان شما که هنوز در سنین پایین هستند چندان مطرح نباشد، ولی آینده ای دارند. این مسایل برای خود ما نسبت به اخلافمان و پدر و مادرمان اگر در قید حیات باشند، مطرح است.» (۱)

۲_ نبود درک دوجانبه میان پدر و مادر و فرزندان

۲_ نبود درک دوجانبه میان پدر و مادر و فرزندان

پدران و مادران انتظار دارند که فرزندان شان از الگوهای مورد نظر آنان پیروی کنند. آنان بر الگوهای سنتی نظام خانواده پافشاری می کنند که اقتدار در تصمیم گیری را به پدر و مادر مربوط می داند. در مقابل، فرزندان چون در شرایط و دوره ای متفاوت تر از گذشته به سر می برند، با چنین الگویی، سر سازگاری ندارند. امروزه نوجوانان و جوانان با بهره گیری از دستگاه های اطلاع رسانی، شکل زندگی و برآوردن نیازمندیهای خود را با نوجوانان و جوانان دیگر مناطق ایران و جهان مقایسه می کنند. (۲) یک جوان ۲۰ ساله در این باره می گوید: «اختلاف اصلی نسل قبل و نسل امروز ناشی از بروز تفاوت دیدگاه هاست. افراد سالخورده یا نسل «گذشته» هم چنان به روابط اجتماعی به ویژه در درون خانواده بر پایه ی همان سلسله مراتب انعطاف پذیر گذشته می نگرند و فکر می کنند کوچک ترها حق اظهار نظر ندارند و تنها باید فرمانبردار باشند. به نظر من این فکر درست نیست. ما که بیش تر از آن ها در اجتماع هستیم و بیش تر از آن ها پیشرفت ها را می بینیم، وقتی این تغییرات را به آن ها منتقل می کنیم، نمی پذیرند؛ یعنی حاضر

۱- گفتارهای تربیتی، ص ۱۴۳.

۲- ماهنامه ی پیوند، ص ۵۶.

نیستند که حرف جوان ترها را قبول کنند. در حالی که ممکن است اطلاعات و شناخت من که تحصیلات بیش تری نسبت به مادرم (و پدرم) دارم، بهتر و صحیح تر باشد. درزندگی حال حاضر خیلی چیزها عوض شده است. جوان های ما حتی درمورد طرز لباس پوشیدن شان هم با خانواده های شان مشکل دارند، چه برسد به مسایل دیگر. (۱) پس تعارض میان انتظارهای پدر و مادر و فرزندان به ناسازگاری آنان با یکدیگر انجامیده است.

۳ _ کاهش پای بندی اعضای خانواده به آداب و سنت های خانوادگی

۳ _ کاهش پای بندی اعضای خانواده به آداب و سنت های خانوادگی

دگرگونی های اقتصادی _ اجتماعی به ساختار سنتی نظام خانواده اثر می گذارد و به بی تفاوتی اعضای خانواده نسبت به نظام ارزشی و اعتقادی مورد احترام آنان می انجامد. برای مثال، اگر در گذشته، پذیرش خواست و نظر بزرگسالان هم چون پدر و مادر در نظام سنتی خانواده، یک اصل پنداشته می شد، اکنون این اصل مورد تردید قرار گرفته است. دید و بازدید بزرگان خانواده در ایام و مناسبت های گوناگون نیز از همین موضوع پیروی می کند... این موارد، کاهش پای بندی اعضای خانواده به اصول و ارزش های مورد احترام را به ذهن متبادر می سازد و این ها، برای نسل حاضر در پای بندی به هویت های ارزشی شان آسیب هایی را به بار می آورد. چنین شرایطی، پذیرش فرهنگ های آسیب زا و گاه متضاد با فرهنگ مورد احترام خانواده ی سنتی را امکان پذیر می سازد. (۲)

۴ _ کاهش کارکرد پرورشی نظام خانواده

۴ _ کاهش کارکرد پرورشی نظام خانواده

۱- مقاله ی اختلاف نسل ها، واقعیت یا سوء تفاهم، روزنامه ی همشهری، ش ۱۹۰۷، فهیمه صاحبی، ص ۵.

۲- ماه نامه ی پیوند، ش ۲۴۹، ص ۵۷.

خانواده یک نهاد پرورشی است که در تکوین شخصیت افراد، نقشی تعیین کننده دارد. این حقیقت به اثبات رسیده است که رشد اجتماعی کودکان و نوجوانان تا ۱۲ سالگی، تنها به چرخه ی خانواده محدود می شود. حتی پس از این مرز سنی نیز فضای خانوادگی بر کودکان و نوجوانان اثر می گذارد، یعنی آنان، مفهوم هایی هم چون: هم دردی، گذشت، عشق، عدالت، راست گویی یا برعکس آن، خوددوستی، انتقام گیری، ستم کاری، دروغ گویی و... را در خانواده باز می یابند. (۱)

پیش تر در جامعه های اسلامی و شرقی، خانواده در پرورش فرزندان، نقش بزرگی داشت. در این حالت، پدر و مادر خود را در اختصاص دادن وقت کافی برای پرورش فرزندان، مکلف می دانستند. از این رو، نه تنها آنان را در کارهای آموزشی مدرسه یاری می دادند بلکه در آموزش اخلاق و رفتار اجتماعی نیز نقش داشتند. متأسفانه این نقش ارزنده در دهه های اخیر با ورود الگوهای غربی، آسیب دیده است. اینک بسیاری از پدران و مادران با نام نویسی فرزندان خود در یک مدرسه، مسؤلیت خویش را پایان یافته می پندارند. بدین ترتیب، برای آموزش ارزش های اخلاقی و آداب اجتماعی به فرزندان خویش و یاری رساندن به درس آنان، زمان کافی اختصاص نمی دهند. هم چنین گاهی پدر و مادر هر دو شاغلند. از این رو، فرزندان خود را به مهدکودک می سپارند. بدین ترتیب، هنگامی که به خانه بر می گردند، به دلیل خستگی ناشی از زندگی ماشینی، برای رسیدگی

۱- عوامل مؤثر در تغییرات ارزشی _ فرهنگی و فاصله ی انسان ها، محمدتقی شیخی، به نقل از ماهنامه ی پیوند، ش ۲۴۹، ص

به فرزندان خود، فرصتی نمی یابند(۱).

۵_ کاهش الگوپذیری

۵_ کاهش الگوپذیری

در دوره های گوناگون سنی، معیارهای الگوپذیری از عواملی هم چون: سن، جنس، سلیقه و دید مثبت به افراد شاخص در زمینه های علمی، فرهنگی، ورزشی و... اثر می پذیرند. برای نمونه کودکان تا پیش از رفتن به مدرسه، از پدران و مادران الگوپذیری می کنند. سپس در مدرسه از آموزگار خویش الگو می گیرند. از نظر سنی، گروه دوستان و هم سن و سالان الگوهای نوجوانان و جوانان هستند که همین مسأله تا اندازه ای به کاهش الگوپذیری آنان از نظام خانواده می انجامد. از سوی دیگر، با توجه به پدیده ی شکاف نسل ها و دگرگون شدن نظام ارزشی فرزندان نسبت به پدران و مادران و در نتیجه، کاهش پای بندی اعضای خانواده به نظام ارزشی مورد احترام، در الگوپذیری نوجوانان و جوانان از نظام خانوادگی، دگرگونی های محسوس پدید آمده است. این مسأله، آسیب هایی را برای نوجوانان و جوانان در بر دارد که مهم ترین آن، پیروی از رفتارها و منش هایی است که گروه دوستان، نوجوانان و جوانان آن را از فرهنگ های وارداتی آموخته اند. بی توجهی به ارزش های اعتقادی و ملی مورد احترام خانواده و جامعه، نوجوانان و جوانان را آن چنان از ارزش های وارداتی مهاجم هراسان خواهد ساخت که بی هیچ گونه مقاومتی و گاه با نوعی خودباختگی فرهنگی خود را تسلیم آن می کنند. این ارزشها با فرهنگ ملی تعارض آشکار دارد و به آسیب پذیری جوانان و نوجوانان در جنبه های گوناگون اجتماعی خواهد

۶_ کاهش آرامش روانی

در گذشته، اعضای خانواده، فامیل و خویشاوندان، ارتباط بیش تری با هم داشتند. به همین دلیل، دل‌بستگی بیش تری به یکدیگر احساس می کردند. متأسفانه این احساس، جای خود را به تنهایی و دوری از خانواده داده است.

خانواده در جهان اسلام، عامل بر آوردن نیازهای عاطفی افراد و امنیت بود. نهاد خانواده سبب می شد نوباوگان جامعه پیش از رسیدن به بلوغ اجتماعی و دست یابی به شغل، از نظر مسایل اقتصادی و فراهم آوردن نیازهای زندگی، مشکلی نداشته باشند. هم چنین همبستگی خانوادگی سبب می شد افراد کهن سال نیز از دغدغه ی «تنهایی» فارغ بوده و مطمئن باشند که فرزندان شان، آنان را رها نخواهند کرد. بدین سان در پرتو نهاد خانواده هم نوباوگان جامعه و هم سالخوردهگان، امنیت و آرامش بیشتری احساس می کردند. اینک هجوم غرب گرایی و ارزش های غربی به سستی بنیان های خانواده در میان قشرهای رفاه زده ی جامعه و جنبه های انسانی و معنوی در رابطه ی افراد اجتماع انجامیده است. چنین وضعیتی سبب می گردد نسل جوان از تکیه گاهی مطمئن محروم گردد و نتواند نیازهای عاطفی خود را به آسانی برآورده سازد. این مسأله، خود، به سرخوردگی آنان و افزایش جرم و جنایت، اعتیاد و خودکشی در جامعه خواهد انجامید.

۷_ کاهش نقش نظارتی خانواده

۷_ کاهش نقش نظارتی خانواده

در گذشته، دوستی های نوجوانان، جوانان و دیگر اعضای خانواده از نظارت و توجه خانواده ها دور نبود. معمولاً پدران و مادران با توجه به شناختی که نسبت به خانواده های دوستان فرزندان خویش داشتند، به این دوستی ها اعتماد می کردند. اکنون شکل زندگی نوین و دگرگونی در ساختار خانواده ها، از میزان نظارت خانواده بر دوستی های فرزندان به شدت کاسته است. فاصله گرفتن نوجوانان و جوانان از حیطه ی نظارتی خانواده از یک سو و وجود مسایل و مشکلات جنسی، اجتماعی و اقتصادی از سوی دیگر، اعضای خانواده ها را به ویژه در شهرهای بزرگ تر در معرض دوستی های نامتعارف و خارج از مدار منطق و سلامت اجتماعی قرار داده است. این نوع دوستی ها به ویژه در میان دختران و پسران جوان بیش تر به چشم می خورد. آسیب هایی که در پی دوستی های نامتعارف بر اعضای خانواده ها به ویژه گروه سنی نوجوانان و جوانان وارد می شود، به پژوهش های دامنه دارتری نیاز دارد. (۱)

نگاهی گذرا به آمارهای برخی مراکز اصلاح و تربیت و درصد جوانان بزه کار در بخش های گوناگون و شمار رو به فزونی فراریان از خانواده _ به ویژه دختران _ به ضرورت توجه جدی خانواده ها، مسؤولین و دست اندرکاران امر به این پدیده ی مهم، یعنی کنترل دوستی های نامتعارف و به دور از نظارت خانواده ها، اشاره دارد. (۲)

۸_ افزایش ناسازگاری های خانوادگی

۸_ افزایش ناسازگاری های خانوادگی

۱- ماه نامه ی پیوند، ش ۲۴۹، ص ۵۹.

۲- مقاله ی چرا فرار دختران از خانه افزایش یافته است؟، فرهاد حاتمی، روزنامه ی رسالت، ۲۳/۱۱/۷۸.

دگرگونی های اجتماعی و اقتصادی چند دهه ی گذشته و اثرهایی که بر نهاد خانواده بر جای نهاده، میزان ناسازگاری های خانوادگی را افزایش بخشیده است. این نکته از بررسی آمار طلاق در سال های گذشته برداشت می شود. از مقایسه ی میزان طلاق و ازدواج در استان های کشور چنین به دست می آید که در استان هایی هم چون یزد که یکپارچگی فرهنگی، احترام به ارزش ها و سنت های خانوادگی بیش تر رعایت می شود، میزان طلاق پایین است. در مقابل، در استان هایی هم چون تهران که به دلیل مهاجرت های گسترده و در هم تنیدگی فرهنگ ها، سنت های خانوادگی و فرهنگی کم تر رعایت می گردد، میزان طلاق بالاست. در سال ۱۳۷۳، نسبت طلاق به ازدواج در یزد، ۵/۳٪ و در سال ۱۳۷۷ این میزان ۳۲/۳ بوده و پایین ترین آمار طلاق را در کشور داشته است. در مقابل، در سال ۱۳۷۳ نسبت طلاق به ازدواج در تهران ۵/۱۲ بوده و در سال ۱۳۷۷ به ۶۹/۱۳٪ افزایش یافته و بالا-ترین آمار طلاق را در کشور از آن خود کرده است. بی شک، آسیب پذیری های فرزندان طلاق و آثار روانی و اجتماعی حاصل از آن برای جامعه از دیگر آسیب های ناشی از ناسازگاری های خانوادگی خطرناک تر است. (۱)

۹_ نقش صدا و سیما در آسیب پذیری خانواده

اشاره

۹_ نقش صدا و سیما در آسیب پذیری خانواده

همه جا حاضر بودن، واقع گرایی و ساخته و پرداخته بودن درون مایه ی برنامه های تلویزیون نشان می دهد که این رسانه می تواند در زندگی مدرن امروزی بسیار سودمند یا زیانبخش باشد. در این جا ما با رسانه ای سر و کار داریم

که بیشتر افراد، زمان بسیاری از وقت خود را بدان اختصاص می دهند. این رسانه می تواند آگاه کند، بیاموزد تشویق کند، الهام ببخشد و احساس را برانگیزاند. هم چنین می تواند آسیب برساند، گمراه کند و.... «بسیاری از افراد توجه خود را به برنامه های نامناسب تلویزیون معطوف کرده اند. منتقدان شکایت دارند که کارتون ها و برنامه های ساعت های پریننده ی تلویزیون دارای خشونت زبانی و بدنی است. آگهی های تجاری نیز مصرف گرایی نابجا و بیهوده را تشویق می کنند... حتی گاهی اوقات، محتوای انواع برنامه های تلویزیونی، جنسی، نژادی و سنی است» (۱).

با این حال پی آمدهای اجتناب ناپذیر رسانه ها به ویژه رادیو و تلویزیون، در عصر ارتباطات، خواسته یا ناخواسته بر روابط خانوادگی تأثیر می گذارد. اینک برخی از این پی آمدها را برمی شماریم:

۱_ ۹_ افزایش شکاف میان نسل ها

۱_ ۹_ افزایش شکاف میان نسل ها

دگرگونی یکی از ویژگی های ذاتی جامعه های بشری است. نسل ها از پی هم می آیند و می روند. هر نسل، تجربه های نسل پیشین را با تجربه های خود در هم می آمیزد و به یافته های جدیدی دست می یابد که دگرگونی هایی را در روش زندگی او پدید خواهد آورد. در گذشته، این دگرگونی ها به کندی و در درازمدت انجام می گرفت، ولی اینک با رشد شتاب ناک وسایل ارتباطی و بهره گیری از وسایل ارتباطی نظیر ماهواره، اینترنت و رادیو و تلویزیون، روند این دگرگونی ها، شتاب بیش تری پیدا کرده است. همین دگرگونی روزافزون به

پیدایش گونه ای ناسازگاری روانی، اجتماعی و اخلاقی میان نسل گذشته و امروز انجامیده است. (۱)

شکاف میان نسل ها، پدیده ای اجتماعی است که همه ی جامعه هایی که خواهان بهره گیری از تکنولوژی و صنعت هستند، خواه ناخواه با آن روبه رو می شوند و هرچه بر شتاب پیشرفت های مبتنی بر دانش فنی افزوده می شود، تعارض میان نسل ها نیز ژرف تر خواهد شد. (۲)

۲_۹_ تحمیل فرهنگ مصرف گرایی

۲_۹_ تحمیل فرهنگ مصرف گرایی

«ظهور تلویزیون بر الگوهای زندگی روزانه به شدت تأثیرگذار است؛ زیرا بسیاری از مردم فعالیت های دیگر را پیرامون برنامه های تلویزیونی معینی تنظیم می کنند». (۳) امروزه تلویزیون تنها وسیله ی سرگرم کننده و پرکننده ی اوقات نیست، بلکه برنامه های تلویزیونی در خانواده ها، نقش الگویی دارند. پس برداشت های کلیشه ای از زندگی خانوادگی، چهره پردازی و نمایش زندگی اعیانی، ایجاد گرایش به تجملات و ظواهر در بعضی برنامه ها و فیلم های تلویزیونی، ایجاد نیازهای کاذب و تبلیغ مصرف گرایی به همراه دگرگونی های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و چشم و هم چشمی ها، ارزش های جدیدی را پدید می آورد. این ارزش ها چون بافت اجتماعی قشرهای آسیب پذیر جامعه

۱- مقاله ی اختلاف نسل ها، واقعیت یا سوء تفاهم، فهیمه صاحبی، روزنامه ی همشهری، ش ۱۹۰۷، ۲۸/۵/۷۸، ص ۵.

۲- ماه نامه ی پیوند، ش ۲۴۹ _ ۲۵۰ _ ۲۵۱، ص ۵۶.

۳- تلویزیون و پرخاشگری، جواد منطقی تبار، روزنامه ی هم میهن، ش ۳۷، ص ۵.

سازگاری ندارد، فشار بیش تری را بر آنان وارد می آورد؛ زیرا نسل جدید این گونه خانواده ها نیز به آن چه از تلویزیون پخش می شود، دلبستگی پیدا می کنند. متأسفانه در سیمای جمهوری اسلامی ایران نیز برنامه هایی که ارزش هایی هم چون به دست آوردن قدرت و ثروت، نوع لباس پوشیدن و آرایش های نامناسب، اتومبیل های گران بها و... را تبلیغ می کنند، کم نیستند. برای این که مصداق روشنی از این سخن ارایه دهیم، نظریکی از منتقدان برنامه های تلویزیونی را می آوریم.

مجموعه ی تلویزیونی «پدر خوانده» که از شبکه تهران پخش می شد، نمونه ای از این مجموعه ها بود. آیا اگر این مجموعه در آن ویلا و با آن میهمانان و وسایل شیک و با آن همه ماشین و تلفن همراه ساخته نمی شد، کیفیت خود را از دست می داد؟ چه ایرادی داشت که مانند مجموعه ی تلویزیونی «بگذار آفتاب بر آید»، در یک محیط عادی و بدون زرق و برق ضبط می شد و به جای مطرح کردن سرمایه ی دو میلیاردی و آویزان کردن تلفن همراه از شلوار و کمر بند هر بازیگر، مضامین دیگری را مورد توجه قرار می دادند. به چه زبانی باید بگوییم که پول های مان روی دست مان نکرده است؟!

حال اگر تعداد این گونه مجموعه های تلویزیونی زیاد نبود، ایرادی نداشت. مشکل همین جاست که بیش تر مجموعه ها همین طورند. فقط کافی است که به مدت یک هفته، برنامه های آموزشی آشپزی شبکه ها را تماشا کنید. آن قدر قابلمه و کابینت و وسایل شیک به شما نشان می دهند که از آموزش های آشپزی غافل

شده و تنها محو تماشای ظروف مورد استفاده ی آن خواهید شد. (۱)

۳-۹_ اثرگذاری بر رفتار کودکان

۳-۹_ اثرگذاری بر رفتار کودکان

پژوهش های فراوانی برای بررسی اثرگذاری برنامه های ویژه یا انواع برنامه های تلویزیونی بر نگرش های کودکان و بزرگسالان انجام شده است. البته برداشت بیش تر این پژوهش ها قطعی نیست. برای مثال، هنوز توافق نشده است که تلویزیون تا چه اندازه، خشونت و رفتار پرخاش گرانه را در میان کودکان تشویق می کند. با این حال، نمی توان تردید کرد که رسانه های جمعی به شدت بر نگرش و بینش های مردم اثر می گذارند. (۲)

در همین زمینه، «اندرسن» نتیجه ی ۶۷ پژوهش را گردآورده است.

این پژوهش در طول ۲۰ سال (۱۹۵۶ تا ۱۹۷۶) برای بررسی پی آمدهای نمایش خشونت در تلویزیون بر گرایش کودکان به پرخاش گری انجام شده بود. ۴۳ این بررسی ها مدعی بودند که میان این دو مقوله، چنین ارتباطی را یافته اند. در ۲۰٪ موارد، نتیجه ی صریح و روشنی وجود نداشت. در ۳٪ پژوهش ها نیز چنین نتیجه گیری شده بود که تماشای خشونت از تلویزیون، پرخاش گری را کاهش می دهد. (۳)

۱- ما طالب تماشای زندگی رؤیایی نیستیم، فاطمه کولیوند، روزنامه ی همشهری، ش ۲۰۹۸، ص ۱۰.

۲- جامعه شناسی، گیدنز، ص ۸۷.

۳- جامعه شناسی، گیدنز، ص ۴۷۸، به نقل از: (Anderson, ۱۹۹۷, Liebert, Sprafkin Davidson, ۱۹۸۲), Chapter ۵.

در ارزیابی برنامه های سه شبکه ی اصلی تلویزیون امریکا (ABC, NBC, CBC) معلوم شده است که این شبکه ها در برنامه های خود در هر هفته، ۹۲ مورد حمله با اسلحه ی گرم، ۱۱۳ صحنه تجاوز به عنف، ۹ مورد خفه کردن، ۱۶۸ مورد درگیری با مشت و لگد و ۱۷۹ تخلف از قانون را نمایش می دهند. از سوی دیگر، هر کودک تا رسیدن به سن ۱۴ سالگی، ۱۳۰۰۰ مورد قتل و تجاوز را می بیند.

به نوشته ی هفته نامه ی انگلیسی «ساندی تایمز» در امریکا با وجود ۴۴۰ هزار پلیس فدرال، در هر ساعت؛ ۲ قتل، ۱۹۴ دزدی مسلحانه، ۱۰ تجاوز جنسی به زنان و کودکان و ۶۰۰ مورد دزدی از خانه ها رخ می دهد. برخی کارشناسان مسایل اجتماعی امریکا بر این باورند که یکی از عوامل رخ دادن این جنایت ها، بدآموزی های تلویزیون امریکاست. بچه های ۳ تا ۱۲ ساله به طور متوسط هر روز ۶ ساعت در برابر تلویزیون می نشینند که در مقایسه با ۵ ساعت حضور در مدرسه، ساعت تماشای تلویزیون بیش تر است. (۱)

یک پژوهش مهم به نام (تی وی کاید ۱۹۷۵-۱۴ TVCuide, Jane) نشان داده است که میزان برنامه های خشن تلویزیونی که یک پسر در ۹ سالگی تماشا کرده است، تنها و مهم ترین عامل اثرگذار در میزان پرخاش گری او در ۱۰ سال بعد _ ۱۹ سالگی _ بوده است. (۲)

در صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران نیز پخش برنامه های همراه با

۱- تلویزیون و پرخاشگری، روزنامه ی هم میهن، ش ۳۷، ص ۵.

۲- تلویزیون و پرخاشگری، روزنامه ی هم میهن، ش ۳۷، ص ۵.

خشونت و برخی برنامه‌های به ظاهر طنز که در آن، از واژه‌های نامناسب و بی‌معنا استفاده می‌شود، اثر زیان‌بار خود را بر روی رفتار کودکان و نوجوانان برجا گذاشته است. برای مثال، پخش سریال «جنگ جوانان کوهستان» که صحنه‌های خشونت و زد و خورد در آن فراوان بود، به افزایش خشونت در میان کودکان و نوجوانان می‌انجامید. البته موضوع سریال، انسانی و درباره‌ی مبارزه با ستم و بیداد بود و روحیه‌ی دلاوری، شجاعت و ستم‌ستیزی را در کودکان و نوجوانان تقویت می‌کرد. با این حال دیده می‌شد که در روز پس از پخش این مجموعه، آمار درگیری و زد و خورد دانش‌آموزان در مدرسه‌ها افزایش یافته است و کودکان و نوجوانان از رفتار بازیگران آن تقلید می‌کنند.

۴_۹ _ مانع آفرینی در راه گفت و گویای خانوادگی

۴_۹ _ مانع آفرینی در راه گفت و گویای خانوادگی

می‌دانیم که یکی از وظیفه‌های برنامه‌های تلویزیون، تهیه‌ی برنامه‌های سرگرم‌کننده و جذاب برای پر کردن اوقات فراغت همه‌ی افراد خانواده است. فرض کنید هنگامی که در پایان یک روز کاری، همه‌ی اعضای خانواده گرد هم می‌آیند، فرصت مناسبی است تا با برقراری ارتباط روحی و عاطفی با یکدیگر از مشکلات همدیگر آگاه شوند. هم‌چنین می‌توانند درباره‌ی امور مهم زندگی مانند آموزش و پرورش فرزندان تصمیم‌گیری کنند. در این میان، چنین فرصت‌هایی به دلیل توجه به برنامه‌های سرگرم‌کننده‌ی تلویزیونی از دست می‌رود. حتی اگر گفت و گویی هم صورت می‌گیرد بیش‌تر درباره‌ی برنامه‌های تلویزیونی است.

چنین پدیده‌ای، خانواده را از پرداختن به مسایل اساسی زندگی باز می‌دارد و در روند زندگی، نابسامانی پدید می‌آورد.

پژوهش‌ها نشان می‌دهد که «کودکان و بزرگسالان، تلویزیون را به عنوان منبع اصلی ایجاد موضوع‌هایی برای گفت و گو ذکر کرده‌اند. تماشای تلویزیون باعث اتلاف وقت بسیاری می‌شود. اگر مردم وقت زیادی صرف تماشای تلویزیون کنند، مجبور می‌شوند وقت کمی را صرف دیگر فعالیت‌ها کنند» (۱).

گفتنی است تلویزیون ممکن است آثار زیان‌بار دیگری نیز، از قبیل: تهی کردن خانواده‌ها از معنویت، القای ارزش‌های مادی و انتقال ارزش‌های فرهنگی بیگانه در پی داشته باشد که برای اختصار از آن چشم‌پوشیم.

فصل ششم: راه کارهای تقویت نظام خانواده

اشاره

فصل ششم: راه کارهای تقویت نظام خانواده

راه کارهای تقویت نظام خانواده عبارت است از:

۱_ درک درست و علمی از نیازمندی‌های فرزندان

۱_ درک درست و علمی از نیازمندی‌های فرزندان

گفتیم که تفاوت نظام ارزش‌های پدر و مادر با فرزندان به پدیده‌ای به نام شکاف نسل‌ها انجامیده است. این پدیده، از تفاهم و درک مثبت و دوجانبه‌ی پدران و مادران و فرزندان کاسته و در الگوپذیری نسل جدید از نظام ارزشی خانواده اختلال ایجاد کرده است. به نظر می‌رسد مناسب‌ترین راه برای ترمیم شکاف نسل‌ها، نزدیک ساختن پندارها و نظرهای پدران و مادران با فرزندان است. به همین دلیل، پدران و مادران باید نیازمندی‌ها، شرایط، جایگاه سنی و دوران رشد فرزندشان را به درستی درک کنند. در این صورت، رفتاری متناسب

۱- کودکان و تلویزیون، برمی‌گونتر و جین مک آلر، برگردان: نصرت فتی، تهران، سروش، ۱۳۸۰، ص ۲۹ و ۴۷.

با شرایط فرزندان خود خواهند داشت. این کار به آگاهی های تربیتی از نیازمندی های اجتماعی فرزندان بستگی دارد. آموزش پدر و مادر برای درک واقع بینانه ی شرایط جدید، آگاهی از نیازمندی های فرزندان، رفتار متناسب با شرایط سنی آنان و همدلی و همراهی برای برآوردن نیازهای فرزندان، شیوه ی عملی برای ترمیم شکاف نسل هاست. (۱)

شهید باهنر در این زمینه می گوید: شنیده اید که گاهی گفته می شود فلان پدر با پسر جوانش دوست است. ساعت ها می نشینند و با هم صحبت می کنند، راه می روند و درد دل می کنند. آیا شما هم حاضرید این گونه عمل کنید یا فقط در حدود همین تشریفات که باید احوالی پرسیده شود و سلام و علیکی باشد، قانع هستید؟ این قدر فاصله زیاد است که حرفی برای گفتن وجود ندارد. همین جوان اگر ریفش را پیدا کند، دو ساعت با هم حرف می زنند، اما با پدر و مادرش مثل اینکه حرفی برای گفتن ندارد. نمی دانم که آیا روح ها به هم نزدیک نیست یا عواطف شکوفا نیست؟ بالاخره صمیمیت وجود ندارد. (۲)

بنابراین، باید کاری کرد که صمیمیت در خانه حاکم باشد تا روابط صمیمی شود.

۲_ تلاش برای کاهش جمعیت خانواده و فاصله ی سنی پدر و مادر با فرزندان

۲_ تلاش برای کاهش جمعیت خانواده و فاصله ی سنی پدر و مادر با فرزندان

«تحقیقات نشان می دهد که با محدودیت خانواده، امکان آموزش بهتر و

۱- ماه نامه پیوند، ش ۲۴۹، صص ۵۹ و ۶۰.

۲- گفتارهای تربیتی، صص ۱۴۶ و ۱۴۷.

رسیدگی بیش تر به امور فرزندان میسر می گردد و با ارتقای ارزش های مذهبی و اخلاقی در فرزندان می توان عامل متعادل کننده ای در دیگر ارزش ها از جمله میزان پای بندی اعضای خانواده به استحکام این نهاد مهم فراهم آورد. از سوی دیگر، کاهش فاصله ی سنی بین پدران و پسران و همین طور مادران و دختران، به وحدت و هم سوئی گرایش های ارزشی کمک می کند. بنابراین، باید برای تقویت سنت پسندیده ی ازدواج به عنوان یک اقدام ارزشی در جامعه گام برداشت و راه های کاهش سن ازدواج را با تأمین زمینه های رفاهی و اجتماعی تشویق کرد تا میان نسل ها، وحدت و هم سوئی ایجاد گردد. در این صورت پای بندی اعضای خانواده به نظام ارزشی و اعتقادی، رسوم، فرهنگ و سنت های پسندیده ی خانوادگی تقویت می شود».

۳_ افزایش نقش پرورشی پدر و مادر

۳_ افزایش نقش پرورشی پدر و مادر

در مقایسه با گذشته، نظام خانواده در زمینه ی کارکرد پرورشی اقتدار و کارآیی لازم را ندارد. به همین دلیل، الگوپذیری اعضای خانواده به بیرون از نظام و مدار ارزشی خانواده گرایش پیدا کرده است. برای تقویت کارکرد پرورشی نهاد خانواده و کارآیی آن جهت الگوسازی برای فرزندان باید جایگاه پدر و مادر به الگوهای مورد احترام و پذیرش فرزندان ارتقا یابد. بنابراین، باید به راه کارهایی که چنین ایده آل هایی را برای فرزندان به وجود می آورند، توجه کرد. بهره گیری متعادل پدران و پسران از وسایل ارتباط جمعی در کاهش تفاوت ارزش های آن ها نقش مهمی دارد. رغبت پدران به وسایل ارتباط جمعی سبب افزایش بینش هنری آنان می شود و کاهش استفاده ی پسران از تلویزیون به وحدت نظر آنان با پدران در زمینه ی ارزش های علمی کمک می کند. هم چنین متعادل کردن اوقات فراغت پدران از افزایش تفاوت آنان با پسران شان در

گرایش به ارزش های علمی و سیاسی پیش گیری می کند. بنابراین، برنامه ریزی برای اوقات فراغت خانواده ها از جدایی رفتاری پدران و مادران با فرزندان پیش گیری خواهد کرد و به وحدت رویه در گرایش به ارزش ها یاری می رساند. هم چنین برنامه ریزی وسایل ارتباط جمعی برای نزدیکی گرایش های ارزشی فرزندان با پدران و مادران به ویژه در زمینه های هنری، سیاسی و اجتماعی، بستر مناسبی برای تقویت کارکرد پرورشی خانواده فراهم می آورد و زمینه ی الگوسازی از این نهاد را در فرزندان تقویت می کند. (۱)

۴_ تقویت سنت پسندیده «صله ی رحم»

۴_ تقویت سنت پسندیده «صله ی رحم»

در گذشته، اعضای خانواده به دلیل اشتغال کم تر، فرصت های بیش تری را در اختیار خانواده قرار می دادند و دید و بازدیدهای خانوادگی بیش تر از امروز رایج بود. «پیش تر خانه ی پدر و فرزندان از یکدیگر جدا نبود و هر دو یک خانواده محسوب می شد. شعاع پیوند خانوادگی و رابطه ی عاطفی بسی گسترده تر بود و حتی رابطه ی عاطفی نزدیکی میان جد و نوادگان، خاله ها و عموها، دایی ها و عمه ها و فرزندان وجود داشت». (۲) در نتیجه «فرد از نظر روانی در خانواده، احساس هم بستگی بیشتری داشت و کم تر احساس تنهایی می کرد. بدین ترتیب، فرد به دلیل تعامل بیش تر با اعضای خانواده و اعضای خانواده به دلیل تعامل بیشتر با خویشاوندان، احساس تعلق قوی تری داشتند و همواره خود را مورد

۱- ماهنامه ی پیوند، ش ۲۴۹، ص ۶۲.

۲- ماهنامه ی پیوند، ش ۲۴۹، ص ۵۹.

حمایت عاطفی و حتی اجتماعی و اقتصادی خانواده و خویشاوندان می دانستند. (۱)

آن چه به تعامل بیش تر اعضای خانواده با خویشاوندان می انجامید، تأکید دین مبین اسلام و رهبران دینی در پیروی از سنت پسندیده ی صله رحم بود. متأسفانه در دهه های اخیر به دلیل پیروی از فرهنگ غربی، الگوی هسته ای خانواده در جامعه گسترش یافته و نقش سنت الهی «صله ی رحم» کم رنگ شده است. در عوض، نقش سنت های غلط هم چون: چشم و هم چشمی، تجمل پرستی، نیازهای کاذب و... پررنگ تر شده است. پس برای بهره گیری از پی آمدهای معنوی و روانی محیط خانواده و افزایش رضایت مندی ناشی از همبستگی اعضا با یکدیگر باید سنت پسندیده ی صله رحم احیا گردد. صله ی رحم، احساس تعلق به گروه بزرگ تر را برای افراد پدید می آورد و در ترمیم شکاف نسل ها نیز نقش دارد. این کارتها با بهره گیری از امکانات نهادهای فرهنگی، مذهبی و هنری و دیدگاه های کارشناسان اجتماعی و دینی امکان پذیر است.

۵_ تقویت اقتدار خانواده برای نظارت بر دوستی های نامتعارف

۵_ تقویت اقتدار خانواده برای نظارت بر دوستی های نامتعارف

دگرگونی روابط نهاد خانواده، شکاف نسل ها، کاهش پای بندی به ارزش ها و سنت های خانوادگی، کاهش کارکرد پرورشی خانواده و در نتیجه، کاهش الگوپذیری اعضای خانواده به ویژه نوجوانان و جوانان، شکل و شیوه ی متعارف دوستی ها، رفت و آمدها و معاشرت ها را دگرگون ساخته است. پژوهش ها نشان می دهد که شیوه های دوستی موجود میان جوانان و نوجوانان از منطق، اندیشه و ارزش های معقول اجتماعی پیروی نمی کند و همین امر، آسیب هایی را برای سلامت و سعادت، اخلاق و رفتار اجتماعی و خانوادگی جامعه به بار می آورد.

قربانیان اصلی این آسیب‌ها نیز جوانان و نوجوانان و خانواده‌های آن‌ها هستند. پس شایسته است برای متعادل و منطقی ساختن شیوه‌های دوستی و معاشرت، چاره‌ای منطقی و عملی اندیشیده شود.

گفتنی است با کاهش و ترمیم شکاف نسل‌ها، درک دوجانبه و احترام‌آمیز پدر و مادر و فرزندان، کوشش برای جذاب ساختن محیط خانوادگی، تقویت معیارهای الگوسازی در خانواده و تحکیم مبانی کارکرد پرورشی، اقتدار خانوادگی به دست خواهد آمد. به یقین، در پرتو اقتدار خانواده، نقش نظارتی و پویای خانواده‌ها را بر دوستی‌ها و معاشرت‌ها می‌توان تحکیم بخشید. در این صورت، گسترش ارزش‌های معنوی، کاهش انتظارهای مادی و اقتصادی شهروندان برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت جوانان و نوجوانان، گسترش فرآورده‌های فرهنگی، مراکز فرهنگی و فرهنگ‌سراها، متناسب با ارزش‌های اجتماعی در تضمین سلامتی روابط خانوادگی، نقش مهمی دارد. (۱)

۶_ کاهش پیش‌زمینه‌های ناسازگاری اعضای خانواده با ارزش‌های خانوادگی

۶_ کاهش پیش‌زمینه‌های ناسازگاری اعضای خانواده با ارزش‌های خانوادگی

برای کاهش ناسازگاری‌های خانوادگی باید به این نکته‌ها توجه کرد.

۱_ با شناسایی ریشه‌های ناسازگاری و عواملی که در آغاز ازدواج به سلامت زندگی خانوادگی ضربه می‌زنند، باید سلامت ازدواج را تضمین کرد.

۲_ دست‌اندرکاران امور اجتماعی و دولت‌مردان باید با توجه به الگوهای تجربه‌شده جهانی و اسلامی، به مشکلات اقتصادی و اجتماعی، نظر ویژه‌ای

داشته باشند.

۳_ مسایل و مشکلات رفتاری را باید با دانش افزایی و راهنمایی افراد به مراکز مشاوره کاهش داد.

۴_ برای افزایش سازگاری در فرهنگ های اجتماعی باید از درهم تنیدگی فرهنگی پرهیز کرد. حتی در مهاجرت ها نیز سکونت ها باید بر اساس هم آهنگی فرهنگی برنامه ریزی شود.

۵_ برای ایفای نقش مناسب اعضای جامعه باید فرهنگ احترام به حقوق متقابل در محیط خانواده و اجتماع، گسترش یابد.

۶_ برای پیش گیری از شکاف نسل ها، پای بندی به ارزش ها و سنت های فرهنگی آموزش داده شود.

۷_ تلاش برای انتقال ارزش ها و اخلاق اسلامی به فرزندان

۷_ تلاش برای انتقال ارزش ها و اخلاق اسلامی به فرزندان(۱)

باید دانست در سن ۱۲ تا ۱۵ سالگی، باورهای مذهبی در نوجوانان از استحکام بیشتری برخوردار است. به همین دلیل که از این پدیده برای بارور ساختن ارزش های اصیل دینی در نسل جدید می توان بهره گرفت. خانواده و اجتماع در تثبیت باورها و ارزش های اسلامی یا متزلزل ساختن آن ها نقش مهمی دارند؛ زیرا نوجوان از یک سو از ویژگی های اخلاقی خانواده و محیط اجتماعی اثر می پذیرد و از سوی دیگر از ارزش ها و اندیشه های گروه های هم سال. دگرگونی های جسمانی و روانی دوره ی بلوغ نیز نقش ویژه ای دارند. پژوهش ها نشان داده است که نوجوانان در مقایسه با جوانان، به مذهب و باورهای دینی تمایل بیش تری دارند، ولی برخی سخت گیری های بی مورد و انضباط بی روح

۱- شکاف نسل ها، روزنامه ی همشهری، ش ۲۲۰۵، ص ۱۲.

مذهبی، آنان را از دین و مذهب، گریزان می سازد. باید دانست همواره خراب کردن، بسیار آسان تر و کم هزینه تر از ساختن است. به همین دلیل، در دوره ی نوجوانی که دوره ی تحول روحی است، کوچک ترین اشتباه در امر پرورش، به انحراف و لغزش آنان می انجامد. همان گونه که گرایش به مذهب در این دوران وجود دارد، تمایل به انحراف نیز به همان میزان خودنمایی می کند.

با این حال، ارزش ها در دوران بلوغ دگرگون می شود و برخی نوجوانان در باورهای مذهبی، تردید می کنند و پرسش هایی برای آنان مطرح می شود. پس پدر و مادر نباید بهراسند و به مخالفت و برخورد تند دست بزنند. پدر و مادر باید با آرامش و تأمل به همه ی پرسش ها و تردیدهای فرزندان شان، به صورت مناسب، منطقی و قانع کننده پاسخ دهند. به گفته ی استاد شهید مطهری: «شک مقدمه ی یقین است و پرسش مقدمه ی وصول به حقیقت و اضطراب مقدمه ی آرامش. شک معبری است خوب و لازم، هرچند منزل و توقف گاه نامناسبی باشد».

هر فردی با توجه به نوع شخصیت خویش (اندیشمند، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و مذهبی) به دسته ای از ارزش ها بیش از دیگر ارزش ها توجه می کند. در نتیجه همان ارزش ها محور و جهت رفتار او را تعیین می کنند. جوانان، شیفته ی ارزش های فرهنگی اعم از دینی، سیاسی، اجتماعی و... هستند و بیش ترین تضاد آنان با نسل پیشین یا شکاف نسل ها نیز از همین جا ریشه می گیرد. جوانان پای بند ارزش های کهنه ی بزرگ سالان نیستند و پدران و مادران نیز با دیدگاه نوجوانان خود، مخالف و از دگرگونی آنان، هراسان اند. پس برای پیش گیری از انحراف نوجوانان باید آنان را با اصول و ارزش های خانوادگی و اجتماعی اسلام آشنا سازیم و اجازه دهیم که خود، با دانش و آگاهی برای

پرسش های شان در زمینه های مذهبی، اجتماعی، سیاسی و... پاسخی مناسب بجویند. در این صورت، آیینی را که سال ها به پندار خود با تقلید از ما یاد گرفته اند، این بار با بررسی آگاهانه، درک می کنند و آن را درونی می سازند.

جوانان در دوران نوجوانی و بلوغ، به دنیای پیرامون خود دیدگاهی فلسفی پیدا می کنند و می پندارند درباره ی جهان و معنای وجودی انسان باید پاسخ های بهتری بیابند. از این رو، به تکاپو دست می یازند. به یقین، اگر پدر و مادر در این دوره به درستی رفتار کنند، آنان پاسخ خود را در مذهب و اخلاق اسلامی خواهند یافت. افزون بر خانواده، نهاد مدرسه و روحانیت نیز در این روند، نقش دارند. همه ی این نهادها می توانند با کاستن از فشارهای بی جا و تهدیدهای بی مورد به جوانان در یافتن پاسخ مناسب برای نیازهای شان، یاری رسانند. ما باید بکوشیم از آینه ی جوان به جهان آنان بنگریم تا به نیازهای شان پی ببریم. البته باید از نوجوان به اندازه ی توانایی و خودشناسی اش انتظار داشته باشیم و قاطعیت را نیز از یاد نبریم.

۸ _ توجه به نقش مثبت صدا و سیما در تقویت نهاد خانواده

۸ _ توجه به نقش مثبت صدا و سیما در تقویت نهاد خانواده

گفتیم که صدا و سیما در افزایش شکاف نسل ها نقش دارد. با این حال، نمی توان انکار کرد که این رسانه با بهره گیری از کارشناسان امور خانواده، هنرمندان، برنامه سازان و ابزارهای هنری و صنعتی می تواند نقش مثبت خود را به صورت شگفت آورتری در قالب برنامه های بسیار جذاب و تماشاگرپسند برای تقویت بنیان های خانواده ارائه دهد.

«معدودی معتقدند که تلویزیون «سرزمین عجایب» است همچنان که سرزمین بیهودگی است. آن ها بسیاری از برنامه های عالی تلویزیون را نام می برند و اقرار می کنند که ما از بیش ترین امکانات بالقوه ی تلویزیون برای عملکرد خوب

استفاده می کنیم. اکنون روشن است که چرا روی تلویزیون انگشت گذاشته می شود. این رسانه، تجربه های زندگی گونه را به بینندگان ارایه می کند تا لذت ببرند و این کار را مؤثرتر و بهتر از دیگر رسانه های ارتباطی انجام می دهد» (۱).

آری، تلویزیون بیش از هر وسیله ی پیشرفته ی امروزی در زندگی خانواده ها نقش دارد. اگر می خواهیم شکاف نسل ها را کم کنیم، باید نسل پیش را با دگرگونی ها آشنا سازیم و نیاز جوانان را که با فرهنگ تکنولوژی امروز هم آهنگ است، باور کنیم. آن گاه با انتقال فرهنگ اصیل «اسلامی» خودمان به جوان، او را از هجوم این فرهنگ تکنولوژی در امان بداریم. در واقع، بهترین راه ایجاد ارتباط بین دو نسل، نوعی تعدیل افکار و عقاید هر دو طرف می باشد. تلویزیون به عنوان پرمخاطب ترین وسیله ی ارتباطی که تحت نظر دولت «اسلامی» است، می تواند در انتقال عمیق فرهنگ اصیل «اسلامی» جامعه به نسل نو نقش مهمی ایفا کند» (۲).

سفید است

۱- تلویزیون و کودکان، ص ۴.

۲- اختلاف نسل ها؛ واقعیت یا سوء تفاهم، روزنامه ی همشهری، ش ۱۹۰۷.

بخش دوم: برگزیده ادب فارسی

اشاره

بخش دوم: برگزیده ادب فارسی

شعرها

سخنان اندیشمندان

حکایات

شعرها

اشاره

شعرها

صبوری در زندگی مشترک (۱)

آشتی تا که بود، قهر چرا؟

کام خود تلخ از این زهر چرا؟

کودکان را سزد این خصلت و خوی

ما بزرگیم، دگر قهر چرا؟

همسری، چشمه ی مهر است و وفا

تشنه لب بر سر این نهر، چرا؟

سخت گیری ره آزار دل است

چشم پوشی چو بود، زجر چرا؟

برتری جز به فضیلت نبود

بی سبب بر دگران فخر، چرا؟

هرکنشی را به جهان واکنشی است

شکوه از طالع و از دهر چرا؟

بی محبت نتوان زیست دمی

مبتلا در دل این فقر چرا؟

زندگی، حوصله می خواهد و صبر

مانده ای غافل از این بحر، چرا؟

دکتر غلام علی عطایی (۲)

۱- هفته نامه ی پیوند، ش ۲۴۳۰، ص ۶۴.

۲- پیوند، ش ۲۵۲، ص ۶۱.

ای پدر! ای مادر!

من به رفتار شما می نگرم

دیده ام ناظر اعمال شماست

بهر من، خوب و بد از کار شما مفهوم است

عمل و کار شما، الگوی رفتار من است

نه چنان می شوم آخر که شما می خواهید

وضع من بسته به رفتار شماست.

ای پدر! ای مادر!

من در آینه ی سیمای شما

آن چه اندر دل تان می گذرد می خوانم

بهتر آن است که با من همه صادق باشید

تا نگیرد دل من رنگ ریا.

ای پدر! ای مادر!

اشتباهی اگر از من سر زد

گاه را که مکنید

نخ مو را می نماید طناب

من هم انسانم و لغزش دارم

با زبان خوش خود، ذهن من آگاه کنید

تا که دیگر نکنم کار خطا را تکرار.

ای پدر! ای مادر!

بینتان همدلی ار باشد و مهر

من چو گل در برتان شادابم

مگذارید که الفت زمین برخیزد

من پریشان شوم و آشفته

نقض پیمان مکنید

که خدا بین شما، عهد موَدت بسته است.

ای پدر! ای مادر!

با کسی هیچ قیاسم مکنید

هر گلی، رنگ و بویی دارد

نقش من باد گران یکسان نیست

وضع من، وضعیت آنان نیست

در جهان، من تک و بی همتایم.

ای پدر! ای مادر!

احتیاجم همه پوشاک و غذا تنها نیست

من به امنیت خاطر چو غذا محتاجم

من محبت ز شما می خواهم

دل پاک من از این عاطفه لبریز کنید

دوست تان دارم و دوستم باشید.

غلام علی عطایی

۱- آینه‌ی ازدواج و روابط همسران، ص ۲۳۸.

این خانه که گشته است بنیاد

از سعی دو تن بگردد آباد

این رنج برد پی معیشت

و آن سعی کند که این زید شاد

پاینده بماند آن سرایی

کز مهر کنند این دو آباد

به شما می گویم؛ پدر! مادر! به شما محتاجم!

به شما می گویم؛ پدر! مادر! به شما محتاجم! (۱)

گوش کن مادر جان!

سخنی هست مرا

و شما نیز پدر!

با شما هم سخنی دارم من

ای شما بعد خدا بی همتا!

مظهر لطف و عنایات خدا!

من شما را پس از او، در دل خویش

می پرستم به خدا، می پرستم به خدا!

من با نهالی که شما کاشته اید

با هزاران امید

و به خون دل خویش، قوت و آبش دادید

تا برومند شود...

من که گل های جوانی تان را

۱- پیوند، ش ۲۴۱، ص ۶۳.

جهت رویش و هم پرورشم

همه پرپر کردید

و برایم همه جا

هرچه می خواسته ام

تا بدان حد که توان داشته اید

خود میسر کردید

من که پیوسته سردوش و در آغوش شما

فارغ از زحمت و درد و اندوه

با دلی شاد و خوش فارغ بال

روزها را سپری می کردم

با شماها سخنی هست مرا!

با شماها سخنی هست مرا!

کودکی رفت و گذشت

و چه دورانی و چه دوران خوشی!

من چه فرمانبردار

و شما، مظهري از رأفت و مهر

و گذشت آن دوران

و کنون، هیبتی تازه زره می آید

ناشناس است و غریب

و مرا سخت به خود می خواند

چه فریبنده سخن می راند!

آن چه در سینه ی من پنهان است

این غریبه ز کجا می داند؟

چیست اسمش؟ ز کجا آمده است؟

کیست این زنگی مست؟

گاه او یاغی و سخت

تند و بی منطق و پر خاش گر است

گاه آرام و مطیع

سر به راه است و ز گل نرم تر است

گاه لج باز و شریر و شیطان

سرکش و توفانی است

گاه نازک دل و مجذوب خیال

غرق دنیای خود و رؤیایی است

این غریبه که ز راه آمده است

چیست اسمش؟ ز کجا آمده است؟

هم چو شاهین به سرم، پنجه فکنده است و مرا

گاه از خویش جدا می سازد

بی خبر از همه جا می سازد

جانم آورده به لب

نوجوانی است؟ جوانی است؟ عجیب!

و تو مادر باید شناسی او را

و شما نیز پدر!

کودک خرد شما، نوجوانی است کنون

روی به دنیای غریبی که پر از پیچ و خم است

بی خبر از ره و غافل از همه بیش و کم است

تکیه اش، دست توانای شماست

شمع راهش، دل دانای شماست

مگذاریدش تنها، که بماند از راه

که بیافتد در چاه

با شمایم مادرا!

گر خلافی سرزد

یا خطایی دیدی

زود بر من متاز

که: «چه یاغی شده است!

چه هوایی شده است!

چه عجب دنیایی است!

بینوا خل شده و سودایی است!»

و شما نیز پدر!

قهرتان درد مرا نیست دوا

اخم تان هم دل من می شکند

خشم تان نیست بجا

من در این دوره ی سرگردانی

و در این وادی آشفته‌گی و حیرانی

به شما محتاجم

به شما محتاجم

هم چنان آب و غذا

و همانند خوراک و پوشاک

به تفاهم، به صفا محتاجم

تا بیایم خود را، تا بسازم خود را

من به تأیید شما محتاجم

من به تأیید شما محتاجم

پتک تحقیر، مرا می شکنند

زهر تبعیض به دل، شعله زند

به دل خالی از این دغدغه ها محتاجم

به شما محتاجم

به محبت به صفا محتاجم.

پروین اشرفی

نقش همسر خوب در زندگی مشترک [\(۱\)](#)

زن خوب فرمان بر پارسا

کند مرد درویش را پادشا

همه روز اگر غم خوری غم مدار

چو شب غمگسارت بود در کنار

چو مستور باشد زن و خو بروی

۱- بوستان سعدی، انتشارات امیرکبیر، باب تربیت، ص ۲۲۴.

بدیدار او، در بهشت است شوی

کسی برگرفت از جهان کام دل

که یکدل بود با وی آرام دل

اگر پارسا باشد و خوش سخن

نگه در نکویی و زشتی مکن

دلارام باشد زن نیکخواه

ولی از زن بد خدایا پناه

زنی را که جهل است و ناراستی

بلا بر سر خود، نه زن خواستی

شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی

تک بیتی ها

تک بیتی ها

حکایت زن و مرد ای حکیم دانا چیست؟

یکی است، کشتی و آن دیگری، کشتی بان(۱)

فصیح الزمان

خانه ی ویرانه، شایان اقامت گاه نیست

وز برای زندگی، محکم سرایی لازم است(۲)

محیط طباطبایی

۲- مشاعرہ ی جدید، احمد صادق اردستانی، ص ۱۹۲.

دورویی به مذهب فرمان بران عشق، خطاست

خدا یکی و محبت یکی و یار یکی (۱)

نثاری تبریزی

حُسن زن، دلجویی و آزرَم اوست

زیور زن، مهر و خوی گرم اوست (۲)

نظام وفا

سخنان اندیشمندان

اشاره

سخنان اندیشمندان

زیر فصل ها

زندگی مشترک

دلیل اختلاف روحیه ی زن و مرد

کلید خوشبختی زندگی مشترک

روش حل اختلاف زندگی مشترک

داستان زندگی مشترک

تربیت قلب و فکر

زندگی مشترک

زندگی مشترک

زندگی زناشویی همانند تئاتر است. مردم صحنه ی آراسته و زیبای آن را می بینند، ولی زن و شوهر با پشت صحنه ی در هم و پرماجرای آن سر و کار دارند. (۳)فرانسیس بیکن

-
- ۱- مشاعره ی جدید، احمد صادقی اردستانی، ص ۲۴۱.
 - ۲- مشاعره ی جدید، احمد صادقی اردستانی، ص ۱۸۲.
 - ۳- آینه ی ازدواج و روابط همسران، ص ۲۲۷.

زن خوب به منزله ی عصای محکمی است که مرد در سنگلاخ حیات می تواند بدان تکیه کند و هنگام بدبختی و فقر از شفقت و غم خواری او، دلداری یابد. (۱) ساموئل اسمایلز

دلیل اختلاف روحیه ی زن و مرد

دلیل اختلاف روحیه ی زن و مرد

اگر کسی برای اثبات خوبی خداوند از من دلیل بخواهد، پاسخ خواهم داد که بهترین دلیل رحمت و عنایت پروردگار در حق ما، اختلاف عجیبی است که میان روحیه ی زن و مرد قرار داده است تا بدین ترتیب، معاشرت و آمیزش آن ها با یکدیگر ممکن باشد. (۲)

مستر هلمز

کلید خوشبختی زندگی مشترک

کلید خوشبختی زندگی مشترک

برای آن که مرد در زندگی زناشویی خود به رستگاری و نیک بختی برسد، باید با همسر خود توافق روحی داشته باشد، ولی زن نباید هرگز نسخه ی بدل مرد باشد و در همه چیز از وی تقلید کند؛ زیرا همان گونه که زن نمی خواهد شوهرش، اخلاق و اطوار زنانه داشته باشد، مرد نیز دوست ندارد همسرش، خوی و عادت مردان را به خود بگیرد. (۳)

ساموئل اسمایلز

روش حل اختلاف زندگی مشترک

روش حل اختلاف زندگی مشترک

۱- آئینه ی ازدواج و روابط همسران، ص ۳۴۳.

۲- تعالیم آسمانی اسلام، ص ۸۱.

۳- تعالیم آسمانی اسلام، ص ۸۱.

بکوشید برای رفع اختلاف های خودتان، روش دادگاهی را در نظر بگیرید؛ یعنی درباره ی موارد اختلاف تان بحث کنید. در مباحثه باید هر دو طرف بتوانند عواطف خود را بازبینی کنند. در غیر این صورت بهتر است به کلی از بحث چشم پوشید. (۱)

کاپریز

داستان زندگی مشترک

داستان زندگی مشترک

اشتباه محض است که انسان پندارد پس از ازدواج، محیط زندگی مشترک هر زن و شوهری باید بی درنگ مانند بهشت برین شود و هیچ مشکل و ناراحتی پدید نیاید. با ازدواج، داستان زندگی و مسایل مربوط به آن، نه تنها تمام نمی شود، بلکه برخی مشکلات و مسایل جدید پیش می آید. با این حال، به یقین، موقعیت و امکانات شان بهبود می یابد؛ زیرا با همکاری و رابطه ی انسانی بیشتری که برای شان فراهم گردد، به بقای نسل جامعه کمک می کنند و از زندگی اجتماعی نیز بیشتر لذت خواهند برد. (۲)

آلفرد آدلر

تربیت قلب و فکر

تربیت قلب و فکر

هرچند ویژگی های مرد مربوط به فکر اوست و ویژگی های زن متعلق به قلب وی، ولی مرد باید قلبش را مانند فکرش و زن نیز فکرش را مانند قلبش پروراند. (۳)

۱- آینه ی ازدواج و روابط همسران، ص ۲۸۹.

۲- آینه ی ازدواج و روابط همسران، صص ۲۳۷ و ۲۳۸

۳- تعالیم آسمانی اسلام، ص ۸۰.

حکایات

اشاره

حکایات

زیر فصل ها

جوان مردی در زندگی مشترک

گذشت در زندگی مشترک

مدارا در زندگی مشترک

جوان مردی در زندگی مشترک

جوان مردی در زندگی مشترک

مردی، زنی را خواستگاری کرد و پیش از آن که به خانه ی شوهر بیاید، دچار آبله شد و یک چشم خود را از دست داد. مرد چون از این واقعه آگاه شد، گفت: من نیز چشم درد گرفته ام و پس از آن گفت که من هم نابینا شده ام. آن زن به خانه ی مرد آمد و مدت ۲۰ سال با هم زندگی کردند و بعد از آن از دنیا رفت. پس از مرگ زن، مرد چشم باز کرد. گفتند: این چه حکایتی است؟ مرد گفت: خویشتن را نابینا ساخته بودم که همسرم اندوهگین نشود! گفتند: آفرین بر تو که بر همه ی جوان مردان، سبقت گرفته ای. (۱)

گذشت در زندگی مشترک

گذشت در زندگی مشترک

زن سقراط که بسیار بد اخلاق و بد زبان بود، روزی در حالی که لباس می شست، به او بسیار بدزبانی کرد. حکیم به سبب بردباری و حکمت، خاموش و ساکت ماند، اما زن جسارت را به جایی رساند که آب چرکین لباس را بر سر و روی او ریخت. حاضرین به او اعتراض نمودند که تحمیل بی جا از شخصی مانند تو برازننده نمی باشد. سقراط گفت: چنین است، اما اثر غریدن رعد و جهیدن برق، آخرش آمدن برف و باران است. (۲)

مدارا در زندگی مشترک

۱- رساله ی قشیریه ابوعلی عثمانی، به نقل از: پیوند، ش ۲۶۰، ص ۶۵.

۲- حکایت برگزیده ی لامعی، آینه ی ازدواج و روابط همسران.

دوستان و مریدان با یزید بسطامی (از عرفای بزرگ) به سراغش رفتند. زن با بدگویی و ناسزا به شوهرش، آن‌ها را برگرداند. در بازگشت، یزید را دیدند که بار هیزم بر پشت شیری و مار در دستش به جای شلاق می‌آید. پرسیدند: چرا با این مقام عرفانی، زنی بداخلاق در خانه داری؟

جواب داد: خداوند در برابر سازگاری با چنان زن بدخو، چنین کرامتی به من مرحمت فرموده. [\(۱\)](#)

بخش سوم: همراه با برنامه سازان

اشاره

بخش سوم: همراه با برنامه سازان

پیشنهادهای کلی

پرسش های برنامه ای

پرسش های مسابقه ای

پرسش های مردمی

پرسش های کارشناسی

معرفی کارشناس

پیام های مجری

پیشنادهای کلی**اشاره****پیشنادهای کلی**

رسانه های گروهی مانند صدا و سیما از نقش به سزایی در تأثیرگذاری بر اندیشه ی اعضای جامعه برخوردارند.

به همین دلیل، بنیان گذار جمهوری اسلامی، امام خمینی رحمه الله بر این نکته پافشاری داشتند که این رسانه به دانشگاهی عمومی برای اصلاح جامعه تبدیل شود. خانواده، نهاد نظام مندی است که در پیدایش و گسترش جامعه ی انسانی، نقش دارد. برنامه های جذاب و آموزنده ی صدا و سیما می توانند به عنوان آموزگار این دانشگاه در خدمت خانواده ها باشند و راه های درست زندگی را با الهام گرفتن از آموزه های آسمانی اسلام به خانواده ها بیاموزند.

در این بخش، به پیشنهادهایی می پردازیم که برای حفظ اصالت نهاد خانواده در جامعه ی اسلامی ما ضروری است.

۱ _ حفظ جایگاه ارزشی نهاد خانواده:**۱ _ حفظ جایگاه ارزشی نهاد خانواده:**

خانواده به عنوان محل رشد و پرورش انسان ها از جایگاه ویژه ای در اسلام برخوردار است. مشکل بزرگ غرب، از بین رفتن جایگاه واقعی خانواده هاست که ناهنجاری های فراوانی را در سطح جامعه، پدید آورده است. اینک که در عصر ارتباطات، جامعه های انسانی از گزند امواج رسانه ای مخرب فرهنگ های بیگانه در امان نیستند، برنامه سازان ارجمند باید در برابر این خطر ویران گر چاره ای بیاندیشند. آنان می توانند با معرفی پی آمدهای آفت زای گوش سپردن به نغمه های فرهنگ بیگانه، خانواده ها و جوانان را آگاه سازند. در این صورت، جایگاه ارزشی خانواده حفظ خواهد شد.

۲ _ گسترش ایمان مذهبی**۲ _ گسترش ایمان مذهبی**

در دوره ی حاضر، اداره ی یک خانواده با مشکلات فراوانی روبه روست.

این مشکلات در جنبه های اقتصادی، عاطفی، روانی، اخلاقی و اجتماعی خودنمایی می کند و گاه به تلخ شدن زندگی و ناامیدی آدمی می انجامد. آن چه می تواند این مشکلات را به راحتی حل کند یا تحمل آن را آسان سازد و به زندگی، معنای دیگری ببخشد، ایمان مذهبی است. باورمندی به آفریدگار هستی و آشنایی با زندگی دشوار بزرگان و پیامبران الهی، انسان را از انرژی سرشار خواهد ساخت. بدین گونه می تواند در نقش پدر و مادر یا فرزند، زندگی آرام و سالمی برای دیگر اعضای خانواده فراهم آورد.

۳_ آموزش

۳_ آموزش

آموزش در جهت دهی به کردار اعضای جامعه و رساندن آن به رستگاری نقش حیاتی دارد. در این میان، صدا و سیما، می تواند بیشترین نقش را ایفا کند.

آموزش به صورت مستقیم یا غیر مستقیم صورت می گیرد. البته آموزش غیر مستقیم، اثربخشی شگرفی دارد. صدا و سیما می تواند با تهیه ی فیلم ها و سریال های مناسب، افراد خانواده را با وظایف شان در دوران گوناگون سنی و آسیب های آن آشنا سازد. در این صورت، به میزان گسترده ای از مشکلات اجتماعی خانواده ها کاهش خواهد یافت. متأسفانه فیلم های سیما همانند فیلم های سینمایی تنها به شمار تماشاچیان می اندیشد. از این رو، بیشتر موضوع های آن بر محور ازدواج و دعوای همیشگی عروس و مادرشوهر و... می گردد. چنین اندیشه ای به گشودن گره مشکلات خانواده ها کمکی نمی رساند. آیا تنها مشکل، یک جوان ازدواج و انتخاب زوج مناسب است؟ آیا اختلاف های خانوادگی زن و شوهر، مشکلات دوران پیری یا کودکی، فرار فرزندان از خانه، بی کاری فرزندان، پذیرفته نشدن در کنکور و بزه کاری

جوانان، مشکلات اجتماعی خانواده ها به شمار نمی آید؟

برنامه ریزان باید با تهیه ی فهرستی از موضوع های گوناگونی که فراروی جامعه و خانواده ها است، به برنامه سازی پیوسته در این زمینه روی بیاورند. بدین ترتیب، مشکلات اجتماعی و خانوادگی به صورت منطقی، منظم و علمی، بررسی خواهد شد.

۴_ پیش گیری از اثرگذاری نامطلوب

۴_ پیش گیری از اثرگذاری نامطلوب

گاهی این رسانه ی ملی، از نقش خود در اثرگذاری گسترده بر جامعه، غفلت می ورزد که این پدیده، پی آمدهای نامطلوبی دارد. نمایش اسباب مدرن زندگی به کار بردن سخنان زشت و توهین آمیز، نشان دادن زن های با فرهنگ و متجدد به صورت ماتئویی و زن های پیر و قدیمی به صورت چادری، آرایش دختران و لباس پوشیدن پسران جوان بر اساس جدیدترین مدهای روز، به پی آمدهای زیر خواهد انجامید: گسترش فرهنگ مصرف گرایی، کاهش ارزش اخلاق اجتماعی، القای فرهنگ به اصطلاح پیشرفته ی غربی، بی ارزش شمردن آداب و رسوم کهن اجتماعی، گسترش فرهنگ ابتذال و ایجاد شکاف اجتماعی در خانواده ها.

۵_ الگوسازی

۵_ الگوسازی

الگوسازی در صدا و سیما باید بر اساس محورهای زیر صورت گیرد:

۱_ بهره گیری از معیارهای اسلامی؛

۲_ بهره گیری از معیارهای ملی؛

۳_ هم آهنگی با نیازهای عقلانی زمان.

در این صورت، خانواده ها می توانند با اطمینان کامل، از برنامه های گوناگون صدا و سیما بهره بگیرند و تعادل روانی در این نهاد سرنوشت ساز برقرار گردد.

۶_ باروری حس مسئولیت**۶_ باروری حس مسئولیت**

بی تفاوتی پدر و مادر در برابر رفتار فرزندان یا توجه محض به رفاه مادی آنان و بی توجهی به اندیشه ها و باورهای آنان، خانواده را با آسیب روبه رو خواهد کرد. رسانه می تواند حس مسئولیت پذیری را در ذهن اولیای خانواده ها پروراند و آنان را به تعادل در توجه به نیازهای مادی و معنوی فرزندان شان فرا خواند. بدین ترتیب، سطح مسئولیت پذیری اجتماعی نیز افزایش خواهد یافت.

پیشنادهای برنامه ای**پیشنادهای برنامه ای**

۱_ بهترین راه برای القای مطالب به خانواده ها، بهره گیری از سریال ها، فیلم های داستانی و انیمیشن است. از این رو، باید موانع و مسائلی که خانواده ها با آن درگیر هستند، فهرست بندی شود. سپس به ترتیب اولویت، درباره ی هر کدام، فیلم و سریال تهیه گردد. هر موضوع نیز باید از گستردگی و فراگیری ویژه ای برخوردار باشد تا به ساختار و هدف اصلی کار، ضربه وارد نیاید.

۲_ دادگاههای خانواده، آخرین منزلی است که اختلاف های خانوادگی در آن جا پایان می یابد. آگاهی از نوع، دلیل و سرانجام این گونه اختلاف ها درس عبرتی است برای همه کسانی که قدر کانون گرم خانواده را درک نمی کنند و در صورت برخورد با کوچک ترین دشواری، همه چیز را پایان یافته می انگارند. بر اساس پرونده های موجود در این دادگاه ها، می توان فیلم و سریال ساخت و جامعه را از پی آمدهای اختلاف خانوادگی آگاه ساخت. هم چنین در گفت و گو با زنان و مردانی که به چنین دادگاه هایی مراجعه می کنند، می توان روند زندگی

و مشکلات آنان را جویا شد.

۳ _ سخنان ارزش مند بی شماری از پیشوایان دینی در زمینه ی جایگاه اجتماعی خانواده، مسؤولیت های دوجانبه ی اعضای خانواده و دیگر موارد مربوط به آن وجود دارد. می توان از این گفتارها به صورت ترجمه در زیرنویس و میان برنامه ها یا نمایش های کوتاه بهره گرفت.

۴ _ در مسابقه های تفریحی شبکه های گوناگون سیما، پرسش هایی مطرح می گردد که هیچ گونه بهره دنیوی و اُخروی در بر ندارد. می توان با طرح پرسش هایی درباره ی خانواده، سطح علمی این مسابقه ها را افزایش داد و به آگاهی عمومی خانواده ها نیز یاری رساند.

۵ _ شناسایی و معرفی الگوهای خانوادگی نیز سودمند است. برای این کار می توان از خانواده های مسؤولان کشوری و دست اندرکاران امر آموزش و پرورش آغاز کرد. پرسش درباره ی زندگی و فعالیت شخصی و اجتماعی آنان و شیوه ی رفتار با همسر و فرزندان، برای جامعه و مردم سودمند خواهد بود.

پرسش های مسابقه ای

پرسش های مسابقه ای

۱ _ بهترین روش برای فراخوانی فرزندان به کارهای نیک چیست؟

الف _ تشویق ب _ تبلیغ زبانی ج _ کردار عملی د _ تنبیه

۲ _ هدف از ازدواج در اسلام چیست؟

الف _ رسیدن به آرامش روحی و روانی ب _ تکامل همسران ج _ حفظ نسل د _ هر سه مورد

۳ _ کدام گزینه بیش ترین تأثیر را بر گروه نوجوانان و جوانان دارد؟

الف _ رادیو و تلویزیون ب _ گروه هم سالان ج _ مربیان د _ پدر و مادر

۴ _ در اسلام پیران سالخورده خانواده به چه تشبیه شده اند؟

الف _ پیامبر الهی در میان امت ب _ دانشمندان در جامعه ج _ بزرگان در قبیله د _ هیچ کدام

۵ _ تزلزل بنیان های خانواده در غرب از چه زمانی آغاز شد؟

الف _ با انقلاب صنعتی ب _ با انقلاب کشاورزی ج _ پس از جنگ جهانی اول د _ پس از جنگ جهانی دوم

۶ _ «فرزند خوب» فرزندی است که...:

الف _ هرچه بگوییم، بپذیرد ب _ ما را آزار ندهد ج _ به مقام های بالا برسد د _ هیچ کدام

۷ _ منظور از دوره ی وزارت فرزندان کدام دوره است؟

الف _ پس از ازدواج فرزندان ب _ هفت سال نخست زندگی ج _ هفت سال دوم زندگی د _ هفت سال سوم زندگی

پرسش های مردمی

پرسش های مردمی

۱ _ رابطه با خویشاوندان در زندگی انسان و خانواده چه تأثیری دارد؟

۲ _ آیا بر رفتار فرزندان تان نظارت دارید؟ چگونه؟

۳ _ آیا تاکنون در حل مشکلات خانوادگی با کسی مشورت کرده اید؟ با چه کسی؟

۴ _ اثر گذاری برنامه های تلویزیونی بر روی فرزندان شما چگونه بوده است؟

۵ _ یک خانواده در جامعه کنونی به جز مسایل اقتصادی با چه مشکلاتی روبه روست؟

- ۶_ آیا از ازدواج خود راضی هستید؟ چرا؟
 - ۷_ ویژگی های یک خانواده ی خوب (متعادل) چیست؟
 - ۸_ چه عواملی در استحکام رابطه ی همسران نقش دارد؟
 - ۹_ آیا برنامه های «خانواده»ی تلویزیون در حل مشکلات خانواده ها اثر مطلوب دارد؟
 - ۱۰_ آیا فرزند خوبی دارید؟ ملاک های خوبی فرزند شما چیست؟
 - ۱۱_ الگوهای شما در زندگی مشترک خانوادگی چه کسانی هستند؟ چرا این الگوها را برگزیده اید؟
 - ۱۲_ به نظر شما در برنامه های تلویزیونی خانواده باید درباره ی چه مسائلی بحث شود؟
 - ۱۳_ با دوستان فرزند خود چگونه برخورد می کنید؟
 - ۱۴_ انتظار شما از پدر و مادرتان چیست؟
- ۱_ پدیده ی جهانی شدن در آینده بر خانواده ها چه تأثیری خواهد گذاشت؟
 - ۲_ به گفته ی کارشناسان، خانواده ایرانی در حال پیمودن (دوران گذار) است. این پدیده را توضیح دهید.
 - ۳_ عوامل تشدید کننده شکاف نسل ها را بر شمارید؟
 - ۴_ وظیفه ی خانواده به ویژه پدر و مادر در برابر شکاف نسل ها چیست؟
 - ۵_ عوامل آسیب زای خانواده کدامند؟
 - ۶_ ریشه های خانوادگی ناسازگاری زناشویی جوانان را برشمارید.
 - ۷_ خانواده در برابر آموزش و پرورش فرزندان چه وظیفه ای دارد؟

- ۸_ وظیفه ی خانواده در برابر بهره گیری از تکنولوژی جدید (رایانه، اینترنت و...) در درون خانه چیست؟
- ۹_ پدر و مادر، پیش گیری از نابهنجاری فرزندان را از کجا باید آغاز کنند؟
- ۱۰_ بهترین روش های تربیتی در پرورش دینی و اجتماعی فرزندان چیست؟
- ۱۱_ درباره ی نقش سازنده ی فرزندان در زندگی پدر و مادر توضیح دهید.
- ۱۲_ میزان اثرگذاری گروه هم سالان و دوستان بر ساختار شخصیت نوجوانان و جوانان را چگونه ارزیابی می کنید؟
- ۱۳_ چه باید کرد تا سالمندان در خانه، احساس پوچی نکنند؟
- ۱۴_ تعریفی فراگیر از «فرزند خوب» ارایه کنید.

معرفی کارشناس

معرفی کارشناس

- ۱_ حضرت آیت الله ابراهیم امینی؛ امام جمعه موقت قم
- ۲_ دکتر غلام علی حداد عادل؛ نماینده ی مجلس شورای اسلامی
- ۳_ دکتر علی اصغر احمدی؛ استاد تعلیم و تربیت و قائم مقام وزیر آموزش و پرورش
- ۴_ دکتر علی قائمی؛ روان شناس و نویسنده
- ۵_ دکتر مسعود غفاری؛ روان شناس و عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبایی
- ۶_ دکتر غلام علی افروز، روان شناس و سردبیر ماهنامه ی «پیوند»
- ۷_ دکتر احمد زرهانی؛ استاد تعلیم و تربیت و مسؤول انجمن اولیاء و

مربیان وزارت آموزش و پرورش

۸_ دکتر محمود گلزاری؛ روان شناس و استاد دانشگاه

۹_ دکتر شکوه نوابی نژاد؛ روان شناس و استاد دانشگاه الزهراء تهران

۱۰_ دکتر سوسن سیف؛ روان شناس و استاد دانشگاه الزهراء تهران

۱۱_ دکتر محمدرضا شرفی؛ روان شناس و استاد دانشگاه

۱۲_ دکتر علی اکبر سیف؛ روان شناس و استاد دانشگاه

۱۳_ دکتر علیرضا عصاره؛ روان شناس و استاد دانشگاه

۱۴_ دکتر شیخی؛ روان شناس و استاد دانشگاه

پیام های مجری (زیرنویس)

پیام های مجری (زیرنویس)

چشمان خود را پیش از ازدواج، خوب باز کنید، ولی پس از ازدواج، آن ها را نیم بسته نگه دارید. (۱)

یک مانع بزرگ برای خوشبخت شدن، این است که در انتظار یک خوشبختی بسیار بزرگ باشیم. (۲)

یک بخش از دوام زناشویی، به محبت و نه بخش دیگر به چشم پوشی از خطا بستگی دارد. (۳)

۱- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۲۴۴.

۲- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۵۹.

۳- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۲۹۴.

هدیه ها، تخته سنگ ها را می شکنند و خرد خرد می کند. (۱)

با ازدواج، قلب انسان به پیوستگی تزلزل ناپذیر دست می یابد نه بدن. (۲)

عشق، یکی از میوه های ازدواج است. (۳)

عشق نابیناست، ولی ازدواج آن را بینایی می بخشد. (۴)

نرمش و مهربانی؛ یعنی یک جاذبه ی مورد اعتماد اخلاقی. (۵)

شیطان برای دست های بیکار، کاری شیرانه پیدا خواهد کرد. (۶)

چیزی که بیش تر به خطا باز می شود، دهان است. (۷)

کسی که از هرچه خوشش آید، آن را بر زبان می راند، باید خود را برای شنیدن چیزهایی که از آن خوشش نمی آید، آماده کند. (۸)

-
- ۱- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۳۶۴.
 - ۲- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۳۳۰.
 - ۳- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۳۹۵.
 - ۴- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۳۵۹.
 - ۵- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۳۳۰.
 - ۶- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۳۳۰.
 - ۷- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۳۵.
 - ۸- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۳۳۶.

گاهی بهتر است انسان، آن چه را می داند، فراموش کند. (۱)

هرکس در خاطره ی خود، باید گورستانی برای دفن کردن اشتباه های دوستان داشته باشد. (۲)

هرگز بردباری را از دست ندهید؛ زیرا آخرین کلیدی است که در را خواهد گشود. (۳)

بزرگ ترین نیرویی که بشر در اختیار دارد، روح مسالمت آمیز و صلح جویانه است. (۴)

خوشبختی، پاداش انجام وظیفه است. (۵) سلدون

تفاهم، اساس پیشرفت است. (۶) حضرت مسیح علیه السلام

هم دردی، سرآغاز توانایی است. (۷) حضرت مسیح علیه السلام

هم چنان که مادر، نمی تواند دوری فرزند را تحمل کند و خود رنج می برد تا او را خشنود سازد، زن خوب نیز با شوهر خود چنین است. (۸) بوذرجمهر

۱- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۳۰۴.

۲- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۳۰۲.

۳- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۳۰۰.

۴- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۲۹۷.

۵- آینه ی ازدواج و روابط همسران، سیدضیاءالدین صدری، ص ۱۶۷.

۶- خانواده ی دکتر شرفی، ص ۲۷.

۷- خانواده ی دکتر شرفی، ص ۵۰.

۸- خانواده ی دکتر شرفی، ص ۱۷۸.

در این جهان هیچ گاه نفرت با نفرت فرو ننشیند، بلکه با دوری از نفرت، آرام می یابد. چنین است حکم ازلی (۱) بودا هر مرد در زندگی خود، نمی تواند تکیه گاه و پشتیبانی بهتر از همسر نیک سیرت و با اخلاق به دست آورد. (۲) دوتوکوپیل نشاط و شادمانی، درمانی است که طبیعت، به رایگان برای درمان ما، در اختیارمان گذارده است. (۳) بوریس ساخالوف دستور زندگانی اشخاص خانه دار، شکیبایی است. (۴) هانری تیلور تأهل نیز مانند حکومت، به سیاست ویژه نیاز دارد. (۵) هانری تیلور این که گفته اند پاسخ نرم، شعله ی غضب را فرو می نشاند، در زندگی زناشویی بیش از هر جای دیگری مصداق پیدا می کند. (۶) هانری تیلور

-
- ۱- آینه ی ازدواج و همسران، ص ۲۹۱.
 - ۲- آینه ی ازدواج و همسران، ص ۳۲۷.
 - ۳- آینه ی ازدواج و همسران، ص ۳۲۵.
 - ۴- تعالیم آسمانی، ص ۸۲.
 - ۵- تعالیم آسمانی، ص ۸۲.
 - ۶- تعالیم آسمانی، ص ۸۲.

از میان همه ی ویژگی ها و ملکات فاضله، اعتدال مزاج در زندگی زناشویی، سودمندتر و ضروری تر و بادوام تر است. (۱) هانری تیلور

مرد از همسر خود، بیش تر هوش و فطانت، شادابی و اندیشه ی آزاد را انتظار دارد تا دل ربایی و ظاهرسازی. (۲) هانری تیلور

مرد بد قلب و فاسد مانند زن جاهل و عامی در جامعه ی متمدن، بی ارزش است. (۳) ساموئل اسمایلز

بهترین خانه و بهترین مدرسه و بهترین هرچیز دیگر آن است که در آن، فرمان کمتر باشد. (۴) ویل دورانت

جامعه ها، هستی خود را از خانواده می گیرند. (۵)

فضایل و مزایای زن در قلب و عواطف او است، نه در عقل و فکرش. مرد از مهربانی و شفقت وی بهره و لذت می برد، نه از دانش و آموخته های او. (۶)

۱- تعالیم آسمانی، ص ۸۲.

۲- تعالیم آسمانی، ص ۸۲.

۳- تعالیم آسمانی، ص ۸۲.

۴- تعالیم آسمانی، ص ۹۶.

۵- هفته نامه ی پیوند، ش ۲۶۰، ص آخر.

۶- تعالیم آسمانی، ص ۸۱.

ردیف نام کتاب نویسنده انتشارات محل چاپ سال

- ۱ موانع و عوامل رشد در خانواده _ انتشارات سپاه پاسداران قم-
- ۲ تشکیل خانواده در اسلام دکتر علی قائمی مرکز انتشارات دارالتبلیغ اسلامی قم-
- ۳ ازدواج در اسلام علی مشکینی، احمد جنتی انتشارات وحدت قم-
- ۴ تئوری رشد خانواده سوسن سیف انتشارات الزهرا تهران ۱۳۶۸
- ۵ خانواده در قرآن احمد بهشتی انتشارات طریق القدس قم ۱۳۶۱
- ۶ آیین همسر داری یا اخلاق خانواده ابراهیم امینی انتشارات اسلامی تهران ۱۳۵۷
- ۷ ازدواج و روش زن داری در اسلام سیدرضا پاک نژاد نشر اقتصاد اسلامی تهران ۱۳۶۰
- ۸ جامعه شناسی خانوادگی ویدا ناصحی دانشکده علوم اجتماعی و تعاون تهران ۱۳۵۵
- ۹ خانواده ی متعادل احمد صافی انجمن اولیا و مربیان تهران ۱۳۷۲
- ۱۰ روان شناسی خانواده همسران برتر غلام علی افروز انجمن اولیا و مربیان تهران-

۱۱ رفتار والدین با فرزندان محمدعلی سادات انجمن اولیا و مربیان تهران_

۱۲ خانواده و مسایل سالمندان دکترعلی قائمی امیری انجمن اولیا و مربیان تهران_

۱۳ دوران شکوفایی (بلوغ پسران) دکتر بهرامی انجمن اولیا و مربیان تهران_

۱۴ خانواده در مکتب قرآن و اهل بیت علیه السلام سید کاظم ارفع انجمن اولیا و مربیان تهران_

۱۵ انتخاب همسر ابراهیمی امینی انجمن اولیا و مربیان تهران_

منابع

منابع

- ۱ _ انجمن اولیا و مربیان آموزش و پرورش؛ ماهنامه ی پیوند؛ شماره های ۲۴۳ _ ۲۶۰.
- ۲ _ انصاریان، حسین، برگردان صحیفه ی سجادیه؛ پیام آزادی، ۱۳۷۶.
- ۳ _ اینگلهارت، رونالد؛ تحول فرهنگی در جامعه ی پیشرفته ی صنعتی؛ برگردان: مریم وتر، کویر، چاپ اول.
- ۴ _ باهنر، محمدجواد؛ گفتارهای تربیتی؛ نشر فرهنگ اسلامی؛ چاپ چهارم، ۱۳۷۴.
- ۵ _ بابازاده، علی اکبر؛ مسایل ازدواج و حقوق خانواده؛ دفتر تحقیقات و انتشارات بدر؛ چاپ سوم؛ چاپ سوم؛ ۱۳۷۵.
- ۶ _ بهشتی، احمد؛ خانواده در قرآن؛ طریق القدس؛ چاپ اول؛ ۱۳۶۱.
- ۷ _ پاینده، ابوالقاسم؛ برگردان نهج الفصاحه؛ جاویدان.
- ۸ _ تافلر، آلوین؛ شوک آینده؛ برگردان: حشمت الله کامرانی؛ تهران؛ سیمرغ؛ چاپ سوم؛ ۱۳۷۶.
- ۹ _ تافلر، آلوین؛ موج سوم؛ برگردان: شهین دخت خوارزمی؛ تهران؛ فاخته؛ چاپ یازدهم، ۱۳۷۵.
- ۱۰ _ تقوی، نعمت الله؛ جامعه شناسی خانواده؛ پیام نور؛ فروردین ۱۳۶۷.
- ۱۱ _ جهان گرد، یدالله؛ نحوه ی رفتار والدین با فرزندان؛ انجمن اولیا و مربیان؛ چاپ چهارم، ۱۳۷۴.
- ۱۲ _ حرانی، ابو محمد الحسن؛ تحف العقول؛ برگردان: بهزاد جعفری، صدوق، جلد اول.

- ۱۳ _ حر عاملی، محمد بن حسن؛ وسایل الشیعه؛ آل البیت.
- ۱۴ _ خدیوی زند، محمد مهدی؛ مباحث روان شناسی تربیت خانواده؛ تربیت؛ چاپ اول، ۱۳۷۳
- ۱۵ _ دشتی، محمد؛ برگردان نهج البلاغه؛ لقمان.
- ۱۶ _ دور، امه، تلویزیون و کودکان؛ برگردان: علی رستمی، صدا و سیما؛ چاپ اول، ۱۳۷۴.
- ۱۷ _ دورانت، ویل؛ لذات فلسفه؛ عباس زریاب خویی؛ تهران؛ اندیشه؛ چاپ دوم، ۱۳۵۰.
- ۱۸ _ سعدی شیرازی، شیخ مصلح الدین؛ بوستان؛ امیر کبیر.
- ۱۹ _ شرفی، محمدرضا؛ خانواده ی متعادل؛ انجمن اولیا و مربیان؛ زمستان ۱۳۷۴.
- ۲۰ _ شیخی، محمد؛ عوامل مؤثر در تغییرات ارزشی فرهنگی و فاصله ی نسل ها؛ فصل نامه ی فرهنگ عمومی.
- ۲۱ _ صادق اردستانی، احمد؛ مشاعره ی جدید؛ رؤوف؛ پاییز ۱۳۷۴.
- ۲۲ _ صحفی، سید محمد؛ تعالیم آسمانی اسلام، اهل بیت علیهم السلام، فروردین ۱۳۷۲.
- ۲۳ _ صدر، حسن؛ حقوق زن در اسلام و اروپا؛ کتاب های پرستو (امیر کبیر)، چاپ چهارم، ۱۳۴۰.
- ۲۴ _ صدری، سید ضیاء الدین؛ آیینه ی ازدواج و روابط همسران؛ انجمن اولیا و مربیان؛ تابستان ۱۳۷۵.
- ۲۵ _ صدرالسادات دزفولی، سید کاظم؛ صله ی رحم و اخلاق در خانواده، خورشید، تابستان ۱۳۶۹.

۲۶ _ طاهری، حبیب الله؛ سیری در مسایل خانواده؛ سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۰.

۲۷ _ طبرسی، ابی نصر فضل بن حسن؛ مکارم الاخلاق؛ نشر اسلامی.

۲۸ _ قائمی، علی؛ نظام حیات خانواده در اسلام؛ انجمن اولیا و مربیان؛ ۱۳۶۹.

۲۹ _ قمی، شیخ عباس؛ سفینه البحار؛ بیروت.

۳۰ _ کریمی نیا، محمد علی؛ الگوی تربیت کودکان و نوجوانان؛ زمستان ۱۳۷۵.

۳۱ _ کلینی، محمد بن یعقوب؛ فروع کافی؛ بیروت؛ ۱۴۰۵ _ ۱۹۸۵

۳۲ _ _____؛ اصول کافی، گلگشت.

۳۳ _ کینگ، ساموئل، جامعه شناسی، برگردان: مشفق همدانی، امیر کبیر، چاپ چهارم، ۱۳۴۹.

۳۴ _ گونتز، بری و مک آلزجین؛ کودکان و تلویزیون، برگردان: نصرت فتی، تهران، سروش، ۱۳۸۰.

۳۵ _ گیدنز، آنتونی؛ جامعه شناسی، برگردان: منوچهر صبوری، تهران، نشر نی، چاپ سوم، ۱۳۷۶.

۳۶ _ مجلسی، محمدباقر؛ بحار الانوار، دوره ۱۱۰ جلدی، تهران.

۳۷ _ مصطفوی، سیدجواد؛ بهشت خانواده، دارالفکر، ۱۳۷۵.

۳۸ _ محلاتی، سیدهاشم؛ برگردان: غررالحکم، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

۳۹ _ مطهری، مرتضی؛ فلسفه ی اخلاق، صدرا، ۱۳۶۶.

۴۰ _ _____؛ نظام خانواده در اسلام، صدرا، قم.

۴۱ _ مکارم شیرازی، ناصر؛ یک صدوپنجاه درس زندگی، نسل جوان، چاپ

۴۲_ موسوی لاری، سیدمجتبی؛ سیمای تمدن غرب، دفتر انتشارات اسلامی چاپ ششم، ۱۳۶۰.

۴۳_ نقوی، سیدعلی محمد، جامعه شناسی سال دوم دییرستان، ۱۳۶۷.

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریان‌های اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می‌نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

